

דבורי אמונה

קוים קצרים לדמותו של רבי לוי יצחק בנדר זלה"ה

שיחה יד

ישוב הדעת

כדאי להתגבר על מעט סבל
יצר הרע המיוחד לגדולים
"נדמה לו שהוא מצוה"
ישוב הדעת - עצה ל"מצוות מדומות"
כל אחד שייך לתורה הקדושה
לא להתבלבל ולא להתייאש

שיחה טו

סוד "הכנסת אורחים" מספר הנשרף

"סוד הצעת המיטה לאורח"
ה"הכנסת אורחים" של ר' מיכל שטערנהארץ
רעיונות מקוריים ב"הכנסת אורחים"
הכנסת אורחים כהכנסת שבת
מדוע מזלזלים בה בני אדם?

שיחה טז

בני אדם מזלזלים...

מדוע מזלזלים בתפילה?
התפילה - ענינו של רבינו?
תפילה מיושבת בבחינת בית
לצרף תפילה למזונו

שיחה יז

פה - סח! רק בתפילה!

לצעוק להשי"ת שלושים יום קודם החג
בקש מהשי"ת להנצל ממהו חמץ
את העבודה "הזאת" בחודש "הזה"
אדר וניסן חדשים של תשובה

שיחה יח

ותקננו בעצה טובה מלפניך

עצה לשמירת הברית - שמחה!
הסכנה ב"נתינת עצות"
הדרך הנכונה ב"נתינת עצות"
להפנות את השואל להקב"ה
הצדיק לא נוטל את הבחירה
לבקש עצה ב"התבודדות"
"ומה אומר אתה"?
מנהגו של מוהרנ"ת בנתינת עצות
מוהרנ"ת ורבינו
רבינו ורבי נפתלי
נטיתי ידי [ברמזים] ואין מקשיב!!!
פחד מ"המשגיח" האמתי
הבושה היא סימן לדבקות
דוגמא לשיחה בהתבודדות
"ללכת עם התורה"
תורת רבינו למעשה
"אור להביות לבו של איש הישראלי"
העיקר האמונה בדברי הצדיק
האמונה הפשוטה
אני מאמין - ואיני רוצה להבין

שיחה יט

זה תקבלו ממני – אל תרמו עצמכם

הלכה למעשה מדרך רבינו!

אור רבינו בכל מועדי השנה
העולם מרמה!
כך קראו את המגילה באומן
לא לחיות בדמיונות...
רק לא לרמות עצמו...
התרופה של רבינו - לא ליתן לרמות
עושה מעשה זימרי...
לשנן תמיד : העולם מטעה!

שיחה כ

לחיות חיים טובים

"שיין געלעבט" - חיים נאים

שיחה כא

לא לאבד את הרצון

שיחה כב

"גלייך צום רבין" - הישר לרבינו

שיחה כג

דרכיה דרכי נועם

שיחה כד

אמונה בתפילה

[שיחה כה](#)

[עשה תורתך קבע](#)

[שיחה כו](#)

[עלמא דקשוט](#)

[שיחה כז](#)

[ה' עמך - אל תפחד](#)

[שיחה כח](#)

[לא לראות בקלקלת חבירו](#)

[קוים קצרים לדמותו של רבי לוי יצחק בנדר זלה"ה](#)

הרה"ח רבי לוי יצחק בנדר זצ"ל, שריד לדור דעה של חסידי ברסלב בדור הקודם, מחבורת עובדי השי"ת שנתאספו סביב הציון הקדוש באומן, נולד בשנת תרנ"ו בעיירה הפולנית גרודז'יסק. בצעירותו התקרב לחסידות ברסלב ע"י העילוי החסידי רבי איציק'ל מאוטוואצק, ומאז בער ליבו בקרבו להתקרב להשי"ת. נסע במסירות נפש לאומן בעצם ימי המלחמה העולמית הראשונה, ועבר שנים קשות ביותר תחת השלטון

הקומוניסטי בגלל פעילותו בהפצת היהדות, וכבר נגזר דינו למוות רח"ל, בלילה האחרון טרם ביצוע גזר הדין, ניצול בדרך נס. את מאורעות השואה עבר בארצות הקומוניסטיות. נדד לערים ולארצות שונות. לאחר מלחמת העולם השנייה שהה תקופה מסוימת במחנות העקורים בגרמניה, שם שימש כדיין ומורה הוראה לאלפי הפליטים שנתקבצו לשם. בכל ארצות נדודיו סחף המונים מישראל והצית את הניצוץ היהודי בקרבם. בשנת תש"ט הגיע לארץ ישראל. כאן הקים מחדש את תנועת חסידות ברסלב, שהיתה במצב של התפוררות. היה בין מקימי בית המדרש הגדול בירושלים, והמנהיג המוכר על הכל במשך ארבעים השנים האחרונות. סביבו נתקבצו עשרות ומאות בחורים ואברכים שצמאה נפשם לשמוע ממנו דבר ה'. הרבה באמירת שיעורים שנאמרו בחן של אמת שובה לבבות. במיוחד נתחבב שיעורו הנלבב בימי חמישי בביתו אשר בשכונת מאה שערים. ספר זה, הוא מהעתקי שיחותיו באותם ימי חמישי. כמו כן נתפרסמו ספרי "שיח שרפי קודש", ששה כרכים גדושים מכל שיחותיו, שנתחבבו מאוד על כלל חסידי ברסלב. וזאת היא השארתו הנצחית.

נסתלק בכ"ב תמוז תשמ"ט ונשמתו עלתה למרומים במעמד מאות מתלמידיו שהרעידו ארץ בזעקם "שמע ישראל".
ת.נ.צ.ב.ה

יד

שיחה

הדעת

ישוב

(חיי מוהר"ן אות תקעב)
שמעתי מפיו הקדוש ז"ל שאמר: שזה יצר הרע גדול אצל כמה בני אדם, ובפרט הגדולים במעלה, שבשביל דבר אחד שנדמה להם שהוא מצוה, הם מפקירים הכל, ובאים על ידי זה לקלקולים רבים, ובפרט כשבאים על ידי זה מוהר"ן זה לידי מחלוקת וכו'.

סבל

מעט

על

להתגבר

כדאי

ישנו "ווארט" (שיחה קצרה) מרבינו ז"ל שאמר: "אז מיוויל נישט לייזן

אביסל, ליידיט מען אסאך" [כשאין רוצים לסבול מעט סובלים הרבה] (ש"ק ב-ו). היצר הרע לא מניח לאדם לסבול את המעט הנצרך מאד עבור תכליתו הנצחית, וכתוצאה מכך סובל אחר-כך הרבה מאד. הבעל דבר מונע מהאדם לעבור את מעט הקושי בתחילת הדרך, כשהוא חפץ ליישר דרכו, ובגלל המעט הזה שאינו יכול להתמודד עמו הוא עלול להסתבך לגמרי בדרך שאין חזרה ממנה.

יצר הרע המיוחד לגדולים

הנה לנו שיחה נאה של רבינו, והיא מאירה את דרכנו. יש כאלו שגם על דברים שרק נדמה להם שהם מצוה, מאבדים את העשתונות לגמרי, ובמקום להתייצב ולהתגבר על מעט ה"קרומקייט" – העקמומיות, בתחילת הדרך, מסתבכים יותר ויותר, כלשון רבינו כאן ש"יש יצר הרע מיוחד לגדולים" שעל דבר שרק נדמה לו שהוא מצוה מפקירים הכל, ובאים לקלקולים רבים וגם למחלוקת... ועדיין הוא נשאר בשלו, והכל בשביל ש"נדמה לו שהוא מצוה". ולא פעם בעינינו אנו רואים אברכים שרק משום ש"נדמה להם" על דבר מה שהוא מצוה, כבר מתקיים בהם דברי רבינו כאן: שהם באים לקלקולים רבים ומחלוקת וכו'.

"נדמה לו שהוא מצוה"

אמנם על נושא זה קשה להרחיב את הדיבור וקשה גם ליעץ ולעזור במצב כזה ש"נדמה לו שהוא מצוה". מה גם שהאדם עצמו אינו יודע כיצד להתמודד עם מבוכות כאלו. אך זה ברור שבכל זאת יש עצה טובה ומועילה גם לזאת. אדם כזה, הנתפס למצוות מדומות, ורוצה לדעת אם אכן הוא נוהג כיאות, צריך להתיישב היטב לפני השי"ת בישוב הדעת כדבעי, ולחשב חשבונו של עולם, הפסדה של מצוה כנגד שכרה וכו'. או אז עובר כל דבר אצלו בכור המבחן, וגם התוצאה נבחנת היטב, מה מידת הרווח שיצא לו מדבר זה, ומה הוא ההפסד מזה, רק אז יוכל לחזור אל עצמו ולא להרוס ולהחריב את עצמו ואת סביבתו על ידי "מצוותיו". אנו רואים לא פעם שבסיוע ה"יצר הרע הגדול" הזה נתפס אברך לאיזו עובדא שנראית כמצוה בעיניו - וגומר בלבו שענין זה מוכרח להתבצע, יהיה מה שיהיה. ואז הוא מפקיר את עצמו, מפקיר את בני ביתו, וגם אז לא ברור אם הוא בכלל יבצע למעשה את "המצוה" אשר קיבל עליו. וגם אם יצליח לבצע אותה לבסוף, היא תהיה על חשבון כמה וכמה הפסדים גדולים וחמורים, מלווה אש של מחלוקת קשה, אשר אחריתה מי ישורנה.

ישוב הדעת - עצה ל"מצוות מדומות"

הן על כל אלה הקדים לנו רבינו את עצת ההתבודדות, הנקרא אצלנו "ישוב הדעת". כל חסיד ברסלב, כל מי ששם רבינו נקרא עליו, צריך שיהיה לו שעת ישוב הדעת קבועה, שאז לפחות לא יהיה מבולבל. ישוב דעת זה הוא לאו דוקא בעניינים גדולים ונעלים, הקורים לעתים בחיי האדם, אלא גם בדברים פשוטים אנושיים של הנהגתו עם בניו וביתו. כל ענינו של ברסלב חסיד החי על פי עצותיו של רבינו צריך לעבור תחת שבט ההתבודדות והישוב הדעת. כי ללא ישוב הדעת כל דבר פעוט וחסר ערך מבלבל אותו ומוציא אותו משלוותו ומסדר יומו לגמרי, עד שעלול לבוא לנזקים והפסדים גדולים, כנ"ל.

רק על ידי ההתבודדות וישוב הדעת יוכל לכלכל היטב את דרכיו לדעת מהי מצוה ומהי עבירה, מה שכרה ומה הפסדה, במה צריכים להשקיע כוחות, ומה צריכים לסלק ולגרש מרשותו ומחשבתו. על כל אלה, העצה היחידה היא ההתבודדות שרבינו כבר כינה אותה "ישוב הדעת" (ראה ליקוטי מוהר"ן ח"ב תורה י), להתבודד וליישב דעתו כל יום, לחשב חשבונו, שלא יהיה מבולבל ומפוזר, שיהיה מיושב ומסודר בכל עניניו, עניני ביתו ומשפחתו. כי בלי ישוב הדעת הוא מתבלבל מכל דבר פעוט, ומחלוקת וטרוניות הם דברים קבועים אצלו. הוא חושב לעצמו ש"גילה" איזו מצוה נדירה, וכבר הוא גומר בדעתו שיבצע אותה ללא כל התחשבות עם סביבתו, וגם לא עם עצמו ויכולתו, ואינו יודע שהיצר הרע שש ושמה שהצליח "ללכוד" אותו ב"מצוה" זו שתוצאותיה הרסניות, ובגללה מתעוררים מחלוקת ודברי ריב ללא צורך, ובודאי ההפסד גדול בהרבה מהשכר שהרויח ממעשה זה, גם אם יש בו איזה טוב.

*

(חיי מוהר"ן אות תקעג) שמעתי שבשעה שאמר רבינו ז"ל מאמר "נכספתי מאד להמשיך העולם אל העשיה", והפליג אז בשבח עסק התורה, כמבואר בשיחות שאחר הסיפורי מעשיות (שיחות הר"ן סימן יט) שאל אותו הרב רבי נתן ז"ל: ואם אחד הוא בעל עבירה ממש רח"ל (כלומר, האם כח התורה יכול להשפיע על אדם כזה?). השיב לו רבינו ז"ל: וכי אתה יודע גודל מעלת התורה הקדושה, הלא עסק התורה הוא גדול במעלה משמירת הברית. כי ברית ביסוד, ואורייתא בתפארת (כלומר שגם מי שפגם חס ושלום - אם יחזיק עצמו בתורה יזכה לתיקון ויבוא הדבר לתיקונו).

כל אחד שייך לתורה הקדושה

כי כאשר אדם נכשל חס ושלום בפגם הברית, הוא כה נפול וירוד בעיני עצמו עד שהוא חושב בלבו האם שייך אני בכלל לתורה, הרי התורה אינה חפצה בי, התורה אינה רוצה שאני אלמד בה... ברם לא כן הדבר, כי הרי כח התורה (שהיא במידת ה"תפארת") גדול הוא מ"ייסוד", ואדרבה אם הוא ילמד את התורה הקדושה, וידבר את דיבורי

התורה בפיו (ראה ליקוטי מוהר"ן ח"א תורה יא) על ידי כוחה הגדול של התורה יצא מכל עוונותיו וגם יזכה לתיקון, כי המאור שבה יחזירו למוטב.

לא להתבלבל ולא להתייאש

וגם זו היא עצה ל"ישוב הדעת". כי כבר דברנו כמה וכמה פעמים, שהיצר הרע בבואו להסית את האדם לחטוא, אין כוונתו רק אל עצם העבירה הזאת - אלא כל הרווח של היצר הוא שעל ידי החטא יפול האדם לבלבול ואחר כך ליאוש, וממילא יתרחק יותר, ודעתו לא תהא פנויה ליישב את עצמו על מה שעשה, ובודאי לא תתעורר בקרבו שום מחשבת תשובה וחרטה וחזרה מדרכו הרעה. כי אילו ידע הבעל דבר שהאדם יחזור אחר כך בתשובה, לא היה מתחיל איתו כלל, כי בשובו בתשובה מהעבירה שהוא מסיתו עכשיו לעבור - מצבו יהיה טוב יותר מלפני העבירה, בבחינת: במקום שבעלי תשובה עומדים, אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד, כמ"ש חז"ל. לכן, עיקר פעולתו של היצר הוא, להפיל את האדם לגמרי ליאוש, וממילא לבלבלו לגמרי שלא יהיה לו ישוב הדעת, וממילא לא יוכל לחשוב כלל לא על מה שעשה, ובודאי לא על עשיית תשובה, כאשר המרויח הגדול ביותר יהיה הבעל דבר בעצמו, שכאמור התוצאה של החטא היא עיקר רווחיו. לכן הזהיר כל כך רבינו מיאוש - שלפחות לא יפול לגמרי אם נכשל חלילה באיזה חטא, וממילא לא יחגוג הבעל דבר נצחון מכל חטא שעשה חלילה.

שיחה טו

סוד "הכנסת אורחים" מספר הנשרף

לענין מה שמבואר במקום אחר מהסודות שבספר הנשרף (ה"ספר הנשרף" מכונה הספר שמוהר"ן העתיקו מפי רבינו במשך שלוש וחצי שעות. בזמן מסויים מסרו לר' יודל ור' שמואל אייזיק שיאמרו דף ממנו בכל עיר. ואחר כך, משום הטעמים הכמוסים עמו (ראה גם ליקוטי מוהר"ן ח"ב לב) ציוה לשרפו, כמובא בחיי מוהר"ן אות קס"ט. מקובל שבספר היו סודות נוראים, ומוהר"ן העיד על עצמו שלא תפס כלל דבר מדברי הספר, מרוב עמקותו, אך שביבים קטנים נשארו ממנו והיא השיחה המובאת כאן אודות מעלה הכנסת אורחים) שמעתי ששם היה מבואר סוד גודל קדושת ומעלת מצות הכנסת

אורחים וענין מעלת מצוות הצעת המיטה בשביל האורח.

”סוד הצעת המיטה לאורח”

שיחה זאת של ספר הנשרף במעלת ”מצות הכנסת אורחים והצעת המיטה בשביל האורח” שמעתי מר' מיכליה שטערנהארץ (נכדו של מוהרנ”ת, בנו של ר' יצחק בן מוהרנ”ת, אשר עוד זכה לראות את מוהרנ”ת בילדותו). היה זה כאשר נודמנתי פעם לביתו. הוא כבר היה אדם זקן בא בימים וחלש, אף על פי כן הידר מאד במצוה זו של הכנסת אורחים ובמיוחד בענין ”הצעת מיטה לאורח” המובא פה בשיחה.

ה”הכנסת אורחים” של ר' מיכל שטערנהארץ

היה לו לר' מיכל ארון מיוחד בביתו, שם היו מסודרים כלי מיטה מהודרים לבנים, ציפות ומצעים לבנים לרוב, מבהיקים בנקיונם. כאשר הגיע אורח, היה ר' מיכל הזקן מוציא בעצמו את כלי המיטה הלבנים, והוא עצמו, בשארית כחותיו, טרח בהצעת המיטה עבורו. היה מקפיד מאד שתהא המיטה מוצעת כהוגן, חלקה ונקיה מכל רבב. הוא היה עובר ובודק כמה פעמים את המיטה לראות אם היא אכן מסודרת ומיושרת כראוי וכיאות. ולא הסכים לקבל שום עזרה מבני משפחתו במלאכת קודש זו.

צאצאיו שלא יכלו לסבול את הטורח אשר טורח אביהם הישיש והחלוש עבור האורחים, הפצירו בו: אנא, הנח לנו לסדר המיטה. הוא היה קורא לעברם: ”איך ב-ע-ט זיך”! [אני מציע זאת בשביל עצמי...] החושבים אתם שאני מציע את המיטה עבור האורחים? - עבור עצמי אני מציע, ותנו לי להציע לעצמי

*

נוהג היה ר' מיכל לספר לכל את השיחה מספר הנשרף מ”סוד גודל קדושת ומעלת מצות הכנסת אורחים וענין מעלת מצות הצעת המיטה בשביל האורח”. כל מי שהיה בא במחיצתו היה שומע ממנו את השיחה הקדושה הזאת.

רעיונות מקוריים ב”הכנסת אורחים”

זכורני כשנכנסתי לביתו של ר' מיכליה, התפעלתי מאוד מהנהגת ההכנסת אורחים הגדולה והמיוחדת שלו. היו לו כל מיני רעיונות בהידור מצוה זו: נוכחתי כאשר היה מכבד את אורחו בסעודה, היה מניח על השולחן בפני האורח ככר לחם גדולה במיוחד, כמידת מחצית השולחן כולו... שאלו אותו מדוע הוא נוהג במנהג משונה זה, לאפות לחמים ענקיים כאלה, והשיב: כאשר מניחים בפני האורח ככר לחם קטנה, הוא רק פותח באכילה וכבר נשאר מן הלחם רק מחציתו... והאורח מתבייש

להמשיך לאכול מן הלחם שניכר היטב כמה אכל ממנו - כדי שלא יאמרו עליו שהוא רעבתן שאוכל את כל הלחם, ונמצא האורח נשאר רעב מחמת הבושה. ואילו כאשר אוכל האורח מלחם גדול כזה, יכול הוא לאכול כאוות נפשו וכלל לא ניכר שהוא אכל, כי הלחם נשאר עדיין גדול... נמצא, שהאורח יוצא שבע ואף אחד מבני הבית לא הבחין שאכל אכילה מרובה. הוא השקיע מחשבה רבה ורעיונות מיוחדים במינם במצות הכנסת אורחים.

הכנסת אורחים כהכנסת שבת

אין לתאר את שמחתו העצומה של ר' מיכלה כאשר בא אורח לביתו, היה בעיניו כאילו אחיו או אביו הם שהגיעו... הנה מובא בשולחן ערוך (אור"ח סי' ר"נ ברמ"א) שיש להשחזו את הסכין לכבוד שבת ו"הכנסת אורחים כהכנסת שבת" (ספר המידות, הכנסת אורחים ד). בעיני ראיתי כיצד היה ר' מיכלה משחזו בעצמו את הסכין לכבוד אורח שבא בגבולו, כאילו שבת באה לעולם... כאשר הוא מפזם בינו לבין עצמו: "אה, הגיע אורח... הגיע אורח..." והיה אף ורץ לקבלו ולהכין את הבית עבורו בשמחה ובפנים מאירות שקשה לתאר למי שלא חזה זאת בעיניו.

מדוע מזלזלים בה בני אדם?

כמה הפליגו חז"ל בגודל מעלת הכנסת אורחים, בפרט תלמידי חכמים, עד שאמרו (ברכות י): "כל המארח תלמיד חכם בתוך ביתו וכו' כאילו מקריב תמידין" (הביאו רבינו בתורה כ"ח). בזמן שבית המקדש היה קיים היו מקריבין שני תמידין מדי יום ביומו, אחד בבוקר ואחד בערב. הסיבה לשני הקרבנות היתה, כי קרבן תמיד של שחר היה מכפר על עבירות הלילה, ואילו קרבן תמיד של בין הערביים היה מכפר על עבירות היום - שעל ידי שניהם נמחו העוונות לחלוטין ולא נשאר מהם זכר. ובכך נתקיים מה שאמרו חכמינו ז"ל שלא לן אדם בירושלים ובידו עוון כמו שנאמר על ירושלים (ישע"י א' כ"א) "צדק ילין בה". וידוע גם מאמר רבינו, שישראל קדושים הם במידה כזו שאינם יכולים לישא את משא העוונות אפילו יום ואפילו רגע אחד, כל כך הם טהורים וקדושים ורחוקים מעוון (ראה ליקוטי מוהר"ן ח"ב תורה ז). הבה נתבונן מי ניקה אותם וטיהר אותם מעוון - קרבן התמיד. וחכמינו ז"ל מדמים הכנסת אורחים להקרבת התמידין... עד כדי כך גדלה ושגבה מעלתה של הכנסת אורחים. ומדוע אין בני אדם מעריכים אותה כל צרכה?...

*

רבינו אמר ש"הכנסת אורחים מזכה את האשה לבנים" (ספר המידות הכנסת אורחים ג), אך לא פירש את כוונתו אם היא סגולה ללידת בנים או לגדל ילדים. והיה רבי נחמן חזן (נמירובער) אומר: ואנו אומרים שהיא מסוגלת

לשניהם, גם להולדת בנים וגם לגדל אותם. כי מעלת הכנסת אורחים גדולה מאד, וגם סגולות רבות ונפלאות יש בה.

*

אולם, גם אם מעלת הכנסת אורחים גדולה מאד, אבל מכיון שאין בני אדם יודעים עד היכן היא מגעת, למה היא מסוגלת ומה היא גורמת בפועל, מזלזלים בה ואין מקיימים אותה כראוי.

טז

שיחה

מזלזלים...

אדם

בני

בתפילה?

מזלזלים

מדוע

דבר נוסף ישנו אשר בני אדם מזלזלים בו, והיא התפילה. רבינו היה אומר (ליקוטי מוהר"ן ח"ב צג) : מדוע חולקים עליו? כי כל עסקו הוא תפילה, ועל תפילה אמרו חז"ל מפורשות (ברכות ו ע"ב) : שהיא מהדברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלים בה... על כן בני אדם מזלזלין בו ומבזין אותו וחולקין עליו... כלומר, כל מה שמזלזלים בענינו של רבינו (דעם רבינס זאד) הוא מפני שבני האדם אינם יודעים להעריך גודל מעלתה של התפילה. והדברים מכוונים גם אלינו : קורה ובבית הכנסת אין אומרים תחנון ; שמחה משתפכת על פני הציבור... דופקים ומקישים על הבימה בשמחה : היום אין אומרים תחנון... יש ברית בבית הכנסת או חתן... ובפרט אם זה קורה בימי שני וחמישי ש"חוסכים" לומר "והוא רחום" גדול, אה, מי ישוה לנו?... נסיים התפילה מהר יותר... ושמחה זו כולם שמחים בה, גם אם אינו סוחר הצריך למהר למלאכתו, כי הרי אנו רואים שלאחר התפילה לא ימהר לביתו, אלא יתעכב ויבלה זמנו בשיחה... ומה היא איפוא השמחה הגדולה בחסכון ה"תחנון"?... אין זה אלא דוגמא של זלזול בתפילה, ממעשה הבעל דבר. הבה ונתבונן מדוע תיקנו "והוא רחום" בימי שני וחמישי, כי הם ימים של עת רצון, והיא הזדמנות טובה להרבות אז בתחינה להשי"ת. אולם היות שבני

אדם אינם יודעים חשיבות התפילה - כעדות חז"ל, אזי הם מזלזלים בה, וממילא נופלת עליהם כבודות כל אימת שעומדים להתפלל, וחפצים להתפלל מהר יותר וכמה שפחות...*

כל המחלוקת על רבינו והזלזול בענינו, נובעים מכך שענינו הוא רק תפילה... כי חז"ל אמרו מפורש: שתפילה היא מהדברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלים בה!

התפילה - ענינו של רבינו?

מה פירוש "עניני הוא תפילה", והרי לכל העולם יש שייכות לתפילה; הכל מתפללים שלוש פעמים ביום, מברכים ברכת המזון וכו', ובמה מתבטא איפוא הקשר של התפילה דוקא לענינו של רבינו? אלא פירושה של "תפילה" במשנת רבינו היא: שעל כל דבר יש לפנות להשי"ת, להתפלל ולבקש ממנו! אדם מתפלל שלוש תפילות - יש בכך הרבה מן ההרגל, ראשו שח במודים כאילו מאליו מחמת הרגל (כמובא בירושלמי, ברכות פ"ד סוף הלכה ד)... אך לעמוד מיוזמתו ולבקש על כל דבר מהשי"ת - זה כבר ענין אחר לגמרי... זה עיקר פנימיותה של התפילה. וזו היא שלמות מיוחדת בתפילה, שעל זה אמר רבינו שכל עסקו וכל ענינו הוא התפילה.

ולכן היות שזה כל ענינו של רבינו, לבקש על כל דבר בפרטות מהשי"ת - לכן מזלזלים בו העולם, ומזה נובעת כל המחלוקת עליו, כמו שהעולם מזלזלים בתפילה.

תפילה מיושבת בבחינת בית

תפילה ראויה היא בחי' "בית". כמו שמאריך רבינו לבאר בתורה י', כי כמו שאדם אינו יכול להתקיים בלי בית - כן אינו יכול לחיות ולהתקיים בלא תפילה. אברהם קרא לבית המקדש שהוא מקום התפילה - "הר", יצחק קראו "שדה", ויעקב קראו "בית", כמו שאמרו חז"ל (פסחים פ"ח), כי הר ושדה אינם מקומות חשובים כל כך לישוב בני אדם, אך לעומת זאת, בלי בית לא יתכן להתקיים ולנהל חיים תקינים. ועל דרך זה מבאר רבינו את הפסוק (ישעיהו נ"ו ז') "כי ביתי בית תפילה יקרא לכל העמים" כלומר כאשר התפילה היא בחי' "בית" - יש גם לכל העמים שייכות אליה - כמו שמבאר רבינו שם בתורה, כי בית הוא מקום שכולם שייכים אליו.

לצרף תפילה למזונו

והנה התפילה היא הכרחית לכל דבר, לא רק לדברים שעדיין אינם נמצאים אצלי ואני שואף להשיגם, אלא אפילו דברים שנמצאים כבר

אצלי - מחובתי להתפלל עליהם. וגם זה מכלל גילוי רבינו שאמר "כל עניני הוא התפילה"...

אכן יש לי בביתי מזון, אף על פי כן צריך לבקש מהשי"ת גם על המזונות של היום הזה. כל מזון שניזון ממנו האדם לאחר שביקש עליו - הוא מזון אחר לגמרי, ואחר אכילת מזון כזה מתחזקת אמונתו ומתעוררים אצלו געגועים להשי"ת. רבינו אומר גם, כי עיקר היראה באה לאדם בשעת אכילתו (ליקוטי מוהר"ן ח"ב עז). ובודאי מדובר באכילה כזו ששיתף את השי"ת באכילתו.

אפילו אם יש לאדם בביתו מזון למשך שנה תמימה, עדיין הוא לא שלו... אם לא יבקש מהשי"ת על מזונו - אין המזון שלו, בשום פנים ואופן, גם אם הוא נמצא כבר באוצרותיו. רק אם האדם מבקש מהשי"ת: "תן לי את מזוני", אזי המזון שנשפע לו הוא שלו, כי מן השמים נתנו לו זאת, ואז הוא שלו, ויכול להשתמש בו (וראה בזוהר הק', בשלח דף ס"ב: הובא במגן אברהם ובמשנה ברורה או"ח סי' קס"ו קס"ג).

בתורה י' מביא רבינו מאמר חז"ל (חולין ס:) : "הקדוש ברוך הוא מתאוה לתפילתן של צדיקים" (אמנם ישנה גם גירסא (מדרש שוח"ט סי' קט"ז וכן מובא בליקוטי"מ ט"ו אות ה') "הקב"ה מתאוה לתפילתן של ישראל") - הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו מתאוה כביכול ורוצה את התפילות שלנו, הוא חפץ בהן... זהו התענוג שלו. ובעצם בקשתנו ממנו, נעשה נחת רוח למעלה.

*

מצינו אצל האבות הקדושים שישמעאל לא נולד אלא בהיות אברהם אבינו בן שמונים ושש, ועד שנולד יצחק היה בן תשעים ותשע שנה, ושרה אמנו היתה כבר בת תשעים. הקדוש ברוך הוא עיכב את הלידה עד שהיו בני קרוב למאה שנה כאשר כל כוונתו היתה שהצדיקים האלו יבקשו ממנו בן. וכן מוצאים רבות בחז"ל שהקדוש ברוך הוא עיכב כמה דברים כדי שיבקשו ויתפללו מלפניו.

כי כאמור, גם אם הקדוש ברוך הוא יתן בלי לבקש, והוא נותן - אין זו אותה נתינה, זה ענין אחר לגמרי.

*

עיקר הדבקות בהשי"ת נעשה על ידי תפילה, כמו שרבינו מביא (ליקוטי מוהר"ן ח"ב, סי' פ"ד) "נפתולי אלקים נפתלתי" מלשון דבקות והתחברות, (וכמובא ברש"י, בראשית ל' ח' מלשון "צמיד פתיל", שכוונתו התחברות). וכמובן כאשר האדם זוכה לדבקות - הוא ענין אחר לגמרי.

פה - סח! רק בתפילה!

לצעוק להשי"ת שלושים יום קודם החג

הנה עומדים אנו כעת לקראת שלושים יום קודם הפסח. מוהרנ"ת אמר פעם לפני פורים: אם מבקשים שלושים יום לפני פורים "הצילני מקליפת המן עמלק", אפשר לראות את מרדכי הצדיק בשעת קריאת המגילה! (מה בדיוק היתה כוונתו אם רואים את מרדכי בפועל או אם מקבלים השגה בקדושת הפורים זה איני יודע. לומר פירושים יכול כל אחד מכם, וגם אני, אך בשום אופן אין לומר כי הפירוש שלי הוא הנכון והאמיתי, "אזוי איז דאס", ואין להרהר אחריו, כי אין לי רוח הקודש ואיני יודע בדיוק למה התכוון מוהרנ"ת באמרה זו. אך פירושים שונים אפשר לומר, ובכלל במקום שאינו פוגע בשולחן ערוך אפשר לומר מה שרוצים. ואקוה שמוהרנ"ת לא יהיה "ברוגז" אם לא ירדתי לעומק דעתו... אך אל נא תעמידוני במבחן בענין זה... כי יתכן שמישהו יתפלל ולא יראה אותו... וכן גם יתכן שיהיה לו דמיון שראה אותו, וזה גרוע יותר...)

בקש מהשי"ת להנצל ממשהו חמץ

והנה ברצות ה' כעבור כארבעה שבועות מהיום כבר יהיה היום הראשון של פסח, ואם נבקש מהשי"ת כל יום: "הצילני ממשהו חמץ בפסח", בודאי יעזור לנו השי"ת ונזכה לזה. כי הרי מובא שהאר"י הק' הבטיח שמי שנוהר ממשהו חמץ בפסח (באר היטב או"ח תמ"ז ס"א, ועיין באמרי פנחס השלם אות רנ"ב) - מובטח לו שלא יחטא כל השנה. והרי על ידי תפילה אפשר לפעול הכל, ובפרט בענין זה של "משהו חמץ", שצריכים באמת לרחמי שמים מרובים שלא ניכשל בזה, ואם באמת רוצים להיות בטוחים שנעבור את חג הפסח כיאות, זאת אפשר רק על ידי תפילה. ואם אמנם נתחנן אל השי"ת מדי יום ביומו, בכל השלושים יום הללו עד הפסח, שיזכנו להזהר אפילו ממשהו חמץ בפסח, מקוים אנו שהשי"ת בודאי יאזין לתפילותינו, ואם כן נזכה מלבד להנצל מהאיסור החמור של חמץ - גם להבטחה הנפלאה שזה מסוגל להועיל שלא נחטא כל השנה. ואנו שיודעים את כוחה של התפילה, מדוע לא נקדיש בכל יום זמן מסויים להתפלל על דבר זה, וממילא נזכה בכפליים.

את העבודה "הזאת" בחודש "הזה"

שמעתי שיחה נפלאה בשם רבי ברוך ממעז'בוז', דוד רבינו: כשמגיעים ימי אלול ועשרת ימי תשובה - עוסקים יהודים בתשובה ובתעניות. לעומת זאת, כשמגיעים ימי ניסן, מתעסקים הכל בהכנת אווזים וברווזים שמנים, דגים וביצים, עבור סעודות החג הבא לטובה. והיה רבי

ברוך אומר: אילו היו הופכים את הסדר, ובהגיע ימי ניסן היו עושים מה שעושים באלול, היינו שבים בתשובה ומרבים בתפילה להשי"ת להנצל ממה שהו חמץ בפסח - אז היו בטוחים שלא יחטאו כל השנה, וממילא היו יכולים להכין באלול ברוזים ואווזים שמנים וטובים, והיינו חוסכים את התעניות והסיגופים של אלול כי הרי השנה תעבור בלא חטא... ובה ביאר את הפסוק (שמות י"ג ה) "ועבדת את העבודה הזאת בחודש הזה" האמור על חודש ניסן: "העבודה הזאת" רמז ליום הכיפורים שנאמר בו (ויקרא ט"ז ג) "בזאת יבוא אהרן אל הקודש"; "בחודש הזה" מרמז לחודש ניסן שנאמר בו (שמות י"ב ב) "החודש הזה לכם" - כלומר שהתורה "מייעצת" לנו לעבוד את העבודה "הזאת" עבודת יום הכיפורים - "בחודש הזה" בחודש ניסן... ואז נזכה לשנה ללא חטאים, ונוכל להכין גם בימי אלול אווזים ותרגולים למועדים, כי נחסוך סיגופים ותעניות...

אדר וניסן חדשים של תשובה

ובאמת גם ניסן הוא חודש של תשובה, כי בעוד שחודש תשרי הוא חודש של "תשובה מיראה", חודש ניסן הוא חודש של "תשובה מאהבה". ורבינו אומר בפירוש, שימים אלה, ימי ניסן, הם ימים של תשובה (ליקוטי מוהר"ן מ"ט ו).

ובתוך ימי התשובה הללו מגיע יום טוב כזה שצריכים זהירות כל כך גדולה לא להכשל ב"משהו חמץ", וזה כשלעצמו דבר נורא, געוואלד, "משהו חמץ"! מי יוכל לומר שהוא אמנם ינצל מזה ללא עזרת השי"ת על ידי תפילה ותחנונים מרובים. וגם עומדים אנו עדיין בימי אדר, חודש שצריכים להרבות בו בנתינת צדקה (חיי מוהר"ן ס"י תקס"ב). אדר וניסן הם שני חדשים בהם צריך האדם לעשות את חשבון נפשו. יש לנו ימים מדודים וקצובים לפסח, וכל יום צריך להיות חשוב אצלנו. אמנם כל אחד צריך לעשות מה שיוכל כדי להכין את ביתו ורשותו לנקותם ולטהרם ממה שהו חמץ - אך דבר עיקרי הוא גם לעסוק בתפילה. ולפחות שבין העבודות הרבות לפסח להוציא החמץ ושאר ההכנות החשובות לחג - תקבל גם התפילה מקום נכבד, כי בלא זה לא רק שהוא חצי דבר, אלא אם חסרה התפילה חסר העיקר.

* ולפי דברי רבינו שכל "ההתחלות מפורים" (ליקוטי מוהר"ן ח"ב ע"ד) - צריכים לעמול ולהתייגע ביותר בימים אלו, כי הרי כל ההתחלות קשות, כידוע (ליקוטי מוהר"ן ס"ב ה').

ותקננו בעצה טובה מפניך

לשמוע (חיי) היטב מוהר"ן לעצות אות הצדיק (תקעה) ראיני מאמר אחד בשם רבינו ז"ל מלשון החברים. והמאמר הזה נאמר פרשת עקב תקס"ו. ויסוד הענין, כי כאשר האדם צריך לעצה, אזי ישאל עצה מהצדיקים או מתלמידיהם, או על כל פנים מבני הצדיקים וכו'. ע"ש. ועל ידי זה נמתקין כל הדינים, וזוכה להנצל מיסורים שלא יבואו עליו כלל. ואפילו אם חס ושלוש יבואו עליו היסורים, זוכה על ידי זה לקבל אותם באהבה ובשמחה, וזוכה לראות ההתגלות אלקות איך שהשם יתברך מצמצם את עצמו, כביכול, ומתלבש עצמו בהם. ועל ידי זה מגיע על ידי היסורים לרב טוב ולחסד גדול. גם על ידי שמחה הנ"ל זוכה לשמירת הברית, שהשם יתברך בעצמו, כביכול, ישמור את בריתו וכו'.

עצה לשמירת הברית - שמחה!

אה! עם כל שיחה של רבינו אפשר לחיות חיים שלמים, חיים טובים. וצריך לקחת את השיחה ולהכניסה לתוך התפילה. עם שיחה אחת אפשר לעבור "התבודדות" שלמה. רבינו אומר כאן, שעל ידי שמחה זוכים שהשי"ת ישמור את בריתו, ועל זה צריך להתפלל ולהתפלל, שהשמחה תהיה שמחה אמתית, שמחה פנימית, לא שמחה של שחוק ושל הוללות. כל עצה של רבינו זקוקה לרחמים גדולים כדי לקיימה כדבעי, וגם שחלילה לא יבוא למכשול על ידה (כי כמו שבתורה יש סס חיים וכו', כן גם בעצות הצדיק).

הסכנה ב"נתינת עצות"

לא רק אנשי שלומנו מאז ומקדם לא נהגו "לתת" עצות, אלא גם רבינו עצמו לא היה מדרכו להרבות בנתינת עצות פרטיות... בדרך כלל, עצם הצגת השאלה ובקשת העצה, והנדון סביבה - אלו עצמם מביאים תועלת, ובעבור זה נוהגים להתייעץ עם אדם גדול. אך לומר לזולת "עשה כך" זה לא שייך כלל. כי איך יכולים לומר לאדם מה לעשות בפרטות? אמנם יש לנו ספר "ליקוטי עצות" אך הוא עצות "כלליות" לכלל כולו, אך לאדם באופן פרטי לא יתכן לומר "עשה כך".

וכמובן שאם אין יכולים לתת עצות - אסור לתת עצות! ואם תשאלו הרי יש כאלו שנותנים עצות - כלום אפשר לעשות משהו נגדם? ובדאי סכנה גדולה לקבל עצות מכל אחד. לפעמים אפשר לשבור את האדם לרסיסים ולשברי שברים על ידי ה"עצות" שנותנים לו...

הדרך הנכונה ב"נתינת עצות"

העצות שלנו הוא רק כמו שרבינו כותב בליקוטי מוהר"ן תורה מ"ט: "איתתך גוצא" - שהעצה שלנו היא רק תפילה (כמו שפירש רש"י על "איתתך גוצא" - "שמע עצתה". ו"גחון ולחיש לה" - הוא סוד תפילה בלחש, עיין שם תורה מ"ט אות ה') על ידי תפילה מקבלים העצה הטובה ביותר, ויודעים איך לנהוג גם בפרטות. אלא מאי? אם בכל זאת רוצים לעשות איזו השתדלות, מעלים את השאלה בפני חבר, ועצם הצגת השאלה - גם אם החבר אינו אומר מה לעשות - מעלה פתרונים, ולאחר מכן מבקשים מהשי"ת "ותקננו בעצה טובה", ועל ידי זה עוזר השי"ת ומכניס ברעיונו איזו עצת אמת. אמנם רבינו כותב כאן מפורשות: "שישאל עצה מהצדיקים או מתלמידיהם", כלומר גם כשאינם עונים כדאי להציג בפניהם את השאלה, וכאמור לאחר שמעלים את העצה בפני הצדיק או תלמידיו, מבקשים מהשי"ת "ותקננו בעצה טובה".

*

רגיל הייתי שר' אברהם ב"ר נחמן לא השיב מעולם על שאלות פרטיות שהעלו בפניו. כי כששאלו אותו דבר שנוגע לשולחן ערוך - בדאי לא היה לו להרבות בדיבורים, כי הרי יש שולחן ערוך מפורש כיצד לנהוג בשאלה מסויימת זו. וכן הוא בדבר הנוגע בעבודת השי"ת, שלכל ענין יש פתרון ברור שניתן להשיב עליו בקיצור. אך מעולם לא שמעתי שהשיב "עשה כך" בעניני האדם וצרכיו.

להפנות את השואל להקב"ה

והענין בזה הוא כי כאשר משיבים לאדם "עשה כך" הוא יוצא מרוצה ושלם בדעתו. אך הרי צריך לבקש מהשי"ת תמיד, ונמצא שנתנית עצה ברורה לאדם מלבד שזה כמעט לא שייך ללא רוח הקודש, עוד יוצאים נפסד מכך שהלה במקום לבקש את השי"ת שינחנו בדרך אמת, הוא סומך רק על העצה שקיבל והוא חושב שהעסק נגמר ונשלם ויותר אין לו מה לעשות. בו בזמן שעל כל דבר כקטון כגדול צריך להרבות ולבקש מהשי"ת: "ותקננו בעצה טובה מלפניך" "ותקננו בעצה טובה!" אכן רבינו הורה לנו לכוון מאד בתפילה קצרה זו, בתפילת ערבית, בברכת "השכיבנו" - "ותקננו בעצה טובה מלפניך", כי היא תפילה נאה ונצרכת

לכל (ראה) בשיחות הר"ן סי' רל"ח). לקבל עצת הצדיק ללא עוררין

רבי ישראל נמירובער היה אחד מאנשי רבינו. פעם אחת נזדמן לו לעשות עסק מסחרי גדול: לספק חיטים לממשלה במוסקבה. לצורך ביצוע העסק צריך היה לנסוע לעיר הבירה מוסקבה. היה זה עסק גדול מאד שעל ידו יכול היה להפוך לעשיר גדול מאד, למיליונר. כי מכל "גובערניע" (מחוז) בחרו אנשים שיטלו חלק במסחר הזה, וממחוז קמיניץ נבחרה העיר נמירוב, ומנמירוב נבחר ר' ישראל, בהיותו איש חיל מוצלח, להיות האחראי לביצוע עסק כביר זה, ומובן מאליו כי היה מרויח בעסק זה סכום עצום, הון עתק.

רבי ישראל, בהיותו ברסלבר חסיד, הלך לשאול את רבינו אם הוא מסכים ליציאתו למוסקבה למען ביצוע העסק. רבי ישראל הבחין מיד שרבינו אינו מסכים לזאת, אמנם לא אמר לו בפירוש את דעתו השלילית, אך לפי הרמזים ותנועותיו של רבינו הבין רבי ישראל שדעתו אינה נוחה מעסק זה.

כפי הידוע אין שואלים את הצדיק פעמיים, שואלים פעם אחת, וכפי המובן מרמזיו הקדושים, כן יש לנהוג ותו לא. אך רבי ישראל ברצונו העז להכנס לעסק הגדול שהוא עשוי, כאמור, להפוך על ידו לעשיר אדיר בן לילה - לא נהג כן, אלא ניסה את כוחו שוב ושוב, ושאל פעם נוספת מה עליו לעשות. בכך הגדיש את הסאה, כי אין ראויה הנהגה כזו לחסיד נאמן שאינו עושה דבר מבלי הסכמת רבו.

רבינו, בראותו עד כמה הוא מתעקש, לא התערב בשיקוליו, כמנהגו, ולא הורה לו בדיוק מה לעשות או לא לעשות, אלא אמר לו אך זאת: שיכנס לחדר, ויתישב בינו לבין עצמו אם כן לעשות את העסק או לא, ויצייר בדעתו את ה"כן" וה"לא" בשוה, שיהיה באמת שווה אצלו אם לנסוע או לאו ואח"כ יאמר חמישה פרקי תהלים, ולפי הרעיון הראשון שיעלה בדעתו - כן ינהג.

אולם ככל הנראה לא היו שוים אצלו שני הצדדים, וה"כן" עדיף היה בעיניו על ה"לא", כי הרי רצה מאד בעסק מכניס זה, ועל כן התשובה הראשונה שעלתה בדעתו לאחר אמירת פרקי התהלים היתה לבצע את העסק.

הוא נכנס אל רבינו ואמר לו כי הרעיון שנפל בדעתו הוא "כן" - לנסוע למוסקבה.

רבינו לא הגיב אלא אמר בקצרה: "טע!" שביאורו "פאר פאלך" [הענין אבוד], והוסיף עוד מספר מילים סתומות: "א פֿלאָטציקל [דג קטן] כאפט א העכט" [דג גדול], כלומר, "עם דג קטן יכולים לצוד דג גדול". פירוש הדבר, כאשר רוצים לצוד דג גדול מצמידים פתיון לחכה, דג קטן [פֿלאָטציקל], ומשליכים אותה לנהר. כאשר ה"העכט", הדג הגדול, רוצה לטרוף את הפתיון, את הדג הקטן, הרי הוא עצמו נתפס בחכה. זו הדרך לדוג דג גדול על ידי דג קטן. כך אמר לו רבינו. ר' ישראל, אם כי לא הבין כלל את דבריו כראוי, יצא מלפני רבינו שמח וטוב לב על שבסופו של דבר יש לו הסכמה מרבינו על הנסיעה. הוא נסע למוסקבה והגיע למקום בו היה עליו להתאכסן ולשהות לצורך ביצוע עסק החיטים.

הוא בא בקשרים עם יהודי אחד מעשירי מוסקבה שהיה רחוק מאד משמירת התורה והמצוות, אצלו גם התאכסן. הלה הקצה עבורו חדר מיוחד ונהג עמו בכבוד הראוי. שותפו לעסק כבר היה בשנתו החמישים ומעלה ועדיין לא נשא אשה, וכאמור גם היה רחוק מתורה, אך ר' ישראל נשא חן בעיניו, כי ראה שהוא איש הגון ונעים הליכות והתחיל להתיידד עמו. ר' ישראל החל לדבר עמו בידידות, ומענין לענין החל לדבר עמו גם בעניני יהדות (אידישקייט). כל כך הרבה עליו בדיבורים עד שאלו החלו לחלחל בו ולעורר את לבו. אט אט התחילו מתעוררים בו נצנוצי חרטה על דרכו הרעה והמחשבה לשוב אל אלקיו החלה ממלאת את לבו. ר' ישראל גם שידך לו בת ישראל כשרה מהעיר נמירוב, הוא נשא אותה לאשה כדת וכדין, ושב בתשובה שלמה. (ויש אומרים שפעם אחת גם הגיע לראש השנה אל הקיבוץ הקדוש).

שם משפחתו של אותו בעל תשובה היה "הכט"... ושם משפחתו של רבי ישראל היה "פלאטניסקע" ("נמירובער" נקרא על שם עירו נמירוב). לכן נתקיימו דברי רבינו כפשוטם וכלשונם: "א פלאטיצקל כאפט א העכט"... ש"פלוטניסקיי" תפס את "הכט" (הסיפור, בקצרה, מופיע גם בכוכבי אור, אנשי מוהר"ן אות מ').

*

והנה, לאמיתו של דבר, ה"הכט" רוצה לטרוף את הדג הקטן, וכתוצאה מכך הוא ניצוד. אך זאת צריך לדעת, שאמנם גם אם ההכט נתפס, הדג הקטן גם יוצא ניזוק ונשוד... אמנם, רבי ישראל תפס את ה"הכט", אך הוא עצמו ניזוק... אין הכוונה, חס ושלום, שירד ממדרגותיו בעבודת ה' לגמרי, כי גדול היה האיש, מאנשי רבינו הקדוש, אך בכל זאת על ידי "פרפורי" ה"הכט" הגדול ניזוק הוא במעט... כי כאמור לא היתה דעת רבינו נוחה מנסיעתו, ואף הגיב בתנועה שאמרה שהעסק אבוד. ובודאי התכוון שהדבר אינו לטובתו של רבי ישראל, גם אם זכה להוציא נשמה מעמקי הקליפות ולקרבה לעבודתו ית', אך הוא עצמו הפסיד מכך.

הצדיק לא נוטל את הבחירה

היוצא לנו מכל האמור שאם רבינו היה אומר מפורש בפיו "לא", היינו שלא יסע - לא היה רבי ישראל נוסע, כי בודאי לא היה ממרה את פי רבינו בדבר שאסר עליו בפירוש, גם אם היה מאבד על ידי כך את סיכווינו להפוך למיליונר. רבינו רק רמז בכמה רמזים שדעתו לא נוחה כל כך עם הנסיעה, אך בד בבד השאיר לו גם את האפשרות לנהוג כרצונו. כי כך נוהג הצדיק. הוא לא מורה ומייעץ בפירוש מה לעשות - כדי לא ליטול מהאדם את הבחירה. כי לפעמים השואל אינו אווז כלל באותה שעה במדריגה זו, לעשות כפי שהצדיק יורה לו, אבל בכל זאת אם יצוה יוכרח לציית. נמצא שנטל את הבחירה ממנו. על כן נוהג הצדיק שלא

לומר ולצוות בפירוש "עשה כך", רק מרמז לו את דעתו ובד בבד הוא משאיר ביד האדם את ההחלטה הסופית, והחפץ יזכה, והחדל יחדל.

*

על דרך זה מצינו איך שרבינו מפרש את הפסוק (שמות י"ט ט) "ויגד משה את דברי העם אל ה'" (ליקוטי מוהר"ן סי' ק"צ) שבפשטות הכתובים לא מוזכרת טענה חדשה של ישראל שמשה הוצרך להגיד אותה אל ה'. כי "ויגד משה את דברי העם" הוא סיום הפסוק של: "ויאמר ה' אל משה הנני בא אליך בעב הענן" וכו', ומיד נאמר: "ויגד משה את דברי העם", והרי עדיין הם לא אמרו כלום!

ומתרץ רבינו שכוונת הכתוב היא: "ויגד משה את דברי העם" - מה שטענו העם מקודם, טען משה על עצמו. טענת ישראל היתה: הרי אין רצונו של הקדוש ברוך הוא ליטול את הבחירה מהאדם, ואם ישמעו את הציווי מפי הקדוש ברוך הוא בעצמו - על זה אין שום בחירה, ויהיו מוכרחים לקיימו, על זה אמר לו הקדוש ברוך הוא שטענתם צודקת, לכן לא ידבר באופן ישיר אליהם, אלא: "הנני בא אליך" בעב הענן, בעבור ישמע העם בדברי 'עמך'. כלומר, שהוא ידבר עם משה והם רק ישמעו ועל ידי כך לא תסתלק מהם הבחירה. ומיד נאמר - "ויגד משה את דברי העם" מה שהם טענו על עצמם, טען משה רבינו על עצמו, שאם ידבר ה' רק אליו, אכן תיקן את ישראל, אבל הוא יאבד את הבחירה (עיין שם בפנים התורה מה שהשיב לו הקדוש ברוך הוא).

כי כל זמן שהאדם חי בעולם הזה, מוכרח שתהיה לו זכות הבחירה, ועקב כך נמצא האדם בסכנה תמידית שלא יפול ל'נוקבא דתהומא רבה' חלילה, אך את הבחירה לא נוטלים, יהיה מה שיהיה. וגם הצדיק הגדול והקדוש ביותר, יש לו בחירה, אמנם בדרך שלו, אך את הבחירה לא נוטלים כל זמן שהאדם חי עלי אדמות, יהיה מי שיהיה. ולכן לא היה רבינו מייעץ ומצוה בפירוש, כדי שלא ליטול הבחירה, אלא לתת את האפשרות ביד האדם להחליט בעצמו.

*

מוהר"ן אמר פעם לרבינו: נמצא, שלפעמים עלול אפילו הצדיק להפקיר את תלמידו השואל (היות שאינו משיב לו בהחלטיות כדי לא ליטול את הבחירה), "רבי, איר קענט א מענטשן מפקיר זיין", ורבינו הסכים עמו: "אכן כן, אכן כן".

לבקש עצה ב"התבודדות"

וזה פירוש "התבודדות כראוי" המוזכר בדברי רבינו, שרבי אברהם ב"ר נחמן היה אומר על כך שהתבודדות כראוי ביאורה שהאדם יבקש מהקדוש ברוך הוא עצה למעשה, מה לעשות ואיך לעשות, וממה להמנע כדי שלא ייכשל. ובודאי ללא כל ספק על ידי הריבוי בתפילה - יגיע בעזר ה' לעצה הראויה.

”ומה

אומר

אתה”?

זכורני שהשידוך שלי נמשך זמן רב, כמה חדשים, ואצל כל מי ששאלתי מאנשי שלומינו, לא נענית בתשובה ברורה. תמיד בהעלותי את השאלה, היתה התשובה מעין זאת: ”און וואס זאגסטו” - ומה אתה אומר?... הגם שלא היה לי מה לומר, ומה ידעתי בכלל לפסוק? אך כאמור, לא היה נהוג אצל הצדיק ולא אצל תלמידיו להשיב על עצה פרטית ולומר לו ”עשה כך”. רק כאשר הצעתי את מה שעלה ברעיוני כיצד לנהוג, אז הסכימו עם דברי, אבל לפני כן שאלוני: ”און וואס זאגסטו”... כגון, מי שהיה רוצה לעקור לעיר אחרת, או למשל לרדת מ”קעסט”^[נשולחן חמיו] ולהתחיל לאכול על שולחנו וכיוצא באלה מההנהגות החיים הפרטיות של כל אחד ואחד, לא היו מציעים בפירוש כיצד לנהוג, אלא היו מייעצים לבקש מהשי”ת שיאיר עיניו, וידע מה לעשות וכיצד לנהוג, ולא ייכשל.

ואדרבה, בזה לא חסכו דיבורים אלא עוררו אותנו וזרזוהו בכל מיני דיבורים לפנות רק אל השי”ת, וגם ברכוהו בהצלחה בכל אשר יפנה, וכדומה.

כי כך היה נהוג, וכך היה מקובל אצל אנשי שלומינו - לא להשיא עצות מפורשות לזולת כיצד לנהוג, כי כאמור: אין אומרים לבעל בחירה ”עשה כך”!

צריך לדעת שהתנהגות זו אינה נובעת מפני שי”אין יודעים” מה ליעץ, כי אנו, עניי הדעת, אמנם איננו יודעים, אבל צדיקים הרי יודעים ברוח קדשם מה צריך לעשות ומה לא לעשות, כי הרי בעלי רוח הקודש יודעים היטב מה הוא הרצון העליון. ומדוע באמת אינם מגלים דעתם, כי כאמור, אם יגלו דעתם, שהיא בעצם דעת עליון, יהיה זה ביטול הבחירה ממש... ותכלית הבריאה בעולם הזה היא שכל אחד יהיה לו זכות הבחירה לבחור בטוב או ברע חס ושלום. ורק כך מתמלא רצון הקדוש ברוך הוא בבריאתו.

אלא מאי, זאת היתה עצת הצדיק אליו: בקש והתפלל להשי”ת שתדע מהו הרצון העליון האמיתי, וכאשר יאירו לך מן השמים, על ידי תפילות ותחנונים רבים, אזי בודאי תגיע למטרה הראויה ולעצה הנכונה והמועילה ביותר.

מנהגו של מוהרנ”ת בנתינת עצות

רבי יצחק, בנו של מוהרנ”ת, היה אדם גדול ביותר (הרב מטשעהרין מרבה בשבחי בתחילת ספר ’עלים לתרופה’: ”היה איש תם וישר וירא אלקים מנעוריו ועסק הרבה בתורה ובעבודת ה’ כל ימיו”). יושרו ותמימותו שבו את לב הגרף בעירו, וחפץ מאד להיטיב עמו, והציע לו איפוא שלושה סוגי ”פרנסות” לבחור לעצמו אחת מביניהם: ניהול טחנת הקמח, כריתת עצי היער, או ניהול ה”פאסט” - הדואר. מובן מאליו שתחילת דרכו היתה אצל אביו מוהרנ”ת להתייעץ עמו בענין זה. ונוסח שאלתו לאביו היתה רק: מה לבחור מבין שלוש ההצעות. הוא לא שאל אם בכלל כדאי לעסוק במקצוע לפרנסתו (או לשבת על התורה ועל העבודה

ולתפרנס מעזרת ידידים). הוא רק הציג את שלוש ההצעות כדי שמוהרנ"ת ייעץ לו במה לבחור. ואכן, מוהרנ"ת הציע לו לבחור בניהול ה"פאסט" היות ששם יוכל למצוא פנאי יותר לחטוף שעות של תורה ותפילה. ברם, ידוע שמוהרנ"ת סבר בדעתו שבנו רבי יצחק, שהיה אדם גדול ושקוע בתורה ובעבודת ה', לא יעסוק בשום מקצוע (ראה כוכבי אור, שיחות וסיפורים אות נ) אבל הוא לא אמר לו זאת בפירוש. וכאשר הגיע רבי יצחק לשאול אותו באיזה עסק לבחור, כלומר שהוא כבר בחר לצאת להתפרנס - לא מנעו מוהרנ"ת מכך - כדי שלא ליטול את בחירתו לגמרי (אלא רק הצביע על השעות הפנויות של תורה ותפילה שיוכל לצבור תוך כדי עבודת הדואר). כלומר, גם לבן יקיר לא נהגו ליעץ ולצוות וליטול ממנו על ידי זה לגמרי את הבחירה! אלא תמיד השאירו בידיהם את הבחירה וההחלטה הסופית.

מוהרנ"ת

ורבינו

ידוע הסיפור שכאשר חמיו של מוהרנ"ת הגאון רבי דוד צבי, שכידוע היה גדול ומופלג בתורה ועבודה, והיה מכונה בפי כל "דער גרויסער ר' דוד צבי" [ר' דוד צבי הגדול] - רצה שחתנו יקבל עליו התמנות של רבנות, כי ראה את גדלותו של מוהרנ"ת בתורה. כאשר נכנס מוהרנ"ת אל רבינו לשאול אותו על כך, תשובת רבינו היתה: "בודאי, וכי מדוע לא תהיה רב?". כאשר השיב לו מוהרנ"ת כי הוא ירא לפסוק בשאלות של איסור והיתר - השיב רבינו: "וכי מי יהיה רב, זה שאינו מפחד? מי שיש בו פחד ויראה, הוא ראוי לכהונה של רבנות!..." הדבר נשנה וחזר מספר פעמים: מוהרנ"ת שאל ורבינו חזר ואמר: "פארוואס נישט?" - "מדוע לא?" מוהרנ"ת לא הרפה: "ואיך הוא האמת?", ורבינו בשלו: "בודאי כן הוא האמת, ומדוע שלא יקבל עליו עול רבנות?...". "אבל מה היא האמת לאמיתה?" שאל לבסוף מוהרנ"ת. "אה, אם אתה מבקש את האמת לאמיתה - אינך צריך להיות רב!" [זאלסטו קיין רב נישט זיין!]. השיב רבינו בהחלטיות.

*

כשנתבונן בסיפור זה, נבחין כי רבינו לא השיב לו מיד שלא לקבל את הרבנות, אלא רק לאחר שהתעקש ועמד על שלו... רק לאחר שראה שה"נקודת אמת" אכן בוקעת מלבו של מוהרנ"ת, כלומר, שהשואל עצמו כבר מוכן לכך - רק אז עונים לו את האמת.

רבינו

ורבי

נפתלי

ומעין זה קרה גם אצל רבי נפתלי, תלמיד רבינו, טרם התקרבו אל רבינו היה בעל בית מסחר לאריגי-בד "שניט-קראס" והיה הולך כל יום לבית המסחר.

כאשר התקרב ר' נפתלי לרבינו, סיפר לפניו את כל סדר יומו. בין היתר סיפר לו שהוא יושב במשך כל היום בחנותו. רבינו טען לעומתו: כל היום אתה צריך להיות בחנות! מאז התחיל רבי נפתלי לשהות בחנות רק מעט (ושאר היום היתה זוגתו יושבת, כפי שהיה נהוג שם אצל הלומדים, שהיו מבקרים בבית העסק מדי יום מעט, ושאר היום ניהלו הנשים את העסק. וזכורני שגם בפולין היה כן).
שוב אמר לו רבינו: כל יום אתה צריך להיות בחנות! מאז החליט רבי נפתלי ללכת לחנות רק בעת שהתקיים יריד, פעם בשבוע. ושוב אמר לו רבינו: כל פעם שיש יריד אתה חייב להיות בחנות!... - עד שהוציאו לגמרי מעסקי הגשמיים.

*

כאן רואים שוב את סדר הנהגת הצדיק. רבינו הרי יכול היה לצוות עליו מיד לעזוב כליל את החנות, אלא דרך הצדיק היא: "מתון מתון"; תחילה כאילו משתף את החסיד השואל, בהחלטות, ורק לאחר שנוכח בתשוקת לבו - הסכים עמו רבינו - שישתקע כל כולו בעבודת ה' ויעזוב את עסק החנות כליל.

נטיתי ידי [ברמזים] ואין מקשיב!!!

ואמנם, מי שמקורב לצדיק באמת - מרמז לו הצדיק מה עליו לעשות בכל עניינו. הצדיק מרמז לכל אחד ואחד, לא רק בכלל, אלא גם בפרט. אך צריכים להאזין ולשים לב לרמזיו ואז ילך לבטח דרכו. רבינו הרי מביא בתורה "כי מרחמם ינהגם" (ח"ב סי' ז') את הפסוק: "נטיתי ידי ואין מקשיב" (משלי א'), שרש"י מפרשו - "דהיינו רמזים". "נטיתי ידי" - כלומר, הגבהתי את ידי, רמזתי רמזים, "ואין מקשיב" - אין שומע ומקשיב לרמזי...

הקדוש ברוך הוא מרמז רמזים לכל אחד ואחד... רבינו כותב בתורה נ"ד, שהקדוש ברוך הוא מצמצם עצמו מאין סוף עד נקודת המרכז של העולם הגשמי, ומזמין לכל אדם רמזים לפי היום, לפי האדם ולפי המקום, כדי לקרבו אליו...

ואם היינו מתבוננים באמת, היינו רואים בעינינו את הרמזים האלו, וכל מה שהאדם קרוב יותר אל השי"ת ושם אליו לבו יותר, הוא שומע יותר את הרמזים... אך זאת מוכיח אותנו הקדוש ברוך הוא: "נטיתי ידי" - אני מרמז לכם רמזים, ואם תלכו לאור הרמזים האלו יהיה לכם טוב, אך "ואין מקשיב" - אין מקשיבים אל הרמזים. ואם האדם נמשך רחמנא ליצלן לרע, אזי הוא יכול חס ושלום להפך את הרמזים ולהבין בהם היפך מהמכוון, בדיוק כפי שהוא רוצה לפי דעתו המשובשת.

פחד מ"המשגיח" האמתי

איתא בזהר הקדוש (עקב רעג ע"א): "מ'מכון ש'בתו ה'שגיח" (תהלים לג) - ראשי תיבות "משה". משה, הצדיק האמתי, מאיר לכל אחד ואחד ברמזים

ובכל מיני אופנים כיצד לנהוג בכדי להתקרב אל ה'. ואשרי מי ששם לב לעצות ה"משגיח" הכללי הזה...
אך לדאבונו אנו רואים במציאות חיינו, כאשר זה שנקרא "משגיח" לא מופיע בישיבה - היא כבר ישיבה אחרת... מיד כשנכנסים להיכל הישיבה מבחינים אם המשגיח נמצא או אינו נמצא... כי חושבים ש"הוא" המשגיח, אבל אילו היו יודעים ש"ממכון שבתו השגיח", כבר לא שמים לב כלל אם ה"משגיח" נמצא או לא. מה לי אם המשגיח נמצא או לא נמצא, הרי צריכים לשמור את הזמן... הזמן הוא יקר בין אם המשגיח נמצא או לא...
אם האדם חדור באמונה ויודע שביום מן הימים יצטרך לתת דין וחשבון על כל רגע ורגע, מה עשה בו, וכמה מזמנו ביטל חלילה לריק, ממילא אין תופס מקום אצלו אם יש משגיח או אין משגיח...
ואכן, גם זאת צריכים להשיח לפני הקדוש ברוך הוא בלב נשבר: "געוואלד, מדוע אינני לומד רק אם המשגיח נמצא... והלא היא בושה גדולה, מי הוא המשגיח וממי יש לי לפחד, מי ישאל... והרי מקום השאלות הוא שם"... געוואלד, מה גדולה הבושה כאשר אין יודעים ש"ממכון שבתו השגיח", ומתייראים ממשגיח הישיבה...

הבושה היא סימן לדבקות

אבל לפי האמת אם רק מתביישים זה כבר מעלה, כי הרי עיקר התשובה היא הבושה. רבינו אומר בתורה "מרכבות פרעה" (ליקוטי מוהר"ן סי' לח), שהאדם צריך לפשפש בעצמו בכל עת אם הוא דבוק בהשם יתברך. והסימן של דביקות הוא תפילין, ובהמשך התורה כותב רבינו שתפילין הן בחינת הבושה.
אגב, אנשי שלומנו היו אומרים, שזה פירוש לתחילת דבריו שהסימן לדביקות הוא תפילין - היינו: אם הוא מתבייש, סימן שיש לו דבקות. כלומר, כאשר האדם מתבייש במעשיו ובהנהגתו - אז הוא דבוק בבוראו, ואם חלילה אין בושה - הוא להיפך חס ושלום.

דוגמא לשיחה בהתבודדות

תוך כדי השיחה בהתבודדות, מן הראוי לומר גם זאת: "בתוך עולם גשמי זה, בהסתרה שבהסתרה נוראה זאת, זכיתי לחסד הגדול הזה ליפול בגורלו של רבינו. והוא אמנם חסד גדול, כי יש גם אנשים גדולים שאין אנו מגיעים לקרסוליהם בתורה ועבודה וגם בשאר ענינים, ואף על פי כן אינם יודעים מרבינו, ויתכן שיש ביניהם כאלה שגם מתנגדים על רבינו, ואני שזכיתי ליפול בגורל הזה - כמה אני צריך להודות להשי"ת על זאת".
ולאחר שמודים להשי"ת צריכים להוסיף: "אולם אם כבר זכיתי ליפול בגורל הזה - זכני שאשמע בקולו של רבינו ואשים לב לעצותיו ולרמזים שאני שומע כל הזמן מלמעלה".

והיא שיחה שהאדם יכול למלאות בה את כל שעת ההתבודדות.

”ללכת עם התורה”

ידוע שדעתו של רבינו היתה ש”ילכו” עם תורה אחת שלו זמן רב, ושכל עשיותיו והנהגותיו יהיו, באותה עת, על פי תורה זו (חיי מוהר”ן שפ”ח). ר’ אברהם ב”ר נחמן היה שפל וענו מאד בעיני עצמו, ולא היה רגיל לדבר מעצמו, ובודאי לא ממדריגותיו. אף על פי כן התבטא פעם: ב”ה זכיתי ללכת עם כל הליקוטי מוהר”ן (ידוע שהלך עם התורה ס”ו שבליקוטי מוהר”ן במשך מחצית השנה ברציפות).

”ללכת עם תורה” פירושה, שהוא לומד אותה תמיד, הוא אוכל עמה, הוא ישן עמה, והוא מתנהג על פיה, והיא אשר מנחה אותו בכל אורחותיו. וזה ענין אחר לגמרי. וכאשר שקועים בתורת הצדיק, היינו שהולכים עמה תמיד, אזי נשמעים עצותיו גם באופן אחר לגמרי, ואז זוכים גם לשמוע ולראות את הרמזים, ועל כל צעד ושעל מרגישים את התועלת מן ההתקרבות לצדיק.

תורת רבינו למעשה

את הפסוק ”טובים השנים מן האחד” (קהלת ד’ ט”ו) היו אנשי שלומינו מפרשים בדרך זו: ”טובים השנים”, היינו ”תורה ותפילה” הם טובים כשהם הולכים יחדיו (ראה ליקוטי הלכות הל’ הונאה ה”ג אות ב). כשלומדים ענין כלשהו מרבינו - מיד לצרף לו תפילה, ולבקש רחמים שנזכה לקיים את הנלמד.

”אור להביות לבו של איש הישראלי”

פעם אחת הלכו שני אברכים אל הרב מטשעהרין לשאול פשט בקטע מליקוטי מוהר”ן. היה זה בתורה מ”ט, שם מדבר רבינו מאור להביות לבו של איש הישראלי שהוא עד אין סוף - וצריך לצמצם את ההתלהבות. במקום לומר להם ”פשט”, נענה ואמר להם: כבר שנים רבות לומדים את התורה הזאת ולא עלה בכלל על דעת איש ללכת לשאול ”פשט” (אמנם באמת היא תורה קשה גם בפשט) כי המילים הללו ”אור להביות לבו של איש הישראלי הוא עד אין סוף” הביאו תשוקה כה גדולה להשי”ת עד אין סוף, ואילו כיום הולכים לשאול ”פשט”... (כנראה הבחין הרב מטשעהרין בקרירות ואדישות על פני

השואלים, ולכן התבטא (כד). ספרו של רבינו יש בו כח המסוגל להכניס באדם ”להבת לב” שיבער להשי”ת (אמנם רבינו מדבר מצמצום ההתלהבות הזאת).

העיקר האמונה בדברי הצדיק

ר' יצחק בער (מתלמידי מוהרני"ת) אמר: ב"ה, היכן שפותחים את הליקוטי מוהר"ן "שיינט עס מיר" [מאיר לין]. רבינו אכן כותב (ליקו"מ סי' ל"ו): "זהו כלל גדול שאי אפשר לשום אדם להשיג ולתפוס בדיבורו של הצדיק אם לא שתיקן תחילה אות ברית קודש כראוי".

אך אם כן "נפל פיתא בבירא", כי מי יוכל לומר שהגיע למדריגה זו, ואיך נוכל איפוא להוציא בשביל אנשים כערכנו עצות ותועלת למעשה מתורת הצדיק?...

וכתב בפרפראות לחכמה, שלפחות אם אין השגה בדברי הצדיק, לפחות יש להאמין שהיא גדולה עד אין סוף שאי אפשר לתפוס אותה במוחנו. והאמונה והביטול האלו יביאו בסופו של דבר שגם יזכה להבין את תורת רבינו וגם תהיה לו ממנה תועלת למעשה (ועיין עוד בדברי מוהרני"ת בליקוטי הלכות, ה"ל קרי"ש).

האמונה הפשוטה

בתורה "כי מרחמם ינהגם" (ליקוטי מוהר"ן ח"ב סי' ז') מפרש רבינו את מאמר חז"ל: "קברו של משה - עליונים נדמה להם שהוא למטה, ותחתונים נדמה להם שהוא למעלה". "קברו של משה" - אפילו לאחר הסתלקות הצדיק, יש לו את הכח להראות לעליונים שהם למטה, ואת התחתונים הוא מרומם ומראה להם שהם למעלה (כמו שרבינו מבאר בתורה ו' את הפסוק "אם אסק שמים ואתה שאול ואציעה הנד").

*

צריך להרבות ולבקש מהשי"ת שנוזכה להאמין בכל מאמר חז"ל כפשוטו. חז"ל דורשים מהפסוק "לא יהיה בך אל זר": כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה (שבת ק"ה:); כל המתגאה כאילו עובד עבודה זרה (סוטה ד:); כל המחליף בדיבורו כאילו עובד עבודה זרה (סנהדרין צ"ב). וכיוצא בזה... האמונה הפשוטה במאמר חז"ל היא כי שכינה מדברת מתוך גרום; כי כשיוצא דיבור מאמורא ומצדיק הוא כיוצא מפי השכינה ממש!

אני מאמין - ואיני רוצה להבין

מוהרני"ת הסביר פעם ל"מחקרים" (המשכילים) את מאמר רבי יצחק (ברכות י"ח ע"ב): "קשה רימה למת כמחט בבשר החי". הם שאלו: כיצד ניתן להבין זאת בשכל? מוהרני"ת הסביר להם זאת באופן שהניח את דעתם ונתקבל על לבם (ראה כוכבי אור, אנשי מוהר"ן, שיחות ממוהרני"ת ז"ל סי' כ'). לאחר מכן נענה אחד מאנשי מוהרני"ת ואמר לו: אה, כמה טוב היה ההסבר שלכם על מאמר חז"ל זה. מנימת דבריו הבחין מוהרני"ת, שהאיש הזה גם היה נבון מעט בזה. גער בו מוהרני"ת: גם אתה רוצה להבין? אוי לאותה בושה, אוי לאותה

כלימה... הלא כשתנא או אמורא אומר איזה דבר, "זאגט גאט אזוי!..." , הרי זה דבר ה' ממש, ואיני רוצה כלל 'להבין'... *

יעזור השי"ת שתהיה לנו אמונה ברורה, ושכל דיבור של רבינו יהיה חשוב בעינינו. ונשמח בכך שאנו מאמינים ברבינו ואיננו מתנגדים עליו, וספרי רבינו חשובים בעינינו. ובוזה לבד כבר נוכל לקיים את דבר רבינו (ליקוטי מוהר"ן ח"ב סי' כ"ד): "מצוה גדולה להיות בשמחה תמיד" - כי הרי את השמחה הזאת יש לנו ב"ה.

שיחה יט

זה תקבלו ממני – אל תרמו עצמכם

הלכה למעשה מדרך רבינו!
העיקר מה שאנו מוציאים הלכה למעשה מעצותיו של רבינו הקדוש הוא, שלא לרמות את עצמנו, "זיך נישט לאזן נארן". לחטוף עוד ועוד תורה ותפילה ולשמור את הזמן היקר שלא ילך לאיבוד.

אור רבינו בכל מועדי השנה
ידועה אימרת מוהרנ"ת ש"בפורים מתאכסן 'נחמן' (כלומר: אור רבינו) אצל 'מרדכי' (ראה בארוכה בשיח שרפי קודש ח"ג קע"ה). כמו כן, בפסח שורה אור רבינו אצל פסח (וגם "פסח" בגימטריה שמו הקדוש של רבנו, "נחמן"). בשבועות, ידועה אימרתו של מוהרנ"ת ש"קבלת התורה" היה ע"י משה רבינו ואילו "קיום התורה" הוא ע"י רבינו (ראה בכוכבי אור, אנשי מוהר"ן, שיחות ממוהרנ"ת ז"ל, אות ה'). בסוכות, היתה הסתלקות רבינו (ח"י תשרי, יום ד' של סוכות). ועל ראש השנה אמר רבינו הקדוש: "גאר מיין זאך איז ראש השנה" – כל הענין שלי הוא ראש השנה.

העולם

מרמה!

אוצרות רבים הנחיל לנו רבינו, "אך זאת תקבלו ממני" - היה רבינו אומר וחוזר ואומר: "איר זאלט זיך נישט לאזן נארן", אל תתנו לרמות את עצמכם! העולם מרמה - "די וועלט נארט אפ" (ראה שיחות הר"ן סי' נ"א). בכל פרט ופרט בעניני רבינו צריכים רחמים גדולים לא לרמות את עצמנו. גם בדרך ההתחזקות צריכים לדעת איך לנהוג ולא לרמות את עצמנו, כי בכל שיחה ושיחה אפשר לטעות. הנה לנו שיחה שעל ידי תפילה וזעקה אפשר לראות את מרדכי הצדיק (לעיל שיחה י"ז)... והנה בא מישהו ומכריז כי כבר ראה את מרדכי הצדיק...

כך קראו את המגילה באומן

הנה כבר עברנו ב"ה את הפורים, והכל היה בחסד (גם ההכאות המרעישות את המן למעלה מן המידה עברו כיאות...). אוי, זכרתי ימים מקדם, את קריאת המגילה באומן. אוי אוי אוי, את המן היו מכים רק ברגלים, לא יותר. אך ההתעוררות שהיתה בעת קריאת המגילה באומן, אין לתאר ואין לשער. התעוררות רבה שררה שם, יותר מיום הכיפורים בשעת סדר ה"עבודה". הדמעות זלגו כמים, גם מעיני הציבור וגם מעיני הבעל קורא. היתה שם הארה גדולה, כמו שמוהרנ"ת כותב שבפורים בעת קריאת המגילה מאיר אור גדול מאד מאד. האור משער החמישים מאיר אז, אור כזה שאין כמוהו בכל ימות השנה.

לא לחיות בדמיונות...

ועם כל זאת, זקוקים אנו גם לשיחה ש"לא לרמות את עצמנו". יתכן והאדם נופל לדמיון, כי הרי יש שיחה מפורשת שאפשר לראות את מרדכי, ודמיונו כבר עלול לרמותו שאכן ראהו וכבר דיבר עמו, וכן כבר דיבר עם רבינו, עם מוהרנ"ת וכו'. לזה צריך לרחמים גדולים לא לרמות עצמו "זיך נישט לאזן נארן". כי לפחות אם האדם יודע היכן הוא עומד, גם אם יש לו הפסדים, אך הוא אינו מרמה עצמו ויודע שהוא ניזוק ומפסיד, בזה עצמו יש טוב, כי הוא יודע מי הוא, והוא יודע שאין בו שלמות, והוא זקוק שהצדיק יעשה לו טובה ויוציא אותו מן המקום בו הוא נמצא.

רק לא לרמות עצמו...

מוהרנ"ת מביא בליקוטי הלכות (ח"מ מצרנות הי"ד), כי הצדיק שהוא נקי וטהור בכל מיני טהרה, שלא טעם טעם חטא מימיו, שהוא בשלמות כזאת ש"מכף רגל ועד ראש אין בו שום חטא" - הוא יכול לעשות טובה

למי ש"מכף רגל ועד ראש אין בו מתוס", שהוא רחמנא ליצלן מלא מומים ופגמים. כלומר, הצדיק שאין בו שום פגם ושום חסרון בשום אבר, יכול להיטיב למי שמכף רגל ועד ראש אין לו אבר אחד שלם. אבל בתנאי שידע את מצבו, וירצה לקבל, ולא ירמה עצמו שהוא כבר משהו, ויכול לו להסתדר לבד... כלומר, החטאים אינם מזיקים כל כך לאדם כמו הרמאות העצמית, למי שמרמה את עצמו. כי הרי על חטאים אפשר לשוב בתשובה, אך מי שמרמה עצמו, אינו חושב כלל לעשות תשובה, רחמנא ליצלן.

התרופה של רבינו - לא ליתן לרמות

האדם זקוק לרחמים גדולים שלא ירמה את עצמו: הכר את עצמך! גם אם כל העולם כולו יאמר עליך שאתה צדיק - אתה צריך לדעת מי אתה... (ראה נדה דף ל: "אפילו כל העולם אומרים לך צדיק אתה, היה בעיניך כרשע"). רודפים אחרי, נותנים לי פדיונות, ועושים עסק ממני... אך עלי לדעת שכל הדברים הללו אינם שייכים לי ואינם מגיעים לי כלל וכלל. לדוגמא, בעולם הזה יתכן שתהיה לוויה שישתתפו בה עשרות אלפים אנשים... אבל למעלה אין לכך שום משמעות... חמישים אלף, מאה אלף, למעלה אין לזה חשיבות. הדבר הוא לשחוק בעיניהם... רק מי שנטל עמו לעולם הבא דברים טובים, תורה ומצוות, רק לזה יש משמעות למעלה. העיקר הוא כמה אמת שלקח עמו... שם, העיקר הוא האמת... כמו שכותב רבינו (ליקוטי מוהר"ן סי' ט): "ועיקר ההשתוקקות של השם יתברך אינו אלא על האמת". ומה שאינו אמת אין לו שום חשיבות שם. מוכרחים להיאחז בדיבורו של רבינו: "לאזט זיך נישט נארן, די וועלט נארט אפ!" - "אל תתנו לרמות את עצמכם, העולם מרמה!". העולם הזה מרמה את כולם. את כל אחד הוא מרמה באופן אחר, אך הצד השווה הוא שהעולם הזה מרמה את כולם. אסור להרפות מלהתחנן לפני השי"ת להנצל מרמאותו של העולם הזה.

עושה מעשה זימרי...

שמעתי פעם דיבור מרבי אברהם ב"ר נחמן, בהקשר לתורה שרבינו מדבר מ"מפורסמים של שקר" - שכל אדם צריך לומר זאת על עצמו: שאני לא אהיה מפורסם של שקר! שלא אניח שייתפס בי שום פרסום של שקר. נקל לו מאד להאדם לרמות את עצמו, גם אם הוא שפל, לחשוב שאין דומה לו, והכל מגיע לו, בבחינת "עושה מעשה זמרי ומבקש שכר כפנחס".

*

אגב, שמעתי דבר צחות על מאמר חז"ל זה: בפרנקפורט כיהן ברבנות רבי פנחס, בעל ההפלאה, אחיו של הרבי רבי שמעלקא מניקלשבורג, רבו של החתם סופר. כשהוכתר לרב קבעו את הסכום המיועד לפרנסתו. כאשר

מינו גם חזן לעיר ביקש החזן לקבל "משכורת" כפי שנקבע לרב. אמר עליו הרב בבדיחותא: "עושה מעשה זמרי" עשייתו היא בזימרה ובחזנות "ומבקש שכר כפנחס" - ודורש את שכרו כהרב רבי פנחס...

לשנן תמיד: העולם מטעה!

"איר זאלט זיך נישט לאזן נארן, די וועלט נארט אפ" הוא דיבור של רבינו אשר מחובתנו לחזור עליו ולשנן אותו תמיד תמיד ללא הרף. ולמעשה: עלינו לעסוק במצוות ובמעשים טובים, ותמיד לבחון את עצמנו אם אין אנו מרמים את עצמנו... הכר את עצמך! כאשר מכיר האדם את עצמו באמת, לא יתכן שימנע מלשפר דרכיו, כי אם הוא רק לא מרמה עצמו, מוכרח הוא להשתפר. אך כאשר אדם מרמה עצמו ומדמה שהוא "יש" מדוע עליו בכלל להשתפר? ... והעצה היא שישב דעתו ויחשוב באמת היכן נמצא הוא בעולם, וממילא לא ירמה עצמו, וייטב לו בזה ובבא.

כ

שיחה

לחיות חיים טובים

לבן	נישן	ימינו	ושנותינו
(חיי)	מוהר"ן	אות	תקעו)

יכול להיות שימות אחד בן שמונים שנה, ואף על פי כן מת בקיצור ימים לגמרי. כלומר, מאחר שלא היטיב מעשיו, בודאי כל שנותיו הבל. אין צריכין רק לחיות אפילו מעט, רק שיהיה יפה ונאה – "מע דארף מיין ניט נאר אביסל שיין לעבין".

"שיין געלעבט" - חיים נאים

רבינו ז"ל אמר פעם: "אביסל געלעבט און שיין געלעבט" - "לחיות מעט - אבל שיהיו אלו חיים נאים". אמנם בודאי צריכים אריכות ימים, ואם זוכים לשניהם מה טוב, אבל על כל פנים צריך לתפוס לפחות מעט חיים

נאים.

ואמנם רבינו אמר פעם שפעל אצל השי"ת שלא יקח את אנשיו לפני זמנם, כלומר, לפני שימלאו את חייהם כראוי, ויפעלו בעולם מה שצריכים (ראה חיי מוהר"ן סי' ש"ב). התבודדות - סגולה לחיים בריאים כדי לחיות חיים טובים, חיים נאים ובריאים, זקוקים להתבודדות. אנשי שלומנו היו אומרים שבהתבודדות גנוזים שני דברים מועילים: אי - היא מודיעה לאדם מהי מחלתו. ב' - היא מועילה לרפאותו מחליו, כדי שיחיה חיים טובים ובריאים בנפש וגוף. תחילה צריך האדם להכיר מחלתו ולדעת מהי, ורק לאחר מכן הוא יכול להתרפאות ממנה. ולדוגמא, רבינו כותב בספר המידות (גאוה, אות יט): "מבהילין את האדם בחלומות, כדי להסיר ממנו גאוה שקועה שהיא מכוסה ממנו, שאינו מכיר בה". כלומר, שיש תועלת בגילוי מחלות שקועות ומכוסות כדי שאדם יכיר בהן ויעסוק ברפואתן. כי האדם אינו "מבין" במחלות שאינן גלויות לפניו, כי הוא כל כך מורגל בכך עד שאינו יודע כלל שמחלה מקננת בו. ואינו מעלה בדעתו כלל שמהו אצלו איננו כשורה.

*

המעלה של ההתבודדות היא, שיש לו שייכות קבועה עם הקדוש ברוך הוא, והרי הקדוש ברוך הוא הוא מקור האמת. וכשמדבר הרבה דיבורי אמת למקור האמת, אזי הזעקה פורצת מאליה: מען טאר דאך נישט! הרי הדבר הוא אסור! כלומר, תחילה מתגלית לפניו המחלה, ולאחר מכן מתפקידה של ההתבודדות גם לרפאות אותה, היינו להבריא ולתקן את המידות המגוננות בהם הוא לקוי באופן פרטי. ההתבודדות מעניקה שני דברים: הכרת המחלה, וגם את התרופה המועילה. ולמעשה זה תלוי בזה, כי כאשר יודע האדם באמת שהוא חולה, כבר ידאג להתרפאות ממחלתו. כי הרי לאו ברשיעי עסקינן שאינם רוצים, אלא אינם יודעים, וכשידע אזי כבר יטפל בזה, עד שיעלה מזור למחלתו.

הרגל ההתבודדות עוקר ההרגלים הרעים מדרך האדם להורות היתר לנפשו; אמנם דבר זה יש בו איסור, אך אני - שונה! מה כבר יכולים להזיק לי כמה דברים בטלים, ובפרט שאני צריך ומוכרח לזה. ותוך כדי כך, מבלי משים, הוא תופס פה ושם גם כמה דיבורי לשון הרע. געוואלד, כמה מפליג הזוהר (פרשת פקודי ב"היכלות") בעוצם גנות דיבור אחד של לשון הרע! ומביא שיש מדור נורא ואיום המיוחד למדברי לשון הרע. ומה מאד מבהיל, כי דוקא באיסור חמור כזה מקילים ומזלזלים באופן מחפיר! מורגלים לדבר על דא ועל הא, על זה ועל זה, ואין שמים לב לחומרת הענין, ואין מבחינים כלל באיסורים הנוראים הטמונים בדברים הנראים, משום מה, כפעוטים בעיני ההמון, ואשר עתידין ליתן על זה את הדין. אם רוצים לחיות חיים טובים, קדושים וטהורים, צריכים, ראשית כל

דבר, לחיות בזהירות יתירה, להתבונן ולחשב את כל צעדיו ודיבוריו.

*

בזוהר הקדוש (ויקהל) מביא גם כמה מיני זהירויות שהאדם צריך להזהר לא להכשל בהם מתוך ההרגל. נאמר שם שחילול שבת יתכן בכל אברי האדם: בפה - לא לדבר דברים בטלים; ברגלים - לא לילך חוץ לתחום; בידים - לא לעשות מלאכה; ובמוח - אסור לחשוב מחשבות מלאכה בשבת. כי בשבת צריכים למוח קדוש... אכן על כל צעד ושעל אפשר להכשל חלילה בחילול שבת, מבלי לדעת, ומבלי להכיר ומבלי לשים לב.

*

ואף לכל אלו התרופה המועילה היא ההתבודדות. כי כאשר מרגיל האדם עצמו בהתבודדות, עוזר לו השי"ת שלא ירמה את עצמו ויכיר ויגלה תכונות שליליות הטמונות בו, שאלו כל כך חבויות ונסתרות והוא כל כך מורגל בהן, שללא התבודדות וחשבון נפש קבוע לא יעלה כלל על דעתו שהוא עושה דבר איסור.

רק ההתבודדות הקבועה, מדי יום ביומו, בכוחה לעקור בשרשם את כל ההרגלים הרעים הצפונים וטמונים בעומק לב האדם שבלא ההתבודדות הוא לא יכיר בהם לעולם, ולא ידאג להנצל מהם. הימים הולכים ונעלמים

אכן, אפשר לחיות שמונים שנה ואף למעלה מכך - וזה קיצור ימים, כאילו שאין לו חיים כלל. רבינו אמר פעם על מאן דהו ששנותיו נמנו שמונים שנה, כי למעשה חי רק יום אחד... כי לאחר שסיכמו את כל מעשיו הטובים, לא מצאו בהם רק יום אחד שלם, ולפעמים גם יום אחד אין, רחמנא ליצלן, בנמצא...

ימים הולכים ורצים זה אחר זה, והאדם אינו שם לב כלל כי כל יום הוא חלק נכבד מחייו, חלק שלא ישוב לעולם, וצריך לנצל אותו כראוי. התבודדות לבירור נכון של הטוב מהרע אה, אלו חיים טובים הם... האם יש דבר יותר טוב ונעים בעולם מלדבר דיבורים להשי"ת?...

אך יחד עם זה, גם על זה עצמו צריך להרבות בבקשה מהשי"ת, שההתבודדות תהיה ראויה ומקובלת, שלא יהיו לו טעויות בעצם ההתבודדות. מה גם שהאדם עלול ליפול ל"ישות" ולגסות הרוח: "אכן אני מתבודד"... "יש לי הרבה התבודדות, מי ישוה לי"... צריך רחמים גדולים על כל דבר... על כל דבר יש נסיונות. גם בדבר טוב... לא רק בדברים שאינם טובים ולא רק ברע הגמור.

*

רבינו כותב בתורה י"ט, שהנחש לא יכול היה לגשת לפתות את חוה ברע הגמור, כי הרי לא היתה נשמעת לו. אלא מוכרח היה לפתותה תחילה בדבר המעורב טוב ורע, ולאחר מכן הצליח להפילה בזוהמא של רע גמור, רע כזה שעד מתן תורה לא נזדככו מהזוהמא הזאת. עלינו לדעת ולשים לבנו לכך, כי אי אפשר לו לבעל דבר להתחיל לפתות ברע הגמור, כי הרי לא ישמעו לו, ולכן בערמומיותו הוא מכשיל את

האדם בדברים שמעורב בהם טוב ורע (כגון בעניני אכילה וכיוצא בזה) שהם 'קליפת נוגה'. מוהרנ"ת מרבה לכתוב ולהזהיר על כך שהדברים המעורבים טוב ורע ('קליפת נוגה') קשה יותר לתקנם מרע הגמור (ראה בליקוטי הלכות ה' חלב ודס ה"א אות ו' ובהל' בשר בחלב ה"ה אות ג' ועוד). כי מהרע הגמור קל להפרד, מדבר האסור ממש נמנעים ובורחים ממנו, אך בדבר שיש בו גם צדדי היתר מקל האדם ומורה לעצמו היתר, ודוקא בכך תופסו הבעל דבר בידי, ואחריתו מי ישורנו.

רק על ידי התבודדות יוכל לעשות את הבירור הזה, לדעת מה אסור ומה מותר, ממה צריך לברוח וממה צריך להזהר שלא יהיה התעלמות ו"מורה היתר לעצמו"...

לבקר תמיד את כל אבריו, לדעת על כל אבר ואבר אם הוא מתוקן, ולהרבות עליהם דיבורים רבים להשי"ת.

ולדוגמא, מתחילים עם העינים : געוואלד, רבונו של עולם, העינים.. כמה זהירות צריכים בהם. לא פעם מתרוצצות העיניים מבלי משים לכל הצדדים, וחוטפים מבט פה ומבט שם, ומדמיינים היתרים שונים. וראה תוכחתו של רבינו הקדוש (בליקוטי מוהר"ן סי' קכ"ח) על פי מאמר חז"ל: "כחלינהו לעיניה ושבקינהו".

צריכים להחליט אחת ולתמיד : העינים צריכות להיות שמורות וחתומות היטב ונעולות על מסגר ובריאח ושמורות במשמר כבד שלא יצאו מרשותן כלל וכלל, לאו מוחלט! ללא שום פשרות! לאו מוחלט לפיתויי היצר!...

על יוסף הצדיק מעידה התורה (בראשית ל"ט ח'): "ו-י-מ-א-ן", הוא השיב לבעל דבר לאו מוחלט, סירובו היה החלטתי. אסור וחסל! ולכן הטעם מטעמי המקרא שעל מילת "וימאן" הוא "שלשלת", שמאריכים בניגון שלו מאוד, לרמז : "לא ו"לא" ו"לא". הוא לא רצה ולא רצה ולא רצה; אי רצון אחד שלם ומוחלט.

ואמנם זאת היא העצה היחידה נגד הבעל דבר ותעתועיו, לא להכנס עמו בטוען ונטען, אלא מיד : לאו מוחלט! לא ולא ולא! "כן רצה, ולא רצה".

ישנו סיפור נפלא מרבינו ללמדנו בינה עד היכן יכול להגיע מי שה"לאו" שלו לא היה מוחלט, ותמיד חי במצב של "כן ולא" "כן רוצה ולא רוצה", ועקב כך הגיע למה שהגיע עד שנשבה לגמרי בידי הבעל דבר. (אמנם סיפור זה

כבר נדפס, אך נפלו בו שיבושים, ועקב כך נספר אותו כפי שקיבלנו) (וראה עוד בשיח שרפי קודש ח"ג אות צ"ט) : סיפור ה"גנב בר המזל"

היה היה יהודי ירא שמים, אך עני מרוד וגם מטופל בבנים. פעם אחת הגיע לעיירתו 'מגיד עתידות' הנקרא "וירוש-ביט", שהיה מגלה לבני אדם על פי קוי ידיהם במה תהיה הצלחתם. הפצירה בו אשתו שילך לחוזה זה, אולי יגלה את מקור הצלחתו ויוכל להוושע. תחילה לא רצה, כי הרי היה ירא שמים. לאחר שהציקה לו עוד ועוד ולא הרפתה ממנו, החל להסס אם ללכת או לא, ולבסוף הלך. רבינו התבטא אז : "האט ער

יא געוואלט און נישט געוואלט, און ער איז געגאנגען" - "הוא כן רצה ולא
 רצה, אבל בסוף הלך".
 לאחר שהביט ה"חווזה" בקוי ידיו אמר לו, כי הצלחתו תהיה רק
 בגניבה... אם יעסוק בגניבה הוא יצליח, ויהיה גנב מוצלח. למשמע
 התשובה צחק ולעג לו, האם יהודי שירא את ה' יכול להתעסק בגניבה?
 הוא חזר איפוא לביתו סר וזעף, מלא תרעומת על אשתו ששלחה אותו
 למי שיעץ לו להיות גנב.
 עבר זמן, והרעב הציק להם מאד, ומצבם התדרדר יותר ויותר. הסיתה
 האשה את בעלה; כלום אין פיקוח נפש בדבר? הלא עוללינו עלולים לגווע
 ברעב. גנוב רק כדי צורך יום אחד ולא יותר.
 ושוב - הדגיש רבינו - "האט ער יא געוואלט און נישט געוואלט, און ער
 איז געגאנגען" - רצה ולא רצה אך בכל זאת הלך.
 הוא יצא מביתו והחל לעסוק ב"מקצוע" הגניבה. והנה, למרבית הפלא,
 דבריו של ה"וירוש-ביט" על הצלחתו המופלגה בגניבה התקיימו מיד
 במלואם. הוא רק הגיע לחנות אחת על מנת לפרוץ הדלת ולקחת כדי
 חיותו, נפתחה הדלת לפניו כמו במפתח סמוי. הוא נכנס בקלות, נטל
 מהקופה דינר אחד, "א גילדן", שיהיה לו להוצאות היום ולא יותר ויצא.
 והכתוב אומר (משלי ו' ל'): "לא יבוזו לגנב כי יגנוב למלא נפשו כי ירעב".

*

כעבור זמן הלך לחנות אחרת, וינהג כמנהגו לקחת רק כדי חיותו ולא
 יותר. ויהיה הדבר לפלא בעיני בעלי החנויות, בבואם בבוקר לבית
 מסחרם והנה החנות פתוחה ומהקופה חסר רק דינר אחד ותו לא... מי
 הוא אותו גנב שוטה...

*

הדבר התפרסם והיה לפלא בעיני הגנבים איך הוא מצליח לגנוב בחנויות
 שאין להם שום גישה אליהם. כי אכן ההצלחה האירה לו פנים.
 עמיתיו הגנבים נדברו ביניהם, והחליטו שאם אכן יש לשותפם החדש
 הצלחה כה גדולה בגניבה, אולי כדאי לשתף אותו בגניבת הרכוש היקר
 ביותר בעולם, היינו בגד המלך שבו נשזרו זהב פנינים ומרגליות אשר
 שוויו הון תועפות שאי אפשר לאמוד אותו כלל.
 הגנבים באו בדברים עם חברים החדש, הגנב המוצלח, והציעו לו לבצע
 את הגניבה הגדולה שהם משתוקקים אליה שנים רבות, היינו הבגד
 היקר של המלך. אם בגד זה יהיה בידיו, הסבירו לו, יהיה כבר עשיר כל
 ימיו ולא יזדקק לגניבותיו הליליות הקבועות. ושוב: "האט ער יא
 געוואלט און נישט געוואלט, און ער איז געגאנגען" - "רצה ולא רצה אך
 בכל זאת הלך".

הוא נכנס בדרך פלאית לחדר המלך. ואכן עקב מזלו הרב הצליח להוציא
 משם את הבגד השוה הון תועפות.
 לאחר שראו הגנבים במו עיניהם את המלבוש היקר בידי הגנב הפלאי,
 החלו לריב ביניהם, הללו טענו כי להם מגיע חלק גדול בבגד כי הם גילו
 לו אודותיו, ואילו הגנב עצמו טען שהחלק הגדול שייך לו, כי הוא ביצע
 את הגניבה בפועל, ולולא מזלו הרב בגניבה לא היה הבגד מגיע אליהם

לעולם.

הם לא ידעו להשית עצה בנפשם לקבוע עם מי הצדק, וזקוקים היו לחכם גדול שיפתור להם את בעייתם ויפשר ביניהם. או אז החליטו ביניהם לשאול את... המלך בעצמו, בדרך עקיפה, שלא יבין במה המדובר, וממילא יפסוק להם דין צודק, כי הוא היה חכם גדול, ורק הוא יוכל ליישב הענין בדין ודברים מסובך זה. ואכן, עוד טרם שנודעה דבר הגניבה בבית המלך, כבר הוצגה השאלה לפני המלך בעצמו, ופתר מה שפתר: שיתחלקו ביניהם מחצה על מחצה. לאחר שנודעה הגניבה, נזכר המלך שהוא בעצמו נשאל על ידי מאן דהו על דבר גניבת לבוש המלך, ואף פסק איך לנהוג. הוא ציוה מיד להוציא "כרוז" בכל רחבי מדינתו, שאם יבוא אליו הגנב - לא יעשה לו מאומה וגם יקבל שכר, כי רצונו עז להכיר אדם כזה שגם נכנס לתוך חדרי חדריו והצליח לגנוב את המלבוש היקר לו ביותר, וגם יש בו מידת עזות גדולה כזאת להכנס לאחר מכן שוב לתוך לוע הארי ולשאול את המלך עצמו על כך.

הגנב שלנו התחיל להסס אם לבוא בדבר המלך, ושוב אמר רבינו: "ער האט יא געוואלט און נישט געוואלט, און ער איז געגאנגען" - "רצה ולא רצה אך בכל זאת הלך". לאחר ששמע המלך את דבריו, מחל לו כהבטחתו, אך שרי המלוכה נענו ואמרו: אכן אתה מלכנו מוחל, אך אנחנו לא מוחלים, כי הרי מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול. ופסקו את גזר דין הגנב היהודי למיתה.

*

לסיום, סיפר רבינו, כי כאשר הובילו את הגנב היהודי לתליה, ראה מרחוק את ה"וירוש-ביט" שהולך ונושא על כתפיו שק מלא נעלים קרועות הנקראות "שקראבעס". היהודי פנה אליו בצעקה: ראה להיכן מוליכים אותי, והלא אתה הוא שבעצתך הייתי לגנב, כי אמרת לי שרק זה הוא מזלי.

או אז השיב לו החוזה, ה"וירוש-ביט", בלעג: "הבט נא בשקי שעל גבי המלא נעלים קרועות; כל כך הרבה נעלים קרעתי מרוב הליכה עד שהצלחתי לתפוס אותך ברשת שלי..." כי באמת, סיים רבינו, ה"וירוש-ביט" היה הבעל דבר בעצמו שארב לו להכשילו בפיתוייו, עד שתפסו והכשילו והביא אותו עד עמוד התליה ממש רחמנא ליצלן.

ה"וירוש-ביט" שבלב כל אחד ואחד... סיפור נורא ומופלא זה, הוא סיפור של כל אדם באשר הוא שם... כי הרי יהודי זה שנתפס על ידי ה"וירוש-ביט", ירא היה את ה', אך היות שה"לאו" שלו לא היה מוחלט... "יאה געוואלט און נישט געוואלט"... התדרדר ונפל להיכן שנפל, ה' ירחם. ואכן מי היה יכול להעלות על דעתו עומק כוונתו הרעה של ה"וירוש-ביט", היצר הרע, הנורא והאיום הזה. אולם זאת עלינו לדעת ולהפיק מסיפור זה שסיפר רבינו הקדוש בעצמו, שאצל כל אחד ואחד ישנו "וירוש-ביט" או מעין זה, העלול לפתותו בנכליו ולהפילו ברשתו, אם לא

יסלקו ממנו מיד בהחלטיות וללא היסוס. התשובה אליו צריכה להיות אחת ויחידה: לא!

האמת המוחלטת - הצלחת החיים והנה, אילו היה האדם חי על פי האמת המוחלטת, לא היה מגיע לכל זה. כי קשה מאד לעמוד נגד היצר, ה"וירוש-ביט", המפתה להצלחות מדומות, ואפשר לנצחו רק על ידי אמת ברורה ומוחלטת, לא לזוז ולא לסטות ממנה כמלוא נימה. כי כוח האמת לאמיתה גדול מאד, ואיתה אפשר לנצח את כל המלחמות.

אמנם, כל אדם שיתבונן בעצמו יראה שהוא רחוק מאד מהאמת, אך בכל זאת יש עצה גם לזה: להרבות בדיבורים להשי"ת! כל כמה שירבה בדיבורים אמיתיים - תיחקק בו נקודה מעין האמת, להינצל מרשתו של ה"וירוש-ביט" המצליח לפתותו בהצלחות מדומות על ידי היתרים מדומים, ה' ירחם.

לא להורות היתר במקום האסור אך כל זמן שלא אוחזים בבהירות האמיתית הזאת, מורה כל אחד היתר לעצמו: זה מותר וזה מותר, ואין ממה לחשוש, וכך הופכים ימיו ושנותיו לפקעת אחת של היתרים מדומים, ואחריתם מי ישורם. לפנינו דוגמא פשוטה, שההמון כל כך נכשל בזה משום אותה קליפה של "מורה היתר": האם יש עבירה קשה מזו של דברים בטלים? בספרים הקדושים מובא שהדין וחשבון הקשה ביותר שעורכים עם האדם בבואו עתו, הוא עבור ביטול הזמן, ובפרט כאשר תוך כדי ביטול הזמן בבילויים ושיחות של מה בכך, נסחפים לדיבורים של שחוק ולשון הרע, רחמנא ליצלן.

געוואלד, מדוע מקילים אנשים בעוון כה חמור? התירוץ הוא כי היצר הרע מכה את ההרגש, ומוריד מעט מחומרת הדבר, וכשחוזרים על הדברים פעמים מספר, נעשה להם כהיתר (כמובא מרבינו לענין זה (ליקו"מ סי' נ"ו), שיש

הסתרה ויש הסתרה שבתוך ההסתרה, שהאדם עצמו אינו יודע שהוא נמצא בחושך מוחלט) עד שנעשה היתר גמור, ה' ירחם.

כך עוברים ימים ושנים, עד שמגיעים ל"שם"... ומה נענה ליום הדין. ולו יצוייר שנצליח לתרץ את עצמנו כי לא התכוונו לשום רע, אך מה גדול החילוף ומה גדולה היא התמורה, שהיינו יכולים להרויח בזמן היקר הזה העובר וחולף לעינינו, במקום להסתפק עם היתרים מדומים ולסמוך על תירוצים של שוגג ואינו מכוון... אין רכוש רכוש הזמן... הדוגמא על "ההוראת היתר" לעצמו, היא הזלזול בהזמן היקר. בני אדם אינם מתייחסים במלוא הרצינות לזמן החולף לנגד עיניהם מבלי לנצל אותו ו"לחטוף" בו טוב.

כאשר האדם יצליח לפעול בעצמו להקפיד על שמירת הזמן, הוא ירוויח אוצר גדול. ובאמת הוא יסוד חשוב בעבודת ה', לא לבטל את הזמן בדברים של מה בכך, כי הזמן הוא האמצעי שעל ידו אפשר להתקדם הרבה מאד בעבודת ה' יתברך.

ידועה זעקתו של הנשר הגדול בסיפור "שבעת הקבצנים" (בסיפורי מעשיות,

מעשה י"ג): חידלו עוד מלהיות עניים וכו' השתמשו באוצרות שלכם". ועיקר האוצר הוא הזמן... הזמן הוא רכוש יקר מאד מאד, וניתן לגרוף רווחים גדולים ועצומים על ידי הזמן. ואפילו בזמן פעוט מאד אפשר לרכוש טובה רוחנית רבה.

חמש דקות גדולות!"

ידוע המעשה של "די גרויסע פינוף מינוט" – "חמש הדקות הגדולות". היה זה בערב שבת קודש, תוך כדי הלחץ והדחק של ההכנות לשבת, פנה מוהרנ"ת אל תלמידו רבי נחמן מטולטשין, ואמר לו שכאשר יעברו חמש דקות יודיע לו. רבי נחמן הביט והבחין כי מוהרנ"ת נעמד ליד המזוזה שבדלת ומשיח לבו לפני השי"ת בהתבודדות. לאחר מכן, כשרמז לו רבי נחמן שכבר עברו חמש דקות, קרא מוהרנ"ת בשמחה: "אה, ר' נחמן, גרויסע פינעף מינוט!" [חמש דקות גדולות!] ושמחה זו היתה על שהספיק בחמש דקות תפילה והתבודדות להשי"ת. "שעה אחת" - "נטיה אחת"...

ואכן. "כאן" יש לכל אחד זמן... אבל "שם" אין זמן כלל וכלל... וכמו שמפרשים את המשנה (אבות ד' י"ז): "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא" - "שעה אחת" - נטיה אחת,

"איין קער" (דורשים "שעה" - כלשון הפסוק "לא שעה", בראשית ד' ה', פירושו: לא פנה; לא נטה) - "בתשובה", בשביל תשובה. כלומר: נטיה אחת לכיוון התשובה, יפה וטובה מכל עולם הבא (לפי דברי רבינו, יתבאר "שעה אחת" - על שעת ההתבודדות).

ואילו את תענוג עולם הבא אנו יודעים מאותה משנה עצמה: שרגע אחד בעולם הבא יפה מכל תענוגי העולם הזה. עם כל זאת, שעה אחת, או זמן קצר של תשובה בעולם הזה, יפה מכל העולם הבא. כי שם כבר אי אפשר לעשות מאומה, שם אין זמן... מה שלא הכנת פה, לא יהיה לך שם. וגם ה"סחורה" שמביאים לשם, צריכה להיות סחורה טובה, אבל בעיקר אמיתית. יש וסוחר קונה טבעת של פח הנראית ונוצצת כזהב, ורק כאשר יציג אותה לצורך מומחה יודע לו שאינה שוה מאומה... והנמשל מובן. עוצמתה של נטיה אחת טובה

ומענין לענין. אנשי שלומינו פירשו את הפסוק (תהלים ק"ג): "כרחוק מזרח ממערב הרחיק ממנו את פשעינו" - כעין המרחק בין מזרח למערב, כן רחוק השי"ת מפשעינו. כלומר, כאשר האדם עומד ופניו למזרח, ורוצה להגיע לצד מערב מבלי להטות את פניו, יעברו עידן ועדנים עד שיגיע ממזרח - הקצה האחד, למערב, שהוא הקצה השני, ויצטרך לעבור את כדור העולם לכל אורכו.

אולם, אם יפנה ויסב פניו, הרי ברגע אחד ובנטיה אחת פניו כבר מכוונים לצד מערב, והרי הוא במערב...

וזה מרומז בפסוק: "כרחוק מזרח ממערב", שאמנם מזרח רחוק מאד ממערב, זה רק אם אינו רוצה לסובב פניו, אבל אם מסובב פניו הרי כבר הוא מופנה לכיוון מערב, כן "הרחיק ממנו את פשעינו". כי אמנם על ידי החטאים והפשעים האדם רחוק מאד מהקדוש ברוך הוא, אבל אם רק יסובב פניו בנטיה אחת כלפי התשובה, הרי הוא מתרחק מאד מפשעיו, ומיד הוא כבר נמצא בכיוון התשובה, היינו שהוא חוזר להיות בצד בו

היה לפני הפשע. וכביאורו של רבינו (בתורה "אזמרה", ליקוטי מוהר"ן ס"י רפ"ב) על הפסוק "ועוד מעט ואין רשע"... כל התביעה והטענה לאדם היא שיסוב מעט - שיעשה לפחות פניה והטיה אחת לצד הטוב, וזו יכולה לגרור אותו לגמרי לצד הטוב. אהה, כמה אפשר להפסיד. ולעומת זאת כמה אפשר להרויח בקלות... מה יפה היא שעה אחת, נטיה אחת בעולם הזה, יפה היא עד מאד!... איך לוקחים את ה"פסח" עצמו?... כל מי שדרך על מפתנו של רבינו נפגש באוצרות שהוא הנחיל לנו. האם יוכל הבעל דבר לבוא, בכל צורה שהיא, ולמנוע מאתנו את האוצרות הללו?!

הנה הולכים ומתקרבים ימי הפסח הבאים עלינו לטובה. ולנגד האנשים הדואגים מאין יהיו להם הוצאות החג היה אומר מוהרנ"ת: "אויף פסח וועט זיין, אבער וויא נעמט מען דעם פסח אליין" – "עבור חג הפסח יהיה (מצרכים וכסף להוצאות) - אך אך זוכים לפסח עצמו?!" *

רבי אברהם ב"ר נחמן סיפר, כי קרה פעם ביום לפני ערב פסח, ובית מוהרנ"ת ריקן ומרוקן היה מכל צרכי פסח. זוגתו של מוהרנ"ת (בזיווג שני) הצדקנית מרת דיסלא ע"ה, מרוב הדרך-ארץ שהיה לה מפניו, לא הרהיבה עוז בנפשה לפנות בעצמה אל מוהרנ"ת ועל כן פנתה למרת חנה צירל ע"ה בתו של מוהרנ"ת (מזיווג ראשון) שתבוא לפני אביה, להתחנן לפניו ותעורר אותו: "געוואלד, והרי ערב פסח כבר, ואין לנו כלום מצרכי הפסח!"

עלתה הבת לחדרו המיוחד של מוהרנ"ת, שם ישב ועסק בעבודת השי"ת, והעבירה לו את אנחת אשתו. "ה' יעזור", השיב מוהרנ"ת קצרות, אבל נחושות. *

ובכפר סמוך לברסלב, בשם טשערעוויצא (שם דר חותנו של הרב מטשעהרין), התגורר יהודי כפרי, שהיה מקורב למוהרנ"ת. באותה עת, ימים סמוכים לפני הפסח, עלתה מחשבה בלבו של אותו יהודי: אמנם בכפר מצויים בשפע כל המצרכים לחג הפסח, אך אולי שם, בעיר, הענין שונה? שמא אין לו למוהרנ"ת את צרכי החג, ומשפחתו שרויה בדאגה עם התקרב החג? הוא צירף מיד מחשבה למעשה, ומילא כמה סלים מכל טוב הכפר, הכל בהשגחתו הקפדנית: תפוחי אדמה, תפוחים מתוקים, עופות, דגים ושומן לטיגון ולבישול, מילא בהם את עגלתו, ובעצמו יצא להביא את כל הכבודה לבית מוהרנ"ת. עלתה חנה צירל בשמחה לחדר עלייתו של אביה: "אכן ה' עזר... והישועה הגיעה", וסיפרה לו את מעשהו הנאצל של אותו מקורב מהכפר. "האמיני לי", השיב לה מוהרנ"ת מיניה וביה, "כאשר אמרתי שה' יעזור לא עלה בדעתי כלל שהעזרה תבוא מצד אותו יהודי יקר. סמוך ובטוח הייתי שה' יעזור, מבלי לחשוב כלל מהיכן וממי תבוא הישועה, אך לא התכוונתי לאותו יהודי... אבל זאת אנו רואים, שעל ידי בטחון ראוי, עוזר ה' יתברך, ודרכים רבים לו למקום".

*

היו אלו מהדברים המופלאים שהתרחשו בבית מוהרנ"ת אשר לפעמים היו מקורביו ומעריציו שידעו את רום מעלתו, מרגישים זכות לעצמם להנות אותו ואת משפחתו מפרי תנובתם.

*

כך התייחס מוהרנ"ת לצרכי הפסח היקרים שלא על נקלה משיגים אותם: "ה' יעזור" היתה תשובתו בשתי מילים ותו לא, אבל כמה תפילות ודמעות שפך בתחינתו "איך לזכות לפסח עצמו..." החיים הטובים של העניים... אגב, באומן היו יהודים עובדי ה', צדיקים מופלגים שחיו חיים טובים ומאושרים, אך בעניות מרודה ומופלגת, ועיניהם היו נשואות תמיד להשי"ת, עד שגם הסובבים אותם לא ידעו כלל על עניותם, וחשבו שלא חסר להם מאומה מרוב השמחה שקרנה מפניהם. וממילא לא סייעו בידם.

לדוגמא, רבי פנחס יהושע מטשעהרין, היה יהודי עובד ה', שכולם ידעו עליו שהוא צדיק. בשעת התפילה היה מגביה ידיו כלפי מעלה מרוב כיסופים והשתוקקות להשי"ת. והיה הרב מטשעהרין אומר, שכאשר הוא נכנס לבית הכנסת ורואה את רבי פנחס יהושע וידיו מורמות כלפי מעלה נופלת עליו אימה ופחד וחלחלה. אכן ידע הרב מטשעהרין וידעו הכל מגודל עוצם צדקותו וקדושתו הנשגבה של רבי פנחס יהושע. אבל יחד עם זאת היה עני מרוד כל כך, שמרוב עניות לא היתה לו כתונת להחליף לשבת, והיה לובש אותה זמן רב, עד שגופו התמלא פצעים וחבורות... והשאלה כמו נשאלת מאליה: הכל יודעים על רבי פנחס יהושע שהוא צדיק, והכל ידעו גם על עניותו הנוראה, וטשעהרין היתה עיר ידועה באנשים אמידים בעלי יכולת (ביניהם רבי אבאילה תלמיד מוהרנ"ת, ורבי משה ברסלבר). ואיך ומדוע לא באו לעזרתו, והוא נשאר בצדקות נשגבה ובעניות מופלגת...

אמנם רבי פנחס יהושע היתה לו את ה"בקיאות" (מלשון "בקי ברצוא" וכו' - תורה ⁽¹⁾) שהוא צריך להרים עיניו לשמים ולא נראה היה עליו כלל צער עניותו, וככל הנראה טמון היה גם סוד בזה שרבי פנחס יהושע צריך היה להתמודד עם נסיון העוני שעמד בו בהצלחה רבה, אך היכן היו העשירים, בני העיר?!... בעיני ראיתי את היכל בית המדרש המפואר של טשעהרין, כמו ארמון מרהיב ביפיו, עומד על תילו, ופרדס נאה מחוצה לו (אגב, הרב מטשעהרין אמר פעם על ה"מזרח" של טשעהרין שאמנם הוא מלא ודחוס באנשים נכבדים היושבים קרובים זה לזה, אבל באמת בפנימיות ליבם רחוקים וחלוקים הם זה מזה מרחק ניכר). ואם כן כיצד הניחו לאותו צדיק, בן עירם, שיעלו חבורות על בשרו מרוב עניות?!... קושיא ללא פתרון ובאמת היא קושיא, אך תירוץ לאנשים כערכנו אין. בודאי כך רצתה ההשגחה העליונה, ויש בזה סוד כמוס בסדר הנבראים, שלא נוכל לעמוד עליו.

אך זאת יש להדגיש, כי שמחתו של ר' פנחס יהושע בהשי"ת היתה ללא גבול. הוא חי חיים טובים ומאושרים כאחד מגדולי הנגידים. ואת אורת

השמחה הזאת השרה גם על בני משפחתו. כאשר בניו הקטנים לא היה להם מה לאכול, ועלו על מיטתם ללא ארוחת ערב, היה מנחם את אשתו: בואי ונודה לה' בכך שיש לבנינו, לפחות, תיאבון לאכול שזה סימן ברור שהם בריאים ברוך ה'; כי יש ילדים, בפרט בני העשירים, שגם תאבון לאכול אין להם עד שצריך לצאת עמהם חוץ לעיר, ולפעמים גם להרחיק נדוד, כדי שישאפו אויר נקי ובריא. כי טבעם ומזגם חלוש.. כמה עלינו להודות לה' שלנו אין את הדאגה הזאת...

*

וכן מצינו רבים מצדיקי הדורות שהיו עניים מרודים כמו רבי זושא ועוד. אבל כולם חיו חיים טובים, כאילו היו העשירים הגדולים ביותר. אכן,

נסתרות דרכי ה'.

(אגב, מסופר על רבי זושא, שפעם אחת הביאה לו אשה מטבע נכבד לפדיון, שיתפלל על בנה שחלה אנושות. נטל רבי זושא את המטבע וערך סעודה... תמחה האשה ואמרה לרבי: חשבתי שאתם תתפללו ותצומו לרפואת בני, ובמקום זה אתם עושים סעודה כאשר בני שוכב על ערש דוי? השיב רבי זושא: כאשר זושא אינו אוכל מפני שאין לו מה לאכול, אין לזה משמעות מיוחדת בשמים, כי הוא רגיל בצומות. אך כאשר זושא עורך סעודה, ישאלו מיד בשמים מדוע ולמה זושא עורך סעודה, אז יודע כי בגלל הבן החולה שינה זושא ממנהגו, ובדאי תעלה ארוכה למחלתו).

חיים טובים - חיים של ישוב הדעת

הכלל הוא, אם רוצים לחיות חיים טובים, אזי העצה המועילה ביותר היא ה"ישוב הדעת", היינו ליישב את הדעת על ידי קביעות של התבודדות מדי יום ביומו הנקרא אצלנו "ישוב הדעת" (ראה תורה "ח"ב).

ואכן, כאשר כל אחד יערוך לעצמו דין וחשבון על מה הגיע לו ככה ברוחניות, ומדוע הוא כה מפוזר ומפורד ואינו יודע מה לעשות - יגיע מיד לאותה מסקנא שלא יישב דעתו כהלכה לפני השי"ת. כי הרי על ידי ישוב הדעת יעלו לפניו כל בעיותיו, וידע נאמנה מה יש לו לעשות בעולם.

ההתבודדות - מבחן החיים

כמה חשובה ונחוצה היא עצת ההתבודדות, ליישב דעתו, להרים עיניו אל השי"ת ולדבר לפניו דיבורים היוצאים מן הלב. האם יש עצה טובה ממנה? האם יש בירור טוב ממנה, הלא היא עצה נפלאה ומועילה עד מאד, ובעונותינו הרבים עומדים מרחוק ולא חוטפים אותה כדבר מתוק ומועיל לכל החיים...

והלא עצה זו היא מזור ותרופה לכל בלבולי המוח. ועל ידה אפשר לחדור לעומק בכל דבר, לדעת אם מורים אנו היתר לעצמנו, לדעת אם נוהגים אנו כשורה אם לאו, ועל ידי כך ליישר דרכנו אחת ולתמיד.

הרי האדם נברא למען הבחירה, באופן כזה שיוכל לבחור בין המותר והאסור, ולכן לעתים אינו יודע כלל מה עליו לעשות. כי כך ברא השי"ת את עולמו, שלכל אדם תהיה הבחירה לבחור בטוב או ברע כרצונו, ולמען הבחירה נראית לפעמים עבירה כמצוה, מצוה כעבירה, קולא כחומר א וחומר א.

ללא בירור נכון עלולים לכסות פשעים ועוונות חמורים באמצעות

חיצוניות מדומה, על ידי קאפוטה ומלבושים מכובדים, וכיוצא באלה...

כי כבר הודיענו רבינו: "די וועלט נארט!" - העולם מרמה! ולהנצל

מרמאות העולם אפשר רק על ידי ישוב הדעת והתבודדות של האדם בינו

לבין קונו, ולפניו יביא כל דבר מעשיו אם טוב ואם רע, ורק על ידי כך

יתברר לו אם הולך בדרך נכונה. כי רק על ידי שמיישב דעתו לפני השי"ת ושוקל בפלס כל דבר אם אכן הוא נוהג בו באמת כיאות, ומספר הכל להשם יתברך [כלשון רבינו], בפרטים ובפרטי פרטים, רק על ידי כך ידע לנתב ביושר אורחותיו, ויחיה חיים טובים, שייטב לו גם בזה וגם בבא. הכרתי יהודים שחיו חיים טובים... בעיני ראיתי את "משה הסנדלר" (שנתקרב על ידי ר' נאשקע טולטשינער) ועל ידי שזכה לקיים עצות רבינו בתמימות ובפשיטות, על ידי ישוב הדעת תמידי - יושב היה בקיטון הסנדלריה הצר והעלוב במין דבקות שכזו שאין מוצאים אותה גם אצל אנשים גדולים בעלי מוח. הנה לנו עד היכן זה יכול להיות אצל רבינו, שסנדלר פשוט יוכל להתדבק אליו באופן כזה - זה יכול להיות רק אצל רבינו. (זכורני שפעם נכנסתי אליו, שאל אותי בתמימות, הרי ידיו ממשמשות תמיד בנעלים, האם מותר לו באותה שעה להשיח לבו ולהתאנח לפני השי"ת).

*

היהודים האלו חיו חיים טובים, דאגת העולם הזה והפרנסה לא הטרידו אותם כלל, כל מחשבותיהם, מאווייהם וכיסופיהם היו רק אל השי"ת. אלו היו חייהם, אשרי להם!

כא

שיחה

לא לאבד את הרצון

(חיי מוהר"ן מלומר, שהאלב יתגעגע להשי"ת), והעשיה של האיברים [כלומר, שהאברים ילכו אחר הלב]. שלבו ישתוקק וכסוף תמיד לעבודתו יתברך, ויהיה מתגעגע תמיד מתי יבוא לעבודתו יתברך כראוי. והוא דבר גדול מאד, ויתפלל על זה תמיד, בפרט בלשון אשכנז שרגילין לדבר בו. כמבואר במקום אחר. ויתמיד הרבה ימים ושנים בהגעגועים והכיסופין והתפילות שיקרבו השם יתברך לעבודתו, ויעשה עשיות ועובדות כל מה שיוכל [כלומר, שההשתוקקות להשי"ת תהיה תמידית ללא הפסק, ואילו העובדות והעשיות יעשה עכ"פ כל מה שיוכל]. ועל ידי זה יתקרב בודאי לעבודתו יתברך.

הגעגועים והכליון של צדיקי האמת

הגעגוע התמידי להשי"ת הוא אמנם עבודה של צדיקים, שאש תמיד תוקד בלבם מכיסופים וגעגועים להשי"ת, אך כידוע כשרבינו מדבר - כל אמרה והוראה מדברת הן לגדול ביותר והן לקטן ביותר. ובודאי גם לנו, האנשים הפשוטים, יש איזו שייכות לשיחה ואמרה זו.

*

רבי אברהם ב"ר נחמן היה אומר על המובא (בזוהר פ' יתרו) שמשם רבינו נסתלק בשבת בעת "רעוא דרעוין" - "רצון שברצונות", כלומר שמשם רבינו נסתלק מעוצם הרצון האינסופי, מגעגוע וכליון לקדושת ארץ ישראל. כי כאשר הקדוש ברוך הוא אמר למשה שלא יכנס לארץ ישראל: "הראיתך בעיניך ושמה לא תעבור" מיד "וימת שם משה" ... (דברים ל"ד - ה). היינו שהוא גווע מכליון וכיסופים כאלו לארץ ישראל, עד כדי כך שעל רצון אינסופי זה שהמשיך משה, מכונה הזמן הזה בשבת קודש לנצח: "רעוא דרעוין"...

הגעגועים שלנו: "איך לעבוד את ה'" האף אמנם שעבודה זו היא מדריגת משה רבינו ושל צדיקים קדושים ונעלים, של האבות הקדושים, תנאים ואמוראים, אבל כשרבינו כבר אמר והוציא מפיו הקדוש הוראה מעין זו לרבים, בודאי הוא מכוון לכל אחד ואחד, ושייך הדבר לכל אחד ואחד מאתנו, אך כמובן לכל אחד ואחד כפי ערכו. ובפשטות למעשה, שכל אחד יחפוץ וישתוקק לעבוד את ה' יתברך, ולא ירפה מרצון זה.

רבינו (בליקוטי מוהר"ן סי' מ"ט) מתבטא בלשון הזה: "כשאדם חושב מחשבות טובות בלבו איך לעבוד את ה'" וכו'. כלומר אלו הן המחשבות הטובות: "איך לעבוד את ה'"...

כל אדם צריך להתהלך במחשבות כאלו, ברצונות כאלו, בגעגועים של איך לעבוד את ה', במה אוכל לעשות רצון ה'. כלומר, זה צריך להיות ברור אצלי וגם חרות היטב בפנימיות לבי, שצריך לעשות רצון ה', אך במה? איך עובדים את ה'? עצם מחשבה זו היא המחשבה הטובה ביותר, עמה צריך האדם ללכת תמיד: במה אוכל לעבוד את ה'?... געגועיה של מרת אדל ע"ה בת הבעש"ט אמו של רבינו, הצדקנית מרת פייגא עליה השלום שאלה פעם אחת את רבינו, מדוע העריך והחשיב הבעל שם טוב הקדוש כל כך את בתו, הסבתא הצדקנית מרת אדל עליה השלום, והפליג מאד בגדולתה עד כדי כך שהחשיבה במדריגה נעלה יותר מבנו, הלא הוא הצדיק הנסתר, רבי צבי, זכותו תגן עלינו. השיב רבינו:

"הסבתא אדל התהלכה תמיד בלב מלא געגועים להשם יתברך ולא הפסיקה לחשוב: מה עוד הייתי יכולה לעשות שיהיה לרצון לפניו". אמנם המדובר הוא על מדריגות של צדיקים וצדקניות, אך האדם הפשוט צריך לפחות להשתוקק לכך שיהיו לו רצונות טובים. אצל אנשי המעלה, מרוב קדושתם הנשגבה, קיים הגעגוע באופן תמידי, ואילו אנו צריכים להשתדל, על כל פנים, לרצות מתי שנוכל, לרצות ולשאוף, וגם אם פה ושם יש הפסקה במחשבת הרצון, צריכים להתחדש ולהתחזק בזה,

והעיקר לא לאבד את הרצון לגמרי.
עבודת הצדיקים - רצון תמידי ללא הפסק
הרב הקדוש רבי אלימלך מליזענסק אמר על עצמו שעיקר עבודתו הוא
שלא תהיה שום מחיצה ושום הפסק בינו לבין הקדוש ברוך הוא, שהקשר
לא יפסק לעולם.

הפשט הפשוט בדברי הרבי רבי אלימלך, הוא כדברינו, כי בעצם מהי
מחיצה? תאוות, רצונות רעים וכיוצא באלה, רק הם יוצרים את המחיצה
המפסקת בין הנבראים לבורא יתברך שמו, ואילו עבודתו הקדושה של
הרבי ר' אלימלך היתה, כיסופיו התמידיים להשם יתברך שלא יפסקו
ולא יטשטשו על ידי רצונות אחרים.
ואמנם הצדיקים הללו אחזו במדריגה של קדושה כזאת שלא היתה שום
מחיצה לרגע אחד בינם לבין הקדוש ברוך הוא; געגועיהם וכיסופיהם היו
קבועים ותמידיים...

ואילו אנחנו, מה נאמר לנו? אנשים חלושים ורפויים, מנסים להתנתק
ולצאת מהבוץ בו אנו שקועים, כאשר רגל אחת בפנים ורגל אחת בחוץ...
אולם זאת עלינו לדעת: שעל ידי הרצונות והכיסופים, הרגל האחרונה
תהיה בחוץ... ולא נשקע חלילה כליל בתוך הביצה הטובענית של התאוות

והחמירות (ראה שיח שרפי קודש ח"ב אות א).
לפחות לא להיות מנותק לגמרי

רבינו כותב בליקוטי מוהר"ן (בסי' ע"ט) שיש תשובה שהיא בבחינת "שבת"
ויש תשובה של "ששת ימי החול", ותשובת ימי החול היא בבחינת "ששה
סדרי משנה" שיש בהם כשר ופסול, אסור ומותר, טהור וטמא. כלומר
שהגם שתשובת ימי החול איננה בקביעות אלא "פעם כשר ופעם פסול",
פעם טמא ופעם טהור וכו' שאין לו נייחא וקביעות", מכל מקום גם היא
נקראת תשובה, כי בכל זאת כאשר הוא פסול הוא משתדל להיות כשר,
כאשר הוא טמא הוא רוצה להיות טהור. ואילו שבת היא בחינת קביעת
וקיימא; באה שבת באה מנוחה שיש לו נייחא וקביעות, תשובה תמידית
וקבועה; רק כשר, רק טהור וכו' (עד כאן תוכן דבריו שם).
כלומר, גם אם אין זוכים לתשובת שבת להיות מקושר באופן קבוע
ותמידי להשי"ת, על כל פנים יש לראות לזכות לפחות לתשובת ימי החול,
שיהיה גם כשר וגם טהור, לא פסול לגמרי ולא טמא לגמרי - על כל פנים
ברצון והשתוקקות.

כי זאת עלינו לדעת שכמו שיש בצד הקדושה את הבחינה של שבת שהיא
"שביתה ונייחא בקדושה", כן יש באופן של "זה לעומת זה" "שביתה
ונייחא בטומאה" חס ושלוש, טומאה בבחינת שבת, היינו טומאה
תמידית, רחמנא ליצלן, ללא הפסק טהרה באמצע. היינו שקנה שביתה
בטומאה חלילה וחס, שהוא בבחינת פסול ואסור וטמא לחלוטין, ללא
שינויים של טהרה באמצע חס ושלוש.
כלומר, שהאדם יכול להתחזק גם בזה, שהוא אחוז בתשובת ימי השבוע,
שהוא איננו אחוז בטומאה לגמרי חס ושלוש, אלא הוא רוצה ומשתוקק
להיות טהור וכשר. כלומר אם הוא מועד ונופל לטומאה, מיד הוא מושך
עצמו חזרה לחוץ, לטהרה, ואינו נשאר תקוע שם עם שתי רגליו.

וצריכים להתחזקות רבה לשמוח לעת עתה בתשובת ימי החול, כי מי ירהיב עוז בנפשו לחשוב שתשובתו היא בבחינת תשובת שבת, כי רק מעטים הם שזוכים לזה. ולכן צריכים להתחזק בתשובת ימי החול, ולעובדא למעשה הוא שה"פסול" לא יהיה לגמרי ולא לזמן רב, וה"טמא" לא יהיה בקביעות, אלא תמיד להשתדל לנתק עצמו מהפסול והטמא לכיון הכשר והטהור.

"טבעתי ביון מצולה" אך לא יקנה שם "מעמד" את הפסוק שבתהלים (ס"ו ג) "טבעתי ביון מצולה ואין מעמד" שבפשטות הכוונה היא לבטא חסרון עצום, כלומר, שקעתי וטבעתי לגמרי במצולות באופן שאין לי אחיזה ומעמד כלל, שגם לעמוד שם אין ביכלתי, עד כדי כך הגיעה עומק נפילתי...

אך אנשי שלומינו היו מפרשים את הפסוק בדרך המעלה: אמנם "טבעתי ביון מצולה", אך "ואין מעמד" לפחות אינני קונה שם "מעמד" - "אין לי מעמד" איני יכול לעמוד שם, כי זה מפריע לי. אמנם נפילתי אך אינני נשאר שם בקביעות, אינני קונה שם שביתה, אלא משתוקק בכל לב לצאת משם, ולעת עתה כל עוד אני שם. כואב לי הדבר ומשתדל שלא יהיה לי שם שום מעמד ומנוחה. וגם בזה אפשר להתחזק ולשמוח, כי הרי גם יתכן חלילה שהטובע ביון מצולה מרגיש שם טוב... היינו שיש לו שם מעמד... ואין לו בכלל השתוקקות לצאת משם...

וזאת אנו לומדים ב"חידר" של רבינו; שצריך לחיות עם רצון והשתוקקות תמידית להשי"ת, מתי אבוא ואראה, מתי אזכה לצאת מהתהום אליו נפילתי, מתי אזכה כבר לתשובה ולהתקרב אליו יתברך מעט יותר?... מתי אזכה כבר להיות קרוב להקדוש ברוך הוא ללא מחיצות. "געוואלד! מתי אבוא ואראה פני אלקים". מתי, מתי... חשיבות כל רגע

כדי להגיע לרצון הטהור הזה וההשתוקקות המעולה הזאת, אין צריך הכנה ארוכה ומתמשכת, כי אפשר לזכות לכך ברגע אחד... ברגע בו מתנוצצת מחשבה טהורה כזו במוח, ברגע אחד של חרטה וכיסופין לטוב... מיד, תוך כדי רגע כבר מתנתקים מהרע על ידי השתוקקות זאת, וכבר נזקף לזכותו רגע אחד טוב ויקר. וגם רגע אחד אינו דבר של מה בכך, ואפילו הוא חשוב מאד. ורגע זה יביא עוד רגע ועוד רגע. הבה נתבונן לרגע. אדם שכבר איננו בחיים, אילו היה לו עוד רגע אחד נוסף בו היה שב בתשובה שלמה באמת, הרי היה קונה בו את עולמו לנצח...

ואף על פי שאני כמו שאני, וכל רגע אני בונה ומקים מחיצה נוספת ביני לבין הקדושה, אבל מיד אני חוזר לרצון ולהשתוקקות. מעצם המלחמה הקטנה הזאת, מעצם הנסיונות מצד האדם הנברא, להתנתקות תמידיות מידי הסטרא אחרא, יש לו להקדוש ברוך הוא נחת רוח. כאותו משל שרבינו מביא מהנחת רוח שיש למלך ממאבק בין חיות, היינו שנהנה מעצם המאבק (והמחשבות הרי מכונות "חיות" (ליקו"מ סי' רל"ג), חיות טהורות וטמאות, כמובא בתיקוני זוהר) ומעצם המאבק נגד המחשבות רעות, ומהנסיון

וההשתדלות להנתק מהן, יש להקדוש ברוך הוא נחת רוח רב.
לא לשקוע בביצה הטובענית
געוואלד! "ואין מעמד", אמנם נפלתי ב"יון מצולה", אך לפחות לא
אשאר לעמוד שם, "ואין מעמד", לפחות שלא ארגיש שם נוח, לפחות אני
רוצה לצאת משם... זה עצמו מחשבה טובה ורצון מעולה. כי הרי ה"יון
מצולה" היא ביצה טובענית, סמיכה ועמוקה ללא תחתית, וכששוקעים
בה חלילה טובעים עמוק יותר ויותר, ללא גבול. כן כאשר נתפסים לענין
רע ואין מתחזקים לצאת, הרי שוקעים ושוקעים עמוק יותר ויותר.
ה' ירחם.
אולם כאשר נאבקים ומנסים להנצל ולהחלץ מהביצה הטובענית, כי אז
לפחות לא שוקעים עמוק יותר, עד שבמשך הזמן יוצאים לגמרי מחושך
לאור.

ולמעשה הוא כנ"ל, שהפסול אצלו הוא לא פסול החלטי, והטמא אינו
טמא החלטי, אלא תמיד הוא מנסה למשוך החוצה. ותשובה כזאת, גם
אם היא מכונה "תשובת ימי החול" היא עולה לרצון לפניו יתברך. אמנם
עדיין אינה תשובה שלמה של "תשובת שבת" אבל בכל זאת היא תשובה
הגורמת לנחת רוח לו יתברך, על שהאדם מנסה בכל כוחו להחלץ מהרע,
ולא להישאר שם.

"תעיתי כשה אובד..." - לשמוע את קול הרועה
הכלל הוא שאסור לשקוע בימי האבדון והירידה, אלא להשתדל להתנער
ולהתאושש מהם מהר. כי אם משתוקקים להתנתק מן הרע ולא להנציח
אותו אזי הסיכוי לצאת לגמרי ממנו ולעלות על המסילה הנכונה, גדול
יותר וקל יותר.

כמו כן מן הראוי לא להמתין בעשיית תשובה על עוון שנכשלים בו חס
ושלום, ולא להתמהמה לברוח מן הרע עד שיתגבר ביותר עליו ויקנה
מקום בקרבו יותר, כי אז עלולים לשקוע עמוק מאד.
וכל זה טמון במשלו של רבינו (ליקוטי מוהר"ן סי' ר"ו - "תעיתי כשה אובד") על אותו שה
אובד, שכל זמן שהוא שומע עדיין את קול הרועה, הוא בודאי ימצא את
הדרך וישוב חזרה למקומו הראשון, אבל אם כבר התרחק מרחק רב,
וכבר גם אינו שומע את קול הרועה, ועבר גם זמן רב וכבר אינו מכיר את
קול הרועה, אזי קשה לו מאד לשוב חזרה...
זריזים מקדימים...

ואכן, כל כמה שמקדימים עדיף יותר, גם קדימה של שעה אחת או אפילו
רגע אחד חשובה מאד, שאי אפשר להעלות על הדעת את ההבדל בזה.
כאן בהיותנו בעולם הזה, לא נוכל להעריך נכונה כמה חשוב לברוח מן
הרע רגע אחד קודם. רק שם, לעתיד לבוא, נוכל להבין עד כמה חשוב
להיות רגע אחד פחות בידי הסטרא אחרא. ואם אין מעריכים זאת
כראוי, צריך לפחות להאמין שהמקדים אפילו רגע אחד לברוח מן הרע,
הרי זה מעולה ומשובח.

וכפי שכבר הזכרנו, שנזכה לפחות לתשובת ימי החול המורכבת מפסול
וכשר, טמא וטהור, אסור ומותר (כי לתשובה בבחינת שבת, שביתה ונייחא - מעטים הם הזוכים
לה), שלפחות נמצאים גם בטהור ובכשר ולא לגמרי בפסול וטומאה. וגם

להשתדל לא להתמהמה הרבה מדי בפסול, באסור ובטמא, ובודאי לא לקנות שם מעמד ושבתה חלילה, "טבעתי ביון מצולה", אבל לפחות "ואין מעמד"!!!

לשמוח בכל התנתקות מהרע גם כשאנו עומדים עתה בששת שבועות התשובה של ימי ה'שובבי"ס' - שבודאי כל אחד משתדל שתהיה לו שייכות כלשהי לתשובה, להשתנות לטובה בכל עניניו, ללמוד יותר ולהתפלל יותר ולמעט בצרכים גשמיים; עם כל זאת, הנוכל להתיימר ולחשוב שאנו כבר אוחזים בתשובה של "שבתה ונייחא", תשובת שבת?! אבל למצער צריכים לשמוח בזה שבכל זאת זזים זיז כלשהו ויוצאים כחוט השערה מהגשמיות. אך חלילה לא להסתפק בזה אלא לרצות יותר ויותר. ויותר. לפחות להרגיש עלבון מהחטאים וכמה עלינו להודות ולהלל להשם יתברך על אשר זכינו להמנות עם שומעי לקחו של רבינו הקדוש, המנחה אותנו ומוליך אותנו על כל צעד ושעל ובכל רגע ורגע, כגמול עלי אמו, מה לעשות ומה לחשוב וכיצד לחשוב נכונה, ולא לטעות בהשקפה בלתי נכונה. הנה, למשל, העולם אומרים "ווערטיל" (אימרה) "כשאוכלים חזיר לפחות ייזל השומן על הזקן" (כלומר אם אתה כבר חוטא אל תסתיר מעשיך, ולפחות ידעו הבריות מכך ואל תחשיב עצמך לאדם מכובד). ואילו המתחנכים על דרכו הטהורה של רבינו יודעים גם את מה שאמר רבינו על כך: "ואני אומר, כשאוכלים חזיר לפחות לא ייזל על הזקן" ... (ראה שיש"ק ח"ב ל"ח) כלומר, גם אם האדם שקוע בחטא נורא כזה, כאכילת "דבר-אחר" רחמנא ליצלן, שלפחות יטמין ויסתיר עצמו, שלפחות ידע שהוא חוטא. ואכן בכוחה של הבושה הזאת והחרטה העמוקה להוציא אותו גם מיון המצולה העמוק בו הוא שקוע עם שתי רגליו רחמנא ליצלן. המדריגות ברוחניות - כפי מידת ההתחזקות בדרך הקודש של רבינו, תופסת ההתחזקות מקום נכבד ביותר, עד שניתן לומר שכל אחד כפי ערכו זכה למה שזכה כפי מידת התחזקותו וכפי כמה שהחזיק עצמו בשעות של ירידה - שלא יפול לגמרי. מוהרנ"ת אמר פעם, שגם צדיקים גדולים ביותר, מידת גדולתם, השגתם ומדריגתם הנעלה, נמדדת כפי ההתחזקות בעבודת ה' שהיתה להם. באותה שעה הזכיר מוהרנ"ת כמה וכמה צדיקים בשמותיהם: הצדיק הגדול הזה היה כה גדול כי היה לו מידה כזאת של התחזקות, ומדוע הגיע הצדיק האחר למדריגתו הנשגבה, משום שהיתה לו מידה כזאת וכזאת של התחזקות, ומדוע אני כפי שאני, סיים מוהרנ"ת, כי יש לי את המידה הזאת של התחזקות. כלומר כל התקדמות והתעלות בעבודת ה' תלויה בעיקרה כמה שהאדם מחזיק עצמו לא ליפול, כי רק על ידי כך הוא יכול להתעלות ולהתקדם בעבודתו יתברך. התחזקות בכל המצבים והמדריגות ההתחזקות שייכת בכל מצב, בכל מדריגה, בכל זמן ובכל מידה: יש ואדם צריך פשוט להתעדרן מעוביות גשמיות ולהטהר מחטאים גדולים שהוא שקוע בהם, הלה צריך להתחזקות עצומה שלא יתייאש ולא יחשוב

שנבצר ממנו להזדכך ולהתקרב אל הקדושה. אדם אחר רוצה להגיע למידה טובה מסויימת, או לאיזה הרגשה והשגה ברוחניות. גם הוא צריך להתחזק כי הוא רואה שלמרות רצונו העז להגיע לאיזה השגה ברוחניות, עוברים ימים ושנים והוא לא מגיע למה שהוא משתוקק. גם זה וגם זה צריכים להתחזק, לא להרפות ולא להזניח, אלא להמשיך ולשאוף. כי בסופו של דבר, על ידי רצון ושאיפה אמיתיים מלווים בהתחזקות תמידית, יזכה להגיע למה שהוא משתוקק להגיע. "אומרים לו המתן" - אך המשך הרצות! בתורה הידועה "קרא את יהושע" (ליקוטי מוהר"ן סימן וי) מלמדנו רבינו דרך בעבודת התשובה: כאשר האדם שואף להגיע לתשובה ושיתקבל לרצון לפני אדון כל העצה היא - כותב רבינו: "אומרים לו המתן". מפני שבהתאם למדריגתו העכשוית עדיין אי אפשר לתת לו את מה שהוא רוצה, ולכן הוא צריך להמתין בסבלנות עד שיזכה לקבל, מוחין טהורים, השגה בקדושה וכדומה. אך מה יעשה בינתיים עד שיקבל את אשר הוא משתוקק אליו? מה יעשה בתקופת ההמתנה?... ובכן, עד אז צריך הוא להפעיל את מידת הרצון; לא להרפות מלרצות ולהשתוקק. וכמשל האדם הבא לקנות שמן אפרסמון (המובא שם), המרמז על "שמן משחת קודש" - מוחין קדושים וטהורים, שלא יפסיק לרצות ולשאוף לקבל את השמן. כי יש והאדם שואף להגיע לדבר מה, וכאשר אין נותנים לו מיד, אזי הוא מתייאש, מפסיק לרצות והוא "מוותר" וחושב להרפות מהרצון. אך לא ולא! תחילה צריך לדעת ולחרוט היטב במוחו שצריך להמתין ולא לדחוק את השעה... אך בעת ההמתנה - לא להחליש כהוא זה את הרצון ולא לצנן את ההשתוקקות. כי באמת עיקר הסיבה שלא ממלאים רצונו, משום שעדיין אינו ראוי לכך, אך בהמשך הזמן, אם הוא ימשיך להביע רצון והשתוקקות פנימיים, הוא אכן יזכה לזה, אבל אם יאבד את הרצון וההשתוקקות תוך כדי המתנה, עלול הוא לאבד הכל... העצה היא איפוא, גם להמתין וגם לרצות, ועבור שניהם יחד יזכה לבסוף לקבל מתנות טובות מלעילא, אשר בלא ההתחזקות, הרצון וההמתנה לא היה זוכה להם.

"גלייך צום רבי'ן" - הישר לרבינו

התבטלותו של המיוחדת של מוהרנ"ת

מעולם לא ראינו ולא שמענו מאיש אחד שישרת את רבו באופן כזה, כמו שראינו ממורינו הרב ר' נתן ז"ל, כי ממש נתקיים בו "לא מש מתוך האוהל", אהלו של תורה, של רבינו אור האורות בעל ליקוטי מוהר"ן זצ"ל. כי ממש היה דבוק ומקושר אליו בהתקשרות ודבקות אמיתי, במסירות נפש ובביטול הרגשות עצמו לגמרי לגמרי...

(לשון הגאון הקדוש רבי נחמן מטשעהרין)

צריך להתמהמה הרבה עד שנעשים איש כשר

את התורה של "המתן" (יקרא את יהושע" סי' ו') המתחלת "עיקר התשובה כשישמע בזיונו ידום וישתוק" - אמר רבינו למוהרנ"ת בשבת תשובה הראשון [שנת תקס"ג], מיד עם תחילת התקרבותו אליו. על מוהרנ"ת כבר עברו תלאות רבות, בעיקר משום נפשו הסוערת הרוחת כעורה לאביה שבשמים, ומיום עמדו על דעתו לא מצא מנוח לנפשו. והיה זקוק כבר בתחילת הדרך להתחזקות עצומה שיוכל לעמוד בה ולא ליפול. כי מוהרנ"ת בתור חתנו של רבי דוד צבי הגדול, מגדולי הדור ההוא, ובנו של הנכבד רבי נפתלי הירץ, שהיו צדיקים גדולים ויראי שמים, אך יחד עם זאת גם מתנגדים גדולים, והוא לבדו עזב את דרכם, והתנתק מהם בעודו צעיר, ובגפו, ללא משען ומשענה הפך ל"חסיד". עבר וסבל תלאות רבות אשר לא יתוארו (ראה באריכות בספרו ימי מוהרנ"ת).

לפיכך זקוק היה חסיד זה להתחזקות מרבו החדש, למענו עזב את בית אביו ובית רבותיו, וראה בו את כל תקוות חייו. לכן מיד בתורה הראשונה, כשמוהרנ"ת ציפה בכליון עיניים להגיע במהרה אל המנוחה ואל הנחלה הרוחניים, אמר לו רבינו: "המתן"! "עיקר התשובה שישמע בזיונו ידום וישתוק"!... "משל לאחד שבא לקנות אפרסמון, אומרים לו המתן"... ואז הבין מוהרנ"ת בדעתו, והגיע למסקנא, שעד שהופכים לאיש כשר צריך להתמהמה הרבה (ראה כוכבי אור,

אנשי מוהר"ן י"ד)... ולא בבת אחת. וצריך לזה מעיינות אינסופיים של

התחזקות, כפי שאכן קיבל מרבינו, והם עמדו לו לעבור על הכל בשלום, כאשר כל מחשבותיו לא-ל אמונה, בלתי לה' לבדו.

לשכוח את תורת חו"ל למען תורת ארץ ישראל

מוהרנ"ת עבר אז לדרך חדשה לגמרי, כלל לא כמו שראה בבית אביו

וחותנו הצדיקים. ידוע הסיפור המובא בגמרא (בבא מציעא פה.) על האמורא

הקדוש רבי זירא, כאשר עזב את בבל ועמד לעלות לארץ ישראל, ישב

מאה תעניות והתחנן לפני השי"ת שישכח את ה"תלמוד בבלי" שלמד עד

אז. הוא הרגיש את האור הגדול הגנוז בתורת ארץ ישראל, והסיק בדעתו,

שאם לא יוציא ממוחו את תורת בבל, לא יוכל לקלוט את המוחין של

תורת ארץ ישראל.

וכדרך הזו נהג מוהרנ"ת. מיד בבואו לרבינו, חש והרגיש שאם ישאיר

במוחו גם מעט מדרכיהם והנהגותיהם של אביו וחותנו, לא יוכל בשום

פנים ואופן לקלוט את אור רבינו כיאות וכפי שאיפתו העצומה ללא

גבולות ומצרים.

אמנם חותנו היה צדיק וקדוש וגאון גדול, ובית אביו ואמו היה בית של תורה וגדולה, אך רבינו הוא ענין אחר לגמרי... וכדי שיוכל להכיל את אורו של רבינו הקדוש מוכרח היה להניח בצד את כל מה שידע וכל מה שחי עד עכשיו. אמנם הוא ימשיך לכבד ולייקר את חותנו ואביו כפי ערך גדולתם וקדושתם, אך את דרכו בחיים יכוון מעתה רבינו הקדוש, אליו התבטל.

אמנם זכיה גדולה זכה מוהרנ"ת, אף כי היה חתנו של הצדיק הקדוש רבי דוד צבי, והוא בעצמו הינו ממשפחה קדושה וחשובה כ"כ, להכיר כבר בתחילת התקרבותו, שרבינו הקדוש הוא ענין אחר לגמרי, ואורו הוא אור גדול למאוד ותורתו תורת ארץ ישראל... ועל כן הניח את יחושו בצד כדי לקלוט ולקבל את אורו של רבינו הקדוש.

יחודו של מוהרנ"ת
אמנם בזה התבלטה דמותו היחודית של מוהרנ"ת, ובכך שונה היה גם מכל תלמידי רבינו, גם הקרובים ביותר והותיקים ממנו. שכדי לקבל את אורו של רבינו "שכח" לגמרי מכל שכל ודעת שהיו לו עד אז. בפרט זה מיוחד היה בין כל תלמידי רבינו.

*

באומן מצוי היה כתב יד מתורתו של החסיד הנשגב של רבינו, רבי שמואל אייזיק מדאשיב. שם כתב את רעיונותיו הנפלאים. זכיתי לראותו במו עיני; מאמרים ורעיונות קודש, השגות אלקות בעבודת ה', כאשר תמיד, עם סיום המאמר, הוא מציין: "מובא בליקוטי מוהר"ן" או "כמובא בליקוטי מוהר"ן".

רבי אברהם ב"ר נחמן היה אומר על כך, שבזה רואים את יחודו של מוהרנ"ת: מוהרנ"ת בחידושי מביא תחילה את תורת רבינו, חלקה או תמציתה, ורק לאחר מכן הוא מביא את ה"הלכה" על פי דברי רבינו שהביא בתחילה, כלומר שתורת רבינו היא העיקר והיסוד לכל האמור, ורק לאחר מכן הוסיף את חידושי שנתחדשו לו וההשגות שנבעו במוחו על פי התורה, ואילו רבי שמואל אייזיק מביא תחילה את ההשגות שלו, ורק לאחר מכן הוא מסיים "כמובא בליקוטי מוהר"ן". וחילוק זה מובן היטב, היה אומר רבי אברהם.

*

אמנם אי אפשר להעלות על מוחנו את עוצם גדולתו וקדושתו הנוראה של רבי שמואל אייזיק, שרבינו מסר לו ענין "תיקוני נשמות", אולם בביטול המוחלט לרבינו, שלא נשמע כזאת (כלשונו של הרב מטשעהרין) - היה מוהרנ"ת החידוש בין כל התלמידים.

הצדיק רבי שמואל אייזיק מתקן נשמות אכן, מי יוכל להשיג את רום מעלתו הנשגבה ומדריגותיו של אחד מגדולי תלמידי רבינו, הצדיק הנורא רבי שמואל אייזיק. הוא זכה, כאמור, בעודו בחיים חיותו לעסוק בתיקוני נשמות ולהביאם אל מנוחתם (שזו היתה

המתנה שהעניק לו רבינו כידוע).

מסופר עליו כי תפילת ה"שמונה עשרה" של מנחה של ערב שבת קודש התארכה אצלו עד כדי ארבע שעות רצופות. בעת הזאת עסק בתיקוני

נשמות רבות, להשיבן למקומן ומנוחתן.

*

מסופר מעשה נורא על אחד מתלמידיו החשובים של רבי שמואל אייזיק, שהתגורר בקיבליטש (חותני רבי אהרן מרבה היה להשתטח על ציונו של אותו תלמיד).

ומעשה שהיה כך היה: מן הנהוג היה שתלמידי רבי שמואל אייזיק היו באים פעמים מספר בשנה, לשבות אצלו בשבתות מיוחדים, והיו מתקבצים יחד מכל העיירות ונוסעים אליו בצוותא לעיר דאשיב.

פעם אחת, כשעברה החבורה דרך העיר קיבליטש, נכנסו אל חברים זה, כדי לצרפם אל הנסיעה בצוותא, ומצאוהו שוכב על ערש דוי, חולה במחלה אנושה, וכבר כמעט נראו בו סימני גסיסה, רחמנא ליצלן. בראותם שהלה כבר לא יוכל להצטרף עמם בנסיעה, הזדרזו והמשיכו בדרכם, מתוך כוונה לבקש מרבים רבי שמואל אייזיק שיתפלל לרפואתו.

כאשר הגיעה החבורה לדאשיב, חפצו לגשת תיכף אל רבם לבקש על נפשו של חברם השכיב-מרע, אך רבי שמואל אייזיק עמד כבר באמצע תפילת המנחה, ומה נדהמו כאשר התבוננו בסידורו של רבי שמואל אייזיק והבחינו בשמו של אותו חסיד שכבר צויין על יד ברכת "מחיה המתים"...

בין שאר שמות של נפטרים שכבר עסק בתיקון והעלאת נשמותיהם... הבדלה בבית הקברות

ועוד יסופר על רבי שמואל אייזיק גדולות ונוראות. פעם אחת, היה זה במוצאי שבת קודש חרפי, כאשר בחוץ השתוללה סופת שלגים מקפיאה, הופיע לפתע ר' שמואל אייזיק בביתו של רבי מרדכי'לע דיין בטעפליק ודפק על חלונו.

ר' מרדכי נדהם; כיצד הגיע לפתע פתאום ר' שמואל אייזיק, בליל סגריר זה מדאשיב הרחוקה, ומה הביאו לכאן?

ר' שמואל אייזיק לא נתן לו להתמהמה: "בוא נא עמי", אמר לו. ר' מרדכי יצא ופסע אחריו ברטט. והנה פנה ר' שמואל אייזיק לבית החיים של העיר ובעקבותיו ר' מרדכי מלא פחד וחרדה כאשר שיניו דא לדא נוקשות.

כאשר הגיעו לפתח בית החיים, הוציא ר' שמואל אייזיק בקבוק יין, מזג לתוך כוס שהביא עמו, ופתח באמירת הבדלה בקול רם לעבר חלל בית הקברות.

והנה לתדהמתו ולחרדתו שמע ר' מרדכי קול בוקע מאחד הקברים העונה "אמן" על ברכות ההבדלה של רבי שמואל אייזיק... כשסיים את מלאכתו השמימית, נפרד ר' שמואל אייזיק מר' מרדכי דיין ופנה ושב לעירו.

אכן עוד באותו ערב הגיע לדאשיב. (הסיפור שמעתי מנכדו של רבי מרדכי דיין. והוסיף רבי מרדכי, שלפי המרחק בין דאשיב לטעפליק, בהכרח שהיתה לו לר' שמואל אייזיק קפיצת הדרך.)

*

ללא כל ספק, לפי מה ששמענו על רבי שמואל אייזיק, הוא היה "איש אלקים" - "א הימל מענטש", שכמותו מצינו בין גדולי תלמידי הבעל שם טוב, ונחשב בין האריות שבחבורת תלמידי רבינו, שלא עשה דבר קטן

וגדול מבלי לשאול בעצת רבינו, אבל זה ברור שבענין הביטול המוחלט לרבינו, "נאר דער רבי" – "אך ורק רבינו" – היה מוהרנ"ת האחד והמיוחד.

ולכן כל מה שנשאר לנו השארה מרבינו עד היום הזה, הוא מכח מוהרנ"ת, האחד והמיוחד מכל תלמידי רבינו אבירי הלב וענקי המוח. (ואילו לאחר פטירת רבי שמואל אייזיק, שוב לא בא אפילו אחד מכל תלמידיו לראש השנה לאומן.) המקובל האלקי רבי יודל מדאשיב אה, רבי יודל, מי יוכל לתאר ולצייר מה היה ר' יודל, צדיק יסוד עולם, מקובל אלקי, ואף הוא, שהיה, לפני שהתקרבו לרבינו, רבו של רבי שמואל אייזיק, התקרבו לרבינו ונחשב על מובחרי התלמידים. גם סביב ר' יודל נתלקטה חבורה קדושה שנסעה אליו לעתים מזומנות לקבל תורה והדרכה בעבודת ה' האמת של מוהרנ"ת

מסופר (ראה בימי מוהרנ"ת ח"ב ל"ג), כי בדרך נסיעתו לארץ ישראל, פגש מוהרנ"ת בשני אברכים, מתלמידי רבי יודל, ששבו ממעדוועדיבקה בלב מלא צער, משום שלא זכו לפגוש את רבי יודל. שברון לבם היה גדול במיוחד, כי מחמת עניותם קשה היה להם במאד להשיג את דמי הנסיעה. מוהרנ"ת חיזק את לבבם ואימץ את רוחם לבל יפלו בדעתם, כי אם זאת הפעם לא עלה בידם להתראות עמו פנים בפנים, יצליחו בעזר ה' בפעם אחרת. גם אצל סוחרים, המשיל להם מוהרנ"ת, קורה לעתים שאינם מצליחים בנסיעה אחת, אף על פי כן אין הם נופלים בדעתם אלא ממשיכים לנסוע ומנסים פעם נוספת, עד שמצליחים וגורפים רווחים נאים. במקרה זה התאמץ מוהרנ"ת במאד לא לחשוף בפניהם את גדלותו ואף לא שח עמהם יתר על המידה, כי הרי תלמידי רבי יודל הם, ואת חיותם שואבים ממנו, וראה חובה לחזק אותם שימשיכו לקבל השפעה מחבירו רבי יודל.

היתה זו ממידת האמת המיוחדת שמוהרנ"ת נתברך בה. רבי יודל שומע הכרוזים במרומים אמנם מוהרנ"ת הבין בגדולתו של רבי יודל ואף גם העריץ אותו במאד. פעם אחת הפליג מוהרנ"ת מאד בשבחו ואמר עליו: אצלנו בשולחן יושב אחד (בהתכוונו לרבי יודל) ששומע במוצאי שבת את הכרוז הנשמע במרומים

"ישבו רשעים לשאולה" (כמובא בזוהר הקדוש (ויחי רלז ע"ב, ויקהל ר"ז ע"א) שבמוצאי שבת קודש יוצא כרוז האומר: "ישבו רשעים לשאולה", ואז חוזרים הרשעים לגיהנום לאחר מנוחת השבת). ורבי יודל במעלתו הנשגבה שמע זאת, על פי עדות מוהרנ"ת. ידועים עוד כמה וכמה עובדות נוראות מעוצם גדולתו וקדושתו של רבי יודל. כי אכן מי יוכל לתאר ולשער את גדולתו וקדושתו ואת גאונותו העצומה בתורת הנסתר, אך עם כל זאת, לענין ההתבטלות המוחלטת של מוהרנ"ת לרבינו, היה מוהרנ"ת האחד והמיוחד, ואין דומה לו. וגם אצל רבי יודל הלא ראינו כי תלמידיו לא המשיכו לבוא לר"ה לאומן אחר הסתלקותו. כי רבי יודל לא דיבר איתם הרבה מכך שרק רבינו הקדוש הוא הרבי, "נאר דער רבי אליין", וכי עניינו של רבינו הקדוש הוא נצחי. על כן אחר הסתלקותו חדלו מלבוא. לעומת זאת הרי מוהרנ"ת שגילה וחזר וגילה כי אך ורק רבינו הקדוש הוא הרבי, ואורו מאיר ויאיר

לנצח, זכה שכל ההשארה של רבינו תעבור דרכו. הירושה הגדולה שהנחילנו מוהרנ"ת כי המשכת ענינו של רבינו - "דעם רבינס זאך" - לדורות ולנצח, נמסרה לידי מוהרנ"ת, ורבינו אף הסמיכו להמשיך דרכו הקדושה להפיצה ולפרסמה בעולם, גם בעל פה וגם בכתב על ידי הספרים הקדושים של רבינו, שרובם ככולם נעתקו, נכתבו ונסדרו על ידי מוהרנ"ת ואכן כל העושר הגדול מתורת רבינו ודעתו הקדושה והטהורה שהקדוש ברוך הוא זיכנו בהם, אשר חיים ויוקדים, בוערים ולוהטים עד היום הזה - הכל מכוחו של התלמיד הנאמן מוהרנ"ת.

*

כי אכן תלמידים גדולים קדושי עליון היו לו לרבינו, צדיקים וחסידיים מופלגים, עובדים ושרפי מעלה, ממש כתלמידי הבעל שם טוב, אך את ההשארה הנצחית וההמשכה לדורות עולם הפקיד רבינו בידי מוהרנ"ת (ראה פרפראות לחכמה על תורה ו' ותורה ס"א, שרבינו "סמך ידו עליו" וכו'). וממנו תוצאות חיים

עד היום הזה, ועד רבינו "הישר אל רבינו"

ידוע הסיפור הנורא על הגעתו של מוהרנ"ת אל רבינו הקדוש בגנזי מרומים, מיד לאחר הסתלקותו של מוהרנ"ת, עוד טרם הגיעו לקבורה. היה זה, כידוע, בערב שבת קודש לפנות ערב (עשרה בטבת תר"ה). הוא נסתלק בעיר ברסלב.

באותו ליל שבת ראהו בחזיון לילה חברו רבי נפתלי שדר בעת ההיא בעיר אומן, מרחק גדול מברסלב. בחלומו ראה רבי נפתלי את מוהרנ"ת כשהוא רץ מהר.

"נתן, להיכן אתה רץ?" שאל רבי נפתלי. "אני", השיב מוהרנ"ת נחושות, "גלייך צום רביין!" - היישר אל רבינו. אגב, ר' אברהם ב"ר נחמן הפליג מאד בשבחו של מוהרנ"ת על העובדא שעוד טרם הקבורה (כי הרי לא נקבר אלא במוצאי שבת קודש) כבר היה אצל רבינו, וזה מוכיח מחד גיסא על עוצם מעלתו המיוחדת וקדושתו הנוראה של מוהרנ"ת וזיכוו בתכלית השלמות עוד בעולם הזה. ומאידך גיסא על הדבקות המיוחדת שלו ברבינו הקדוש.

*

אכן, דיבור זה "איך, גלייך צום רביין" לא יכול היה לומר אף אחד זולת מוהרנ"ת. ומדוע? כי גם בחייו היה "גלייך צום רביין", לכן זכה שגם במותו רץ מיד לרבינו... אשרי לו. את רבינו עצמו...

ואנו צריכים להודות להשי"ת ששלח לנו את השליח הטוב, מוהרנ"ת, שעל ידו אמנם זכינו לנחול את כל האוצר הגדול של רבינו (ולכן, גם כיוונו המתנגדים את כל חיציהם רק נגד מוהרנ"ת). דרך הקודש של תלמידי הבעש"ט והמגיד הבה נתבונן מה היתה באמת דרכם של הצדיקים הקדושים תלמידי הבעל שם טוב והמגיד? מלבד זאת מה שהיו דבוקים בבוראם בכל שעות היממה, השקיעו את כל כוחותיהם בתפילה, יצאו לשדות וליערות

להתבודד לפני ה', ואת עבודותיהם הנעלות היו עורכים מתיקון חצות ואילך, ושמו לעיקר את מחצית הלילה השניה, בעוד שעד חצות הלילה היה אצלם זמן שינה, מחמת שגם בעולמות העליונים העיקר הוא לאחר חצות.

דבר זה ברור וכן מקובל בידינו כי כן נהגו קדושי עליון תלמידי הבעל שם טוב והמגיד הגדול ממעזריטש.

כן ראיתי מפורש בהנהגותיו של הרב הקדוש רבי אלימלך (בספר אוהל אלימלך) שמיד כשנעשה לילה לא דיבר עם איש, וגם את תפילת ערבית התפלל בינו לבין עצמו בביתו, כדי שיוכל לחטוף תנומה ולקום בחצות לילה. עבודתו הנוראה של הרבי רבי אלימלך זי"ע אגב, מסופר שהרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ התחבא פעם בחדרו של רבי אלימלך כדי לשמוע ולראות את עבודתו הקדושה בתפילת ערבית שהיה מתפלל בביתו.

רבי אלימלך החל להתכונן לתפילה והתחיל לחגור את אבנטו - "גארטיל" (ה"גארטיל" לתפילה שלו היה ארוך במיוחד), ויהי כאשר אך חגר פעם אחת את חגורו, נעשה אור בכל הבית, וכאשר החל לחגור בשניה התחיל הבית לבעור, והתחיל רבי נפתלי לצעוק. ויקרא אליו רבי אלימלך: נפתלי צא! רבי נפתלי הבין שאם ישאר עוד זמן מה, ורבו רבי אלימלך יחגור בשלישית הוא כבר לא יוכל לעמוד בזה ולסבול את האש הגדולה. הוא הזדרז איפוא ויצא מיד את החדר. ואם כך האירה ההכנה לתפילה, צא ולמד מה הייתה התפילה עצמה...

קיום העצות לנצח על ידי חסידי ברסלב לפי כל זה יוצא שאנו, חסידי ברסלב, הולכים לאורו של הבעל שם טוב, ומי כמונו שמקיימים הדרכותיו והנהגותיו, או שואפים לקיים הנהגות אלו ממש, מבלי לומר שאין זה שייך לנו. וכי מי מקיים את עבודת קימת חצות עד היום הזה? מי יוצא לשדות להתבודד לפני השי"ת עד היום הזה? מי נוהג היום בתפילת ותיקין (כידוע התפלל הבעל שם טוב תפילת ותיקין, כמובא בספר

הריב"ש).

צוואת

אמנם הדבר ברור שבפנימיות, הענינים והמדריגות אינם כמו שהיו, ואין אנו מגיעים לקרסוליהם של קדושי עליון, כי הרי בכללות יש ירידת הדורות. אבל ברצון בשאיפה ובקיום המעשי של הענינים הרי אנו הולכים בדרכיו ובעצותיו כמו שהיה בחיים חיותו, מי פחות ומי יותר. ורצון כולם הוא להרבות בדיבורים להשי"ת, לקום בחצות וכו', כמו שציוונו וכמו שנהגו בחיים חיותם. האש של רבינו תוקד לנצח

וזה דבר נצחי. כי גם בנינו נוהגים כן, וגם בניהם ונכדיהם ינהגו כן בעזר השי"ת. וזו היתה כוונתו של רבינו הקדוש: שאורו ימשך עד משיח צדקנו ו"אישו תוקד עד ביאת המשיח". כלומר, בפועל ממש אין לנו שום הנהגות אחרות זולת אלו שציוונו בחייו, ואותם אנו מקיימים ואותם אנו שואפים על כל פנים לקיים, ומעולם לא שמענו מפייהם של חסידי ברסלב לא מדורות האחרונים ולא מדורות קודמים שהנהגות אלו לא שייכות לדורנו, אלא אדרבא, ההנהגות מכוונות לכל איש מישראל בכל הדורות

עדי יבוא משיח צדקנו במהרה, והמשיח יחדש אותם ויחזק אותם וינהיגם בקרב כל ישראל, כפי שאמר רבינו הקדוש (ראה חיי"מ רס"ו) : שלא יהיה חדשות וגם משיח יתן אותן העצות, וכל ההבדל הוא שאליו כבר יצייתו כולם ואילו לי לא רוצים לציית. אמנם בתחילה יהיה קשה להתחיל לקום בחצות לאלו שלא נהגו בזאת, אך לבסוף ישמעו בקולו ויקיימו אותן בדחילו ורחימו... השארת רבינו על ידי מוהרנ"ת ההשארה של רבינו היתה אצל מוהרנ"ת. והוא ידע והבין שענינו של רבינו הוא נצחי, תורתו מאירת עינינו, עצותיו שייכות לכל אחד ואחד עד סוף כל הדורות, ונרו לא יכבה. מוהרנ"ת אכן פעל ועשה לקיים הלכה למעשה את השארתו לנצח, הן בהדפסת ספריו הן בקביעת הקיבוץ בראש השנה ושאר ענינים. היה זה מוהרנ"ת אשר השליך נפשו מנגד, וכל מגמתו ומטרתו מאז התקרב לרבינו היתה להאיר את דרכו הקדושה בעולם, ולהמשיכה לדורות עולם. לדוגמא, כל הנלוים לרבינו שמעו מפיו הקדוש את החשיבות של "לעשות מתורות תפילות שמזה נעשים שעשועים גדולים לפניו יתברך שלא עלו מימות עולם" (ראה שיחות הר"ן קמ"ה). אבל רק מוהרנ"ת היה זה שביצע את הדבר למעשה באופן מושלם ביותר - שעשה מכל הליקוטי מוהר"ן תפילות נפלאות כאשר עיקר כוונתו להנחילן לדורות עולם. "הוא צריך לעשות תפילות!" ומסופר על רבי יצחק, חתנו של המגיד מטראהוויץ, שאף הוא אף לקיים ציווי רבינו, והתחיל לעשות תפילות מתורות רבינו. אכן הוא עשה תפילות על התורות הראשונות א' ובי' שבליקוטי מוהר"ן, אבל כשהגיע לתפילה על תורה ג' ("אקרוקתא"), שם מבאר רבינו ששמיעת נגינה ממנגן רשע קשה לעבודת ה' וכו', ולא ידע איך להתחיל תפילה כזאת; מה שייך לבקש הצ"ץ איפוא ר' יצחק בכתבי מוהרנ"ת וראה איך הוא התחיל את התפילה: "הבוחר בשירי זמרה" ? (ראה שם ההמשך)... נענה ר' יצחק ואמר: אה, הוא צריך לעשות תפילות! הוא ולא אחר!

*

כל גדולי תלמידי רבינו אכן הבינו והודו כי השארתו של רבינו על ידי מוהרנ"ת (ראה פרפראות לחכמה הני"ל). "הוא הרבי עצמו!" היה זה בחג שבועות אחד, כאשר הגיע רבי שמעון, תלמידו הראשון של רבינו, עוד מימי נעוריו, מארץ ישראל (לאחר ששהה שם כעשר שנים. הוא הגיע עם בנו, כי קשה היה למצוא לו זיווג בארץ ישראל). הוא בא לעיר ברסלב, לחסות בצל מוהרנ"ת באותו חג שבועות שנקרא בפי אנשי שלומינו: "דער גרויסער שבועות" - ה"שבועות הגדול", מחמת שאז התאספו אל מוהרנ"ת אנשים רבים, והיתה אז התעוררות גדולה במיוחד. רבי שמעון שמע אז מפי מוהרנ"ת את התורה "תקעו תוכחה", היא התורה האחרונה של רבינו, שאמרה בראש השנה הסמוך להסתלקותו.

בשעת אמירת התורה על ידי רבינו לא שמע אותה הציבור היטב, כי נאמרה בלחש מחמת חליו הכבד שהתגבר עליו מאד. וכידוע אמר אז רבינו את תורתו במסירות נפש ממש. וכאשר חזר עליה מוהרנ"ת בשבועות ההוא, היתה בעיניהם כתורה חדשה לגמרי. מוהרנ"ת האריך גם באמירת ה"הלכה" על אותה תורה. כמובן שהיתה התעוררות גדולה מאד שאין לתאר.

למשמע דיבוריו הנפלאים והנוראים של מוהרנ"ת, התפעל רבי שמעון מאד, עד כדי כך שפנה לאחד מתלמידי רבינו (רבי יצחק חתנו של המגיד מטראהוויץ) ואמר:

"ער איז דאך דער רבי אליין!" - "הוא הרי הרבי בעצמו!" ועוד הוסיף ואמר לו: אני הרי מבין על "רבי", כי הרי בדור של צדיקים וקדושים התקרבותי לרבינו - בהיותו עדיין נער צעיר לימים, קודם נישואיו - ובכן אני אומר לך, שכיום מוהרנ"ת הוא צדיק הדור. (יצוין כי רבינו סמך מאד על רבי שמעון תלמידו, הוא זכה להיות משמשו גם בעלמא דקשוט, ראה חיי מוהר"ן סיי תקל"ד). למשמע ההתלחשויות סביבו הזדעזע מוהרנ"ת וזעק בכאב: "איך ווייס אז איך בין נישט דער רבי, איך ווייס אז איך בין נישט דער רבי!" - "אני יודע שאינני הרבי!", אני יודע שאינני הרבי!" ובאשר לדיבורים הנפלאים שלו, שהציבור כה התענג עליהם, אמר: "עס איז דער רבינס מוח מיט מיין מויל" - "זה המוח של רבינו והפה שלי"

גאונות, ענוותנות ותמימות, וזה עצמו דבר מופלא ונורא ("א געוואלדיגע זאך") מה שראו אצל מוהרנ"ת; לחיות בביטול מוחלט שכזה כאשר הוא עצמו בעל מוח עצום וגאון עולם. כי הרי בו בחר הגאון רבי דוד צבי הגדול, לחתנו, בעבור גאונותו של מוהרנ"ת עוד בימי נעוריו. אגב מסופר שכאשר הזדמן מוהרנ"ת בין גאוני בראד חכמי הקלויז הידועים, התבטא אחר כך: "לערנען קענען מיר, און פאר וואס הייסן זיי גאוני ארץ" וכו' (ללמוד אנו יודעים, ומדוע הם נקראים "גאוני ארץ"...). ועם כל זאת הניח את שכלו העצום, מוחו הענק ודעתו הרחבה, "רק הרבי!"

כי דייקא כאשר מסלקים את השכל העצמי ובמקומו מכניסים את אור הצדיק, לא רק שלא נגרע מאום מכל הרכוש העצמי אלא כל מה שרכש מקודם קיבל שלמות. וכן מצינו אצל יוסף הצדיק, שכל התבואה שקיבץ לשנים, לא נרקבה, ואילו התבואה שאספו אחרים, שלא באמצעות יוסף הצדיק, נתקלקלה ונרקבה גם לאחר שכבר הגיעה על השולחן, כמובא במדרש (בראשית רבה, פ"ד צ"א ה). כי רק על ידי הצדיק יש קיום ושלמות לכל דבר. האדם יכול לצבור ולאסוף רבות בחייו, אבל כדי לתת לזה קיום, צריך הוא להאירו באור הצדיק.

*

רבי אברהם ב"ר נחמן נוהג היה לומר: כפי שמוהרנ"ת היה גדול שבגדולים וענק שבענקים במעלותיו, למעלה מגדר הרגיל - כן תמימותו פשטותו וענוותנותו היו אף הם שלא כדרך הרגיל כלל וכלל.

כמו כן יש לציין כי העולם לא השכיל להבין מפני מה הניח מוהרנ"ת את גאונותו העצומה ובמקום לחבר ספר של "שאלות ותשובות" בהלכה, חיבר ספר של תפילות, אבל כמה גאונות יש בתפילות אלו! כמובן לכל משכיל.

כי אכן, באותה מידה שמוהרנ"ת היה גאון עולם, באותה מידה היה שפל בעיני עצמו ותמים בשיא הפשיטות והתמימות, כפי שרואים בכל שורה ממכתביו ותפילותיו כמו גם בספרי "ליקוטי הלכות" שלו, שאמנם מצד אחד ניכרת בהם גאונותו העצומה אבל מצד שני, כמה תמימות ופשיטות גנוזות בהם.

כי זאת היתה כל מהותו ומציאותו של מוהרנ"ת: לקיים את דברי רבינו כפשטן וככתבן, ללא שום שינוי וחידוש או הוספה מכוח עצמו; תמימות ופשיטות עד קצה האחרון, שנקלטו לתוך מוח גדול וענק. ובכוח מורכב ומעולה זה, הצליח להעביר את כל מורשתו של רבינו מדור לדור עד לדורנו.

*

אף גם אנו מצווים להמשיך את הדברים בתומתם ובטהרתם, לבנינו ולבני בנינו עד סוף כל הדורות. וכפי שנמשך עד עתה כן ימשך הלאה שלא ייפסקו לעולם, בעזרת ה' יתברך, וכהבטחתו של רבינו הקדוש שהאש שלו

לעסוק בדיבורי מוהרנ"ת

יעזור השי"ת שאכן נזכה לעסוק בדיבוריו הנפלאים של מוהרנ"ת, לומר את תפילותיו, ללמוד את הלכותיו ואת מכתביו. בעינינו ראינו מה שנעשה בפועל מדיבורי מוהרנ"ת המלוקטים במכתבים; כמה נפשות החיה בדיבוריו משיבי הנפש בשבעה משיבי טעם, כל כך הרבה מקורבים נתקרבו על ידם. מי יוכל לתאר את אוצרות היראת שמים, האמת הצרופה והתמימות המושלמת הגנוזים במכתבי מוהרנ"ת.

מי יוכל לתאר את האש הגדולה האצורה בתפילותיו של מוהרנ"ת והשפעתן המעשית מיום שיצאו לאויר העולם ועד היום הזה.

ידוע שכבר בחייו התבטא מוהרנ"ת ואמר: "הרבה אנשים כבר יושבים בגן עדן על ידי התפילות שלי"...

כמה חכמה ודעת אלקים גנוזים באוצר הליקוטי הלכות בן שמונת הכרכים שהעניק לנו ברוב טובו.

"צריכים אתם להודות לו מאד"...

רבינו בדברו פעם עם אנשי שלומינו בשבחו של מוהרנ"ת אמר: "צריכים אתם להודות לו מאד, "ווען נישט ער וואלט נישט געבליבן פון מיר קיין בלעטל שמות" – "לולא מוהרנ"ת לא היה נשאר ממני אפילו דף אחד 'שמות'".

*

אילו לא היה מוהרנ"ת מתעסק כל ימיו במסירות נפש בעיני רבינו, להנחיל אותם לדורות עולם, ובמקום זאת היה מתעלה בינו לבין עצמו בעבודת השי"ת - היה העולם היהודי מרויח עוד צדיק, עוד עובד השי"ת,

אבל בהתמסרותו כל כולו להפיץ דעת רבינו בכתב ובעל פה - התעשר העולם לאין ערוך ולאין שיעור. אמנם היה זמן מסויים (ראה ימי מוהרנ"ת ח"א פ"ב) שמוהרנ"ת התהלך בדבקות עצומה כשרף עילאי בהשי"ת, דבק ברבינו הקדוש, בעצותיו הקדושות ובתורתו העמוקה, ואז רצה לעזוב את כל שייכותו עם העולם ולקבוע עצמו רק לעסוק בתורה ובתפילה על פי דרך רבינו. אבל הקדוש ברוך הוא ברוב רחמיו ריחם עליו וגם עלינו, נטל ממנו את הרעיון הזה, והוא יצא ומסר עצמו כל כולו להפצת דרך רבינו לדורו ולדורות.

*

כמה תודה חייבים אנו לו, כי בדרך כלל, צדיקים בעלי שיעור קומה כמוהרנ"ת, בעלי מוח ענק כמוהו וקדוש עליון שכזה, הרי מגודל דבקותם ועיסוקם בזיכוד העצמי ובהתעלותם מדרגא לדרגא, אין שעתם פנויה לעסוק עם אחרים, ובפרט לא עם המון העם. אבל לא כן היה מוהרנ"ת, כי הקריב מזמנו, היקר מפז ומפנינים, שעות רבות בכל יום, לדבר עם אנשים, לקרבם להשי"ת. וכן לכתוב את מכתביו וספריו לחזק אנשים גדולים וקטנים, ורכן וירד מרום מדריגותיו הנעלות גבוה מעל גבוה, לעסוק גם עם פשוטי עמך ישראל, שאף הם בניו של מקום שהוא חפץ ביקרם ובטובתם.

*

הבה נתבונן מהיכן לנו עד עצם היום הזה את כל תורות רבינו וכללות דעתו הקדושה? הלא הוא מוהרנ"ת. הוא הגבר אשר בזכותו אנו חיים וקיימים ויודעים מרבינו הקדוש. רבינו אמנם גילה והוריד תורות נפלאות כאלו, אבל מוהרנ"ת העביר אותן לנו בפועל ממש. השליך עצמו ברפש וטיט למעננו... וכן כתב רבינו בתורה "תקעו אמונה" (ליקוטי מוהר"ן ח"ב סי' ה') על הפסוק "באהבתה תשגה תמיד" - שבשביל אהבת ה', עושה הצדיק דברים הנראים כשגעון... והצדיק משליך עצמו ברפש וטיט גם עבור מנהג טוב, כדי לעשות נחת רוח להשם יתברך. מוהרנ"ת ב"ליקוטי הלכות" (הלי ר"ח ה"ו אות כ' ובהלי נזיקין ה"ה אות ט"ו) מפרש זאת על הצדיקים הגדולים, היורדים לעסוק עם אנשים פשוטים, שזהו הרפש וטיט שלהם, שבמקום לחפש בגנוזא דמלכא השגות נעלות מאד, מניחים הכל, ומשליכים עצמם ברפש וטיט כדי לקרב אנשים רחוקים להשי"ת, ולעסוק עם הבלי העולם שלהם, שזה קשה ומכאיב מאד לצדיק. וכמו שרבינו מביא ב"סיפורי מעשיות" (מעשה י') בסיפור של ה"ברגר ועניי", שהברגר המרמז לצדיק, מסר נפשו והשליך עצמו ל"זיבן וואסערן" - שבעה מיני מימות, הכל למען הצלת ישראל, להשיבם אל ה'. כיום יש לנו את נתילע... רבינו דיבר פעם עם אנשי שלומינו בשבח אחד מאנשיו, הצדיק רבי יצחק אייזיק מטראהוויץ (שנסתלק לבית עולמו עוד בחיי רבינו). על פני החסידים ניכרה השתוקקות גדולה (כלומר איך יזכו שיהיה ביניהם תלמיד צדיק כזה). נענה רבינו ואמר: "און היינט האבן מיר נתילען", כיום יש לנו את נתילע, כלומר את מוהרנ"ת (ראה חיי מוהר"ן סי' שי"ג).

”הכל תלוי בנת’לע”
פעם אחת כשהתעורר איזה ויכוח בין אנשי שלומינו בענין מסויים כיצד לפסוק

נענתה מרת אדיל בת רבינו ואמרה: ”ביים טאטן איז אלץ געווען נת’לע”,
אני יודעת שבבית אבי ידעו שהכל תלוי בנת’לע. ועל כן כפי שיאמר כן יקום!

הזהרו בבני עניים - הצדיק רבי משה ברסלבר
ידוע המעשה עם אחד מן התלמידים הגדולים של מוהרנ”ת, רבי משה
ברסלבר. שהגם שבא ממשפחה פשוטה מאד, ואביו – ”יוסל בעדער” –
היה בלן פשוט, אבל על ידי התקרבותו למוהרנ”ת, זכה להיות לגאון
וצדיק, הוא ואחיו רבי זנוויל.
בשכר קיטון של מים חמים
ומעשה שהיה כך היה:

היה זה בשנות הסבל של מוהרנ”ת מן הרדיפות הקשות שרדפוהו. נוהג
היה מוהרנ”ת אז בכל לילה לטבול פעמיים במקוה: פעם אחת לפני
חצות, ופעם נוספת לפני התפילה.

המקוואות של אז קרים ומקפיאים היו מאד. הבלן שהתגורר בחדרון
סמוך למקוה, נהג להכין עבורו קערה עם מים חמים כדי שמוהרנ”ת
יחמם את רגליו מעט בצאתו מהמים הקפואים, כי נחלש מאד בסיבת
חולי המעיים ממנה סבל בשנותיו האחרונות.
יש לציין שחרף חליו הקשה של מוהרנ”ת לעת זקנותו עובד היה את ה’
במסירות נפש כזאת שלא ויתר גם על עבודה זו של טבילה במקוה
פעמיים בכל לילה.

כאשר נודע הדבר למתנגדים, כי הבלן טורח לחמם למוהרנ”ת מים כדי
להקל עליו את עבודת המקוה, הלכו ופטרוהו מעבודתו וסלקוהו
מחדרונו. הבלן נשאר ללא פרנסה, וגם מקום לדור בו לא היה לו.
באו איפוא הבלן ואשתו בבכיה אל מוהרנ”ת ואמרו לו: והרי אנו רק את
טובתכם רצינו, וכתוצאה מכך השליכו אותנו לרחובה של עיר בערום
ובחוסר כל, מה נעשה עתה באין קורת גג לראשינו.
השיב להם מוהרנ”ת כדברים האלה:
”במה אוכל לעזור לכם? ממון אין לי ואף אני עני מרוד וחסר כל, אבל
כהכרת הטוב לכם, זאת אוכל להציע לכם: שילחו נא לי את שני בניכם,
ואני אגדל אותם בביתי...”

אכן מוהרנ”ת גידל את שני בניו של הבלן שאחד מהם היה, ברבות
הימים, רבי משה ברסלבר, והשני רבי זנוויל. בביתו של מוהרנ”ת גדלו
השניים והתעלו לתפארת. והיו לצדיקים וגאונים גדולים.
גאונות וצדקות של רבי משה ברסלבר
ידועה היתה גאונותו של רבי משה ברסלבר בתורה ובמכמניה. והיו אנשי
שלומינו מספרים על עבודותיו המופלגות בד בבד עם התמדתו הרבה
בלימוד: לאחר עריכת חצות יושב היה ללמוד שולחן ערוך עם טור ב”י
וב”ח בהתלהבות (באומן היו מחקים בערגה את נעימות לימודו: ”זאגט דער ב”ח” – ”אומר הב”ח”...)
אמנם הצדיקים הללו נולדו בבית אנשים פשוטים מאד, אך על ידי

שנתגדלו בבית מוהרנ"ת וחסו בצילו הפכו שניהם לצדיקים וגאונים גדולים.

אגב, העולם אומרים שחסידי ברסלב אינם עוסקים בלימוד, אלא רק בעבודת ה' והתבודדות, אך אין הדבר כן. חסידי ברסלב עוסקים בתורה ותפילה גם יחד. וגם בעסקם בעבודת ה' בקימת חצות, היו אנ"ש לומדים ומתעמקים בש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים, שולחן ערוך ונושאי כליו. הלא כן פותח רבינו הקדוש את ספרו (ליקוטי מוהר"ן סי' א): על ידי התורה נתקבלים כל התפילות וכל הבקשות... הסתלקותו של רבי משה גדול היה רבי משה עד יומו האחרון. בר"ח שבט, הוא היארצייט של רבי ברסלב. משה

בשבת מברכים ראש חודש שבט של אותה שנה בה נסתלק רבי משה, היה חותני רבי אהרן מקיבליטש עליו השלום בטשעהרין, והתאכסן בביתו של רבי נייחא, נכדו של רבי אבאילה. רבי משה כבר שכב על ערש דוי. במוצאי שבת הלך חותני לבית רבי משה לבקר אותו בחליו. היה זה כבר ערב ראש חודש שבט. בהכנסו אמר לו רבי משה: אהרן, בלילה הזה אתה מתאכסן אצל נייחא, ולנייחא יש יארצייט בערב ראש חודש שבט, ובכן אמור לו שכך שמעתי ממוהרנ"ת: הרי נהוג שביארצייט לומדים פרק משניות לעילוי נשמה, שילמדו גם תורה מליקוטי מוהר"ן ויאמרו שזה נלמד לעילוי נשמת הנפטר. כך אמר רבי משה לחותני ר' אהרן. למחרת, בליל ראש חודש שבט, נסתלק רבי משה. וסיפרו מהסתלקותו, שרבי משה עסק אז בתורה "אתה סתר ליי" (ליקו"מ סי' רי"ג). וכל הלילה חזר על תורה זו והדגיש: "ליי" "ליי" "ליי", וכן נסתלק לבית עולמו בקדושה וטהרה...

אותו רבי משה גאון וצדיק שזכה לכל השגותיו רק משום שהתקרב למוהרנ"ת, והיה לאחד מבחירי תלמידיו, חי חיים טובים בעולם הזה בזכות רבו הגדול מוהרנ"ת ואף זכה לשכר בעולם הבא. אשרי לו.

שמענו פעם אחת משיחותיו הקדושות, שאמר בפיו הקדוש, שהעבודה הגדולה שבגדולות בעבודת השם, קלה ביותר לעשות מעסק קנין [פרנסה], שמטריחין עצמן בשביל פרנסה ועסקי העולם הזה. כי הלא אנו רואים כמה יגיעות יגע האדם בשביל לנסוע על איזה יריד ויומא דשוקא, שתיכף במוצאי שבת צריך לטרוח ולחפש אחר עגלה, ונחפז מאד לטעון סחורתו על העגלה ביגיעה גדולה, ואחר כך צריך לנסוע כל הלילה ולנדד שינה מעיניו, ומשבר כל גופו מחמת שצריך לישב על עגלה טעונה, ושאר טרחות ויגיעות כיוצא בהן, כידוע להעולם. ואחר כך צריך לעמוד כל היום על רגליו וכו'. ובפרט בימות הקור העצום וכו'. וכל אלו הטרחות והיגיעות הכבדות והקשות הוא מטריח עצמו על ספק, כי ספק אם ירויח איזה ריוח קטן או אולי יאבד גם ההוצאות, כמצוי ברוב הפעמים. נמצא שעל עסקי פרנסת העולם הזה מטריחין עצמן כל כך ביגיעות כאלה על ספק ריוח קטן. והעבודה הגדולה שבגדולות [ברוחניות] היא התפילה, ואף על פי כן כשעומדין להתפלל, מתפללין וגומרין התפילה... עיקר התשובה - שבירת הלב להשי"ת בספר המידות (תשובה יט) כתב רבינו: "יש להקל אופן התשובה על החוטאים", כלומר לא להכביד יותר מדי על אלו הרוצים לחזור בתשובה.

בשבחי הבעל שם טוב מובא סיפור, שהבעל שם טוב גער ברבי מיכל מזלוטשוב שנתן לאחד שנכשל בעבירה בשוגג, תשובה קשה ביותר שלא היה יכול לעמוד בה. וזה תוכן הסיפור, על פי לשון שבחי הבעל שם טוב, בשינויים קלים: פעם אחת אירע שאיש אחד חילל שבת בשוגג, הוא בא לפני הרב רבי מיכל לבקש ממנו תיקון על חטאו הגדול של חילול שבת החמור. הרב סידר לו תשובה חמורה מאד כפי שכתוב ב"רוקח" ובשאר ספרים, להתענות הרבה תעניתים, לגלגל עצמו בשלג ולישב במים קרים בימות הגשמים, בתוך קרח, כדי צליית ביצה קלה. כאשר החל האיש להתנהג בדרך התשובה שקיבל מהרב הקדוש מזלוטשוב, הבין שלא יוכל לקיימה כראוי בשום אופן מחמת תשישות כוחו. כאשר באחד הימים הגיע הבעל שם טוב לעיר הסמוכה, נסע אליו לשבת כדי שיתן לו תיקון קל יותר שיוכל לעמוד בו. הבעל שם טוב נעתר לו והורה לו לקחת ליטרא אחת של נרות להדליקם בבית הכנסת לכבוד שבת קודש, וזה יהיה תיקונו. הלה נשאר עומד משתהה ומשתומם: מה תועיל לו נדבה מועטת כזאת לעוון חילול שבת החמור מאד? הבעל שם טוב שאלו לפשר השתוממותו. אז סיפר לו האיש את כל המאורע, ועל דבר שרבי מיכל סידר לו תיקון חמור מאד שאי אפשר לו לעמוד בו. הבעל שם טוב עמד על דעתו, והורה לו לעשות כאשר ציוהו, וזו תהיה תשובתו השלמה. היהודי הלך מהבעל שם טוב שמח וטוב לב. מיד בבואו לקח ליטרא נרות ונשא אותם בשמחה לבית הכנסת ליתן אותם לשמש בית הכנסת להדליקם. כבואו לבית הכנסת ולא פגש את השמש, תלה את צרור הנרות על יתד והלך לדרכו. לפתע

הופיע כלב ואכל את נרות החלב. הדבר הוסיף יגון על יגונו ושבר על שברו, ונסע תיכף ומיד לבעל שם טוב וסיפר לפניו על צערו אשר נדבתו הלכה לכלב במקום לבית הכנסת, להבדיל. הבעל שם טוב אמר לו שישוב ויביא פעם נוספת ליטרא נרות לבית הכנסת, וזאת הפעם לא יאכל אותם הכלב. הבעל שם טוב גם ביקש ממנו להודיע לתלמידו רבי מיכל כי הוא מבקש ממנו לבוא אצלו לשבת הבאה. האיש קיים את הנאמר לו. ואכן לשבת הבאה נסע רבי מיכל להבעל שם טוב. אבל בגלל תקלה בעגלה, התאחרה השעה והוכרח לרדת מהעגלה מבעוד יום, והגיע רגלי אל הבעל שם טוב כאשר כבר עמד לקדש על היין וכוסו בידו. כאשר הבעל שם טוב ראהו נתן לו שלום ובזה הלשון אמר לו: "נו מיכל'ע, מעתה תידע איך ליתן תיקון חמור למחלל שבת בשוגג. איש שלא טעם טעם חטא מימיו [כמוך] איך תדע ותרגיש כאב ושברון לב של יהודי שנכשל, חס ושלוס, בעבירה, ואיך יכול אתה לתת לו תיקוני תשובות כאלו? להוי ידוע לך שבשבירת הלב שהיה לאיש זה מהחילול שבת שארע לו כבר נתקן ונמחק החטא לגמרי". אחר כך עשה הבעל שם טוב קידוש. ומסיים ה"שבחי הבעל שם טוב": "נשמע מזה שעיקר התשובה היא שבירת הלב והחרטה, ולא הסיגופים".

הקושי לקיים עצות הצדיק
אכן, דעתו של רבינו לא נוחה היתה מעריכת צומות ותעניות לבד, עד שביטל לגמרי את עבודת התעניות. גלגול שלג וסיגופים גם כן אינם עבורנו. אלא מאי? פתח פיך ודבר דיבורים להשם יתברך, ואם תזכה לדבר בשעת עת רצון של חצות ודאי עדיף ומעולה ביותר. אך עבודה זו של תפילה ושיחה ואמירת דיבורים לפני השם יתברך, הנראית לכאורה פשוטה וקלה, אף היא נופלת בכבדות על האדם. ומדוע? כי היות שמקור העצה הזאת הוא רבינו, הצדיק האמת, אזי היא נכנסת עמוק בשורש תיקון נפש האדם, לכן היא קשה ביותר. כי הבעל דבר לא מאפשר לקיים זאת, בידעו שכך אפשר לעקור אותו מן השורש, ולכן צריך לעבודה והתייגעות רבה.

ראה בשיחות הר"ן (סי' קפ"ה): ואמר בפרוש בזה הלשון: כל הנהגה והנהגה שאני מצוה לעשות הוא סגולה, ותקון. ומועיל על מה שעבר, ועל העתיד, ולאחר ההסתלקות של האדם, ולימות המשיח, ולתחית המתים, ולעתיד לבוא.

וכל מה שצוה לעשות, אפלו היה נראה דבר קל ופשוט מאד, היה כבד מאד על האדם לעשות. והיה מונח עליו כל מיני כבדות והיו עליו כמה וכמה מניעות אף על פי שהדבר היה דבר פשוט. ואלו לא היה מצוה רבנו ז"ל לעשות אותו הדבר, רק האדם היה רוצה לעשות זאת מעצמו, היה קל עליו מאד לעשות, אבל כשצוה רבנו ז"ל לעשותו היה כבד מאד. אבל אף על פי כן היו אנשים שלו מקיימים דבריו תמיד. כי ידעו מזה שדבריו שהוא מצוה כבד מאד לעשותן והיו מכריחים עצמם מאד מאד לקיים דבריו דייקא. והיו מתחננים ומבקשים מאד מהשי"ת על זה שיעזור אותם לקיים דברי הנהגותיו הקדושים. והשי"ת עזרם על זה. ושמעתי מפיו הקדוש בפרוש שאמר: כל מה שאני מצוה לעשות הוא כבד

צריכים אנו להכין לעצמנו כצידה לדרך וכסיוע לדרך הקשה והארוכה הזאת, את כוח הצדיק, שנצטרך אליו בבוא העת. היינו, שכאן בעולם הזה יהיה לנו קשר ושייכות עם הצדיק, המליץ טוב הגדול, להתקרב אליו ולדבר ממנו ומעצותיו הקדושות, שעצם השיחה מגדולת הצדיק ומתועלת עצותיו הקדושות מזרז לקיימן תמידין כסדרן. לזכור את הצדיק בעלמא דקשוט אנשי שלומינו היו אומרים על מה שאמר רבינו (ליקו"מ סי' ז') ש"תפילה מסוגל לזכרון" - היינו שהיא מועילה לזכרון הן בעולם הזה והן בעולם הבא. כי כאשר מגיעים לשם, ישנם המון קליפות שמנסים לפתות את האדם, להערים עליו ולהשכיח ממנו את שייכותו עם הצדיק. ואז צריכים להתחזק ולזכור לא להתפתות, אלא להתעקש שרוצים ללכת רק לרבינו. זכרון זה הוא רק על ידי תפילה. כל כמה שעוסקים יותר בעצת רבינו שהיא התפילה, אזי הזכרון פועל שם יותר ויותר, ואינו נותן לרמות את עצמו - "מען לאזט זיך נישט נארן". העובדא למעשה היא להתקרב יותר ויותר אל רבינו הקדוש ולעצותיו, ולהיות דבוק בהם, ובמיוחד בעצתו העיקרית התפילה - כי אנו נזדקק להם בזה ובעיקר בבא.

כד

שיחה

בתפילה

אמונה

(חיי מוהר"ן אות תקס) שמעתי מאדוננו מורנו ורבינו זכרוננו לברכה, שכל אחד יש לו בחינת "מה לפניים מה לאחור" - לפי מדריגתו [ההסבר לזה להלן]. "מה לפניים ומה לאחור בכל מדריגה" הנה הרי נצטוונו לא לחשוב ולא לחקור "מה לפניים מה לאחור" (חגיגה יא ע"ב) - מגלה רבינו כאן, שאזהרה זו היא לכל אחד ואחד לפי מדריגתו, השגתו וערכו באמונה התמימה, כך יש לו את ה"מה לפניים ומה לאחור" שלו, וכל אדם מוזהר לא להכנס למקומות הללו, כי הרי חז"ל הזהירו על כך מאד עד שאמרו על המשקיע עצמו בחקירות (שם) "ראוי לו שלא בא לעולם", אלא צריך לאחוז באמונה הפשוטה לבלי להכנס לתחומים שאינם שייכים לו.

עיקר המצוה - האמונה
 רבינו גילה לנו שעיקר העצה להגיע לאמונה פשוטה היא התפילה. וכפי שמוהרנ"ת מרבה להתחנן: "תן לי אמונה" (ראה לדוגמה ליקוטי תפילות ק"ט). "וצדיק באמונתו יחיה": כי בכל חיי האדם, את כל פעולותיו ומצוותיו עליו לעשות עם אמונה. כפי מידת האמונה שיש לו בעשותו את מעשיו, כך יש להם יותר שלימות. כי נאמר (תהלים קי"ט פ"ו): "כל מצוותיך אמונה", ומשמעות הענין הוא שעיקר המצוה ושלימותה היא האמונה הכלולה בה ובעשייתה.

עיקר התפילה - האמונה
 גם עיקר חשיבות התפילה היא כפי האמונה שיש בה. כאשר מדברים דיבורים להשי"ת, אם יש בהם אמונה, אזי התפילה מושלמת יותר ובודאי מסוגלת יותר להתקבל (ראה ליקוטי הלכות ה"ד נחלות ה"ד אות ג'). בלי אמונה נקרא "אינו מקיים" בפרשת "כי תבא", לאחר כל ה"ארורים" שנמנו שם בפרטות, כתוב (דברים כ"ז כ"ה): "ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת". מהי ההוספה המיוחדת בארור הכללי הזה לאחר שכבר פירט לפני כן "ארור" על כל דבר בנפרד? מתרץ הרמב"ן שזה מכוון כלפי מי שהוא חפשי בדיעות. שבכללות אין דעתו נכנעת לבוראו, הוא נקרא שאינו מקיים כלל. כי גם כאשר הוא עושה מצוה אין עשיה זו בגדר קיום, כי הרי מדובר באדם שעושה מצוות ללא אמונה.

לשפוך את העט באמונה...
 כאשר רבינו ציוה למוהרנ"ת לחדש חידושים וכו', אמר לו שכאשר יגיע לכתוב על אמונה וכן על ענין הצדיק, לא יחסוך את עטו, אלא יתן דרור לקולמוסו ויכתוב עוד ועוד, כמה שיוכל, ללא גבולות. "זאלסט צו לאזן די פען און וופל עס וועט זיך לאזן זאלסטו שרייבן, וואס מער, זאלסט זיך נישט אפ שטעלן".

"דיבורי התורה שסביבות המצוה"
 בתורה כ"ב מדבר רבינו אודות ה"דיבורים שסביבות המצוה", שענינם הוא האמונה. כלומר, שמלבד עצם המצוה, כגון מצות ציצית, מצויים בפרשת ציצית פסוקים ודיבורים נוספים שלפני המצוה, בין המצוה וסביבותיה, כמו "ויאמר ה'", "וידבר ה'" והם כל כולם אמונה - שכל מה שאני עושה ומקיים הוא מציווי הבורא יתברך עלינו, דיבורי הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו.

בברכת "אהבה רבה" אנו מבקשים: "לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה", "לשמור" אלו מצוות "לא תעשה", "לעשות" אלו מצוות "עשה". ומדוע חוזר שוב "את כל דברי". על פי דברי רבינו הנ"ל מובנת היטב הוספה זו, שלא רק שאנו מקיימים את מצוות ה"עשה" וה"לא תעשה" אלא אנו גם מקיימים "את כל דברי תלמוד תורתך", כלומר אנו מקיימים גם את הדיבורים שסביבות המצוה. והם שלמות האמונה - שכל מה שאני עושה הוא מפי ה' אלינו. אמונה גם בעצמו
 רבינו כותב בתורה ס"א, שהאדם צריך שתהיה לו אמונה גם בעצמו,

להאמין שגם התורה היוצאת מפי, גם היא חשובה אצל השם יתברך, וגם התפילה שלי חשובה אצלו יתברך. וגם כאשר אני עושה מצוה או פעולה דקדושה יש גם להן חשיבות אצל השם יתברך. הבעל דבר בא אל האדם ועושה עצמו ל"פרומער" ("צדיק" למעלה מן המידה) ומייאש אותו: "אויך מיר א תפילה" – "גם זו תפילה?!...!", הגם תפילתך לתפילה תיחשב?!... האם גם פעולותיך נחשבות בעיני ה'! האם תעלה על דעתך שעשיותיו של אדם מגושם כמוך יש להן משמעות בכלל?... מחשבות אלה הנראות לכאורה כמחשבות של ענוה והשפלה עצמית ופרומקייט (צדקות), למעשה כל הכוונה בהן היא רק למעט ממנו את חשיבות מעשיו וממילא להוציא ממנו את הטעם ואת החשק להמשיך ולהתקדם בעבודת ה'.

על כן צריך האדם להשיב לו: לא ולא! גם מעשיי, יהיו איך שיהיו, יש להם חשיבות, גם תפילתי חשובה בעיני השם יתברך, וזה נקרא "אמונה בעצמו" שהיא חשובה מאד להתקדמות האדם בעבודת ה'... דיבורי האדם להשי"ת - אין ערוך לחשיבותם ובפרט אם זוכה האדם לדבר דיבורי ישוב הדעת, דיבורי התבודדות בינו לבין קונו, בודאי שיש להם חשיבות למעלה. ולא רק חשיבות, אלא הם בוקעים רקיעים, ויכולים לבטל הגזירות, כמו שרבינו אמר פעם (שיחות הר"ן ע'): "מדוע אתם נותנים להקדוש ברוך הוא לגזור גזירות?" כי הרי כאשר האדם מתיישב לדבר דיבורים לפני השי"ת אזי הקדוש ברוך הוא, כביכול, פונה מכל עסקיו ושומע את דבריו, ואם כן באותה שעה אין הקדוש ברוך הוא עוסק בגזירות. וממילא מתבטלים גם כל הגזירות... עד כדי כך מגיעה מעלת המדבר דיבורים לפני השי"ת. אבל האדם צריך לדעת זאת ולהאמין בזה. ואמונה זו תמריץ אותו ותזרזהו לעסוק יותר בעבודת התפילה וההתבודדות.

כה

שיחה

קבע

תורתך

עשה

הלימוד

דרכי

(פ"ח)

אות

מוהר"ן

(ח"י)

וארא בחלום והיתה חתונה וכו' והיו שם קאפעליעס [מקהלות] היינו כלי

שיר שהיו מנגנים. וראיתי שנפתח פתח ונכנסו אל הישיבה, והיו מתאספים המון רב אל הישיבה. וכשראיתי שהם מתרבים והולכים, הייתי מחשב איך אוכל לכוּס בין המון רב כזה. וחטפתי עצמי לשם. והייתי עומד על גבם. והיה שם ראש ישיבה שהיה לומד עמהם, והיה שם כבוד התורה גדול מאד מאד וכו'. ונפלאתי הרבה מאד על גודל כבוד התורה שהיה שם, ודיברתי עם אנשים שהייתי מכיר עמהם: הראיתם כבוד התורה כזה? וכפי הנראה היו עוסקים בלימוד הפשוט בנגלה. כי הנראה שהיו שם רבנים [העוסקים בתורת הנגלה]. וגם הספרים היו מראים על זה, שהיו ספרים גדולים מאד כדרך הלימוד הנ"ל [בנגלה]. להרבות בשיעורי תורה שונים רבינו מספר כאן דברים נפלאים, טמירין ונעלמים, על ענין "כבוד התורה".

הנה ידועה דעת רבינו שצריך להרבות בכמות הלימוד, אבל מובן שצריך להבין מה שלומדים. הוא הורה לנו להרבות בכמה וכמה מיני לימודים, מה שיותר עדיף: גמרא, מדרש, משניות, שולחן ערוך, וכמובן גם את ספריו הקדושים.

לדאבונו ישן בין מעטים מתוכנו דיעות שונות ומשונות, "שיטה" ו"יסוד", שצריך ללמוד רק ספרי רבינו, ומזלזלים ונמנעים מלימוד ספרים אחרים. והנה, לא כן ראינו אצל גדולי אנשי שלומינו, ולא כן שמענו מתלמידי רבינו. הם עסקו בלימודים רבים מלבד בספרי רבינו. ידועה בקיאותו הנפלאה של רבי נחמן טולטשינער במדרש, בכל שיחה שלו היה מסביר את דברי המדרש על פי דעת רבינו הקדוש הפלא ופלא! גם מצינו שמוהרנ"ת שיבח את אביו, שהיה אדם גדול מאד, בכך שהיה מסיים מדי שבוע את כל המדרש השייך לפרשה של אותו שבוע. וכן שיבח אותו בכך שלא עבר עליו יום אחד, חרף עסקיו הגדולים (שהיה עשיר גדול), ללא לימוד גמרא.

רבי אברהם ב"ר נחמן חוזר היה על זה תמיד והדגיש שמוהרנ"ת שיבח את אביו דוקא בכך שלמד גמרא בכל יום, ובכל שבוע סיים את המדרש של הפרשה.

דרך עבודה של צדיקים קדמונים גם מזה ניתן ללמוד שאסור לנו לרמות את עצמנו. הבה ונתבונן, מצאנו בגמרא (ברכות כא ע"א) שרבי יוחנן אמר: "ולוואי שיתפלל אדם כל היום כולו" ורבינו ז"ל מזכיר זאת לענין התבודדות (ליקו"מ תנינא, ס"י צ"ח). ובאמת בזמנים הקודמים, כאשר המוחות גדולים היו וחזקים, היו עובדי ה' כאלו, שהיו דבקים זמן רב ברציפות בהקדוש ברוך הוא, עד כדי כך שהיו מסוגלים לעמוד בדבקותם כל הלילה כולו ללא הפסק. וכשהיו מתפללים, היתה תפילתם נמשכת חמש או שש שעות ברוב דבקות והתלהבות. לאחר מכן הספיק להם ללמוד משנה משניות וסעיף שולחן ערוך, ועל ידי זה קיבלו כוח ועצמה להמשיך את דבקותם הלאה.

לתת נייחא למוחין אבל אנו, במוחותינו החלשים, אסור לנו לרמות את עצמנו ולחשוב שיש

בנו, ולו מעט, מכל המתואר לעיל. כי הרי לא תורתנו היא תורתם, ולא תפילתנו כתפילתם, ולא באריכות זמן כמותם ללא הפסק מהדבקות. ולכן כדי שיהיה לנו בכל זאת הרגש כלשהו וישאר בקרבנו לזמן מה, מוכרחים לשנות מדי פעם את המוח, לחדש אותו ולרעננו. כי רק כאשר המוח חריף וחזק, מסוגל הוא להחזיק ברעיון אחד זמן רב מבלי להזדקק להתחדשות וריענון. ורק אז ניתן לכוון את המוח לרעיון אחד כל היום כולו ולשאוב ממנו חיות, ועוז ותעצומות בעבודת השם יתברך. כמו שידוע שמוהרנ"ת מסוגל היה לדבוק זמן רב ברעיון אחד. כי רק אדם קדוש, בעל מוח רחב וחרף, מסוגל לזאת. אולם אנשים כערכנו, איך נוכל לדבוק בענין אחד זמן ממושך? אשר על כן זקוקים אנו פעמים רבות ביום, להחליף, לשנות ולהתחדש: לימוד גמרא, לימוד שולחן ערוך, מדרש, ספרי רבינו, דיבור לפני השם יתברך, וחוזר חלילה. וכך כשמתחדשים ומתרעננים מדי פעם, כבר אפשר להחזיק את המוח היטב. התורה שבנגלה מיישבת את הדעת מלבד זאת, התורה הקדושה, ובפרט תורה שבנגלה, יש בה סגולה מיוחדת ליישב את הדעת, לצמצם את המוח ולכוונו בדרך הראויה. כי על ידי התורה זוכים לישוב הדעת, ועל ידה יוכל האדם לדעת מהי בדיוק העבודה השייכת לו, ולא ינסה להרוס ולעלות יותר מכוחותיו [י"פן יהרוס לעלות].

אם אדם כערכנו יתעקש שהוא רוצה דוקא להתפלל חמש או שש שעות רצופות, יתכן מאד שתהיה לו ירידה גדולה מזה, כי כדי שיוכל האדם להחזיק את מעט הדבקות שיוכל לעמוד בה, זקוק הוא להקדמות גדולות לפניו. אם הוא יעמוד להתפלל באריכות יתירה, בלי שהתכוון לכך בהקדמה יתירה, אזי יתכן ועבודה זו תחזיק אצלו מעמד מספר ימים בלבד, והמכה שיספוג לאחריה תהיה חזקה מדי, והוא עלול ליפול לגמרי. גם אנשים כערכנו מרגישים לעתים חיות ותענוג בעבודת השם יתברך (לפעמים במזמורים שבפסוקי דזמרה או בברכות קריאת שמע, וכיוצא בזה). וזה נותן לנו את הכוח להתחזק ולהמשיך. אבל אם האדם יתעקש להתנהג למעלה מכוחותיו, הוא עלול לאבד לגמרי גם את מעט החשק והתענוג שיש לו. כי אם אינו אווז בעבודות נעלות כאלו ובכל זאת ינהג בהם, אזי יהיו רק לרעתו.

להכניס את ה"רשימו" מהעבודות לתוך התורה ומה שאנו צריכים ללמוד מכך הוא, להשתדל להעסיק את עצמנו בפשיטות בלימוד תורת הנגלה, בחשק ובהבנה, וכן להרבות בשיעורים קבועים. כך לפחות לא יהיה בידינו זמן לדבר דברים בטלים... לפעמים אנו רואים על מאן-דהו שיודעים עליו שהוא "עובד", ולא פעם רואים אותו מדבר דברים בטלים ועוסק במיני צחוק. והשאלה נשאלת מאליה, והרי דבקות בהשם יתברך מטבעה להשאיר רשימה כלשהי באדם. וכן כאשר האדם זכה להתבודד לפני ה', בודאי שההתבודדות תשאיר עליו רושם. ולמעשה רואים לפעמים שאפשר לעמוד בשאט נפש לאחר ה"עבודה" ולדבר דברים בטלים ושחוק וכו', כיצד יתכן הדבר?...

העצה היא, כמו שרבינו כותב בתורה ס"ה, להכניס את הרשימו של התפילה והביטול להשי"ת בתוך התורה. ואכן, אנשי שלומינו היו אומרים שמתורה זו משתמע שצריך להקפיד על לימוד תורה מיד לאחר ההתבודדות. כי הרי מבואר שם שעל ידי התפילה והביטול נעשה כלי לחידושין דאורייתא, וממילא לאחר שנעשה הכלי הזה, צריך למלאותו בחידושין דאורייתא, שלא ישאר ככלי ריק... ואם לאחר ההתבודדות עושים איזה צחוק ודברים בטלים, במקום ללמוד (כפי שרואים לפעמים בעוונותינו) אזי יתכן שחלילה הכל הולך לאיבוד חס ושלו.

ולכן צריך לקבוע שיעור תורה ללמוד לאחר כל התעוררות והתלהבות. מעט מדרש או הלכה, וכיוצא בזה. כי צדיקים קדושים כאלו שהיו דבקים בבוראם, והסתפקו במשנה או סעיף שולחן ערוך לכל היום כולו, מועטים היו גם בדורות העבר. אך אנשים כערכנו צריכים לחלק את היום לכמה מיני לימודים, והעיקר הוא, שהיום יהיה מלא וגדוש ולא ישאר בו זמן לשום דבר בטל, ובודאי לא לדבר אסור או לשחוק וקלות ראש, חס ושלו.

חטא ביטול תורה - בכפליים

ולכן עונש ביטול תורה חמור כל כך, כי יש בו גם עוון וגם חשבון של הפסד, היינו עצם הדבר שלא למד, שביטל מהתורה, וכן על דברי ההבל והשטות שעשה באותה שעה במקום ללמוד.

על כן מוכרחים אנו לעשות סדר שיעורים של מדרש, משניות וגמרא, וספרי רבינו. כדי שהיום כולו יהיה מלא בקדושה, ולא יוכלו להסתפח אליו שום דברי שטות והבל. הסדר הנכון והקבוע בלימוד, הוא התריס והמגן המועילים ביותר נגד כל סוגי ביטול הזמן.

סדר מסודר בתורה

אזהרה זו על "סדר לימוד מסודר" מכוונת גם שלימודיו לא יהיו מפוזרים, היינו שהיום ילמד הלכות אלו ומחר אחרות, סעיף פה וסעיף שם. כי לימוד כזה אין לו קיום ואין בכוחו למלא את היום כראוי.

הדרכת הלימוד של מוהרנ"ת לבנו

ידוע המכתב שכתב מוהרנ"ת לבנו רבי יצחק, לאחר נישואיו בעיר טשערקאס, הוא הוכיחו על כך שלימודו מפוזר, כי הודיעו שהוא לומד הלכות "מליחה" וגם הלכות "שבת" בעת ובעונה אחת.

(וזה לשון המכתב (עלים לתרופה, סי' ו'): "גם אהובי בני, לא טוב בעיני שכתבת לי שקבעת לך שני שיעורים בלימוד פוסקים: באורח חיים הלכות שבת, וביותר דעה הלכות מליחה. הלא היה לך להבין כי לא חפצתי בדרך כזה לפזר דעתו בענינים רחוקים כאלה. וכי מה ענין מליחה להלכות שבת? הלא ידעת כי רצוני בסדר הלימוד הוא ללמוד כסדר דייקא - (עיי' שיחות הר"ן עו). דהיינו שתגמור האורח חיים עד סופו, ואחר כך תתחיל בעזרת השם יתברך ללמוד היורה דעה מהלכות שחיטה מראשו לסופו כסדר דייקא, וכן החושן משפט והאבן העזר. לא כמו שנוהגים בני הנעורים לחטוף בכל זמן הלכתא מיוחדת, לפעמים הלכות בשר בחלב, ולפעמים הלכות טוען ונטען, ופתאום מדלגים להלכות נדה וכיוצא בזה, ונשארים קרח מכאן וקרח מכאן, וזה וזה לא עלתה בידם, ומאומה לא ישאו בעמלם, כי כאשר יגדלו אינם יודעים שום דין והלכה אפילו במקום אחד. על כן רצוני שתלמד רק הלכות שבת וגם מסכת שבת כאשר כתבת, ותשים עינך ולבך להבין הדברים היטב ולא תונה את עצמך, וגם לא תדקדק יותר מדאי בחינם, כאשר כבר דיברנו בזה..."

דעתו של מוהרנ"ת היתה (כפי שרואים ממכתבו) שכל אחד ואחד מחוייב שיהיה

לו סדר בלימודו. ומי לנו גדול ממוהרנ"ת, שעם כל מה שנשא על ראשו,

היה לימוד מסודר ביותר.

ידוע כי את ספרו "ליקוטי הלכות" חיבר מוהרנ"ת יחד עם לימוד שולחן

ערוך בנגלה, ובאותן ההלכות שלמד בעת ההיא בנגלה, בהן חידש את "הלכותיו" בליקוטי הלכות, בפנימיות התורה ע"פ דעת רבינו ז"ל. התורה שבנגלה מציבה ומעמידה את האדם על מקומו הנכון, שכל דבר שהוא עושה יהיה במידה הנכונה כפי כוחו ואפשרויותיו האישיות, כל אחד עם היכולת שלו. והיא מחזיקה את המוח ומחכימה אותו. ביאור מאמר ר' יוחנן "הלואי שיתפלל כל היום" נזקקתי להאריך בענין זה, כי לפי השאלות שאני נשאל לאחרונה, נוכחתי כי יש כאלה שמשקיעים עצמם בדברים אחרים, גם רוחניים, כמו תפילה וכדומה, ואילו את תורת הנגלה אינם דורשים כלל. הללו מסתמכים על המימרא של רבי יוחנן: "הלואי שיתפלל כל היום כולו", מזניחים את הלימוד ועוסקים בתפילה בלבד. אולם הרי יודעים אנו כי אותו רבי יוחנן שאמר את המימרא הזאת, עמד בראש ישיבה גדולה, של אלפי תלמידים, וכל גדולי וממשיכי התורה בדורו, תלמידיו היו. וגם מכוּנה היה "מרא דארעא דישראל". ומדוע הוא בעצמו לא קיים את מאמרו "הלואי שיתפלל כל היום כולו"? ומדוע ניהל ישיבה גדולה כל כך שהיו לומדים בה תורה תמיד? אם נקבל את המאמר כפשוטו, הרי עדיף היה שיתפלל כל היום... מכל זאת נראה שיש דברים בגו, ומאמר זה, "הלואי שיתפלל אדם כל היום" טעון הסבר מעמיק. ואצלינו יתפרש: הלואי שנזכה למוחין גדולים כאלו...

גם רואים אנו כי התנא רבי שמעון בר יוחאי וחבריו עוסקים היו בתורה תמיד עד שפטורים היו לגמרי מתפילה (כמו שאמרו חז"ל במסכת שבת דף י"א ע"א). ומי יוכל לתאר ולהעריך גודל הדבקות בהקדוש ברוך הוא של התנאים הקדושים רבי שמעון וחבריו, שלא נפסקה אפילו לרגע כמימריה, וכמו שמצינו בזוהר הקדוש (ויקהל רי"ז ע"ב) שכאשר עזב רבי יוסי את הדבקות לרגע אחד, אמר לו רבי שמעון מיד: "יוסי, נחסר אות משמך" ושמעתי מרבי אלחנן ספקטור זצ"ל (וכן מבוארים הדברים בפירוש "אור יקר" להרמ"ק זיע"א, עיי"ש), שכוונת הזוהר בחסרון אות, היא האות ר' שלפני שמו. כי רבי שמעון הוסיף לכל תלמידיו אות ר' [רבי] לשמש, ר' יצחק, ר' אבא, ר' חייא וכו', (ורק את בנו רבי אלעזר קרא "אלעזר בני", כי כידוע מדריגת "בן" היא למעלה ממדריגת "תלמיד"), היינו שרבי שמעון מכנה היה את כל תלמידיו בשם "רבי" מחמת התורה שהיתה בהם, וכאשר נפסקה הדבקות לרגע אחד, מיד הסיר את ה"ר", ותיכף קם ר' יוסי ושמח בדברי תורה. הסתכל בו רבי שמעון ואמר לו: "ר' יוסי", עכשיו השלמת את החסרון ואתה שלם לפני עתיק יומין. עד כדי כך היתה דבקותם בבורא יתברך תמידית ודוקא על ידי עסק התורה, בבחי' "תורתן" אומנותן". והדבר תמוה: איך התקיים אצלם מאמר חז"ל "ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו"?

כי באמת הקדוש ברוך הוא בעצמו אומר לעם ישראל (קידושין ל' ע"ב): "בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו". היינו שהתורה היא תבלין נגד היצר הרע. ובודאי צריך ללמוד בקדושה ודבקות כאלו עד שימאסו עליו כל התאוות, והיא

תהיה מגן והצלה נגד היצר הרע, כפי שנאמר על התורה שהיא "מגנא ומצלא" (סוטה) כא ע"א).

שתי מדריגות בתפילה

התפילה המעולה ביותר היא התפילה שהאדם מתפלל על רוחניות, ומבקש קרבת אלקים תפילה כזו אין למעלה ממנה. אולם גם בתפילה שהאדם מתפלל על גשמיות שעליה נאמר בזוהר שהיא איננה כל כך משובחת, ישנם שני סוגי תפילה.

כאשר האדם מתפלל רק על גשמיות, התפילה אינה מעולה, כי היא בבחינת "הב הב" (כמובא בתיקוני זוהר תיקון ו' דף כ"ב ע"א). אבל כאשר האדם מתפלל על גשמיות, שתכליתה היא רוחנית, הרי תפילה זו מעולה היא. למשל, כאשר אדם מבקש על מנעלים ראויים, ללא קשר עם רוחניות, סוג תפילה כזאת אינה כה מעולה. אולם כאשר מתקרבים ימי הגשמים והאדם מבקש על מנעלים כדי שיוכל לילך עמם לעבוד את ה', או שהוא מבקש מעיל שיוכל לקום באמצע הלילה ולצאת להתבודדות ועבודת ה', זו היא תפילה מעולה ביותר. כי אז הוא מקשר את הגשמיות לרוחניות. אין זה "הב הב" אלא תפילה ראויה. היינו שמכניס גם את המעיל וגם את המנעלים לתוך הרוחניות ולתוך הדבקות בה'. עם כל זאת, בודאי התפילה המעולה ביותר היא, כאשר הוא מבקש רק על רוחניות, שיזכה לתורה ויראת שמים.

להתמיד הרבה בתורה שבנגלה (תלמוד בבלי)

על כל פנים, כאשר כל זמנו של האדם מנוצל רק לתורה ותפילה, לא זו בלבד שהוא דבוק תמיד בהשם יתברך אלא גם תורתו היא תורה אחרת לגמרי. ובודאי היא תבלין ראוי נגד היצר הרע. ויתכן גם להוזיל דמעות בשעת הלימוד, כמאמר רבינו, שתלמוד בבלי נעשה ע"י בכיה. כמו שכתוב (תהלים קלז) "על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו" זה בחינת תלמוד בבלי,

עיי"ש (ראה) ליקוטי מוהר"ן סי' רס"ב).

בעינינו זכינו לראות יהודים, לומדים מופלגים, בעלי מוחות ענקיים, שהיו לומדים דף גמרא בעיון, ותוך כדי כך היו מורידים דמעות מרוב דבקות בהקדוש ברוך הוא. ובודאי אצלם התקיים "הלואי שיתפלל כל היום" כי תורה כזו ותפילה, חד הם: דביקות בהקדוש ברוך הוא.

*

צריך להשתדל שכל היום יהיה מנוצל היטב, כאשר חלק גדול של היום ילך על תורה שבנגלה, וכמובן לא לצאת ידי חובה בסעיף שולחן ערוך

אחד או במשנה אחת. גודל מעלת לימוד המדרש

כן יש לקבוע שיעור בלימוד המדרש, שמעלתו חשובה מאוד, וכידוע שהבעל שם טוב הקדוש הפליג מאד בגודל מעלת המדרש. הוא היה אומר שאמנם האר"י הקדוש גילה את הזוהר, אבל את המדרש יגלה משיח צדקנו... עד כדי כך שגבו מעלותיהם של המדרשים. ומדוע אין לומדים מדרש? כי לא מוצאים זמן לזה, אבל אם אכן ינצלו את היום כראוי ולא יבטלו זמן לחינם, ימצאו תמיד זמן לכל דבר, ובודאי ללימוד המדרש.

שיעורי לימוד כל אחד כפי אחד כפי ערכו
כל אחד צריך להכיר את מצבו ומידת יכולתו, ולסדר לעצמו סדרי לימוד כפי ערכו.

וכאשר מרגיש קצת כבדות ואינו יכול לבצע את שיעוריו כיאות, אפשר לשמח עצמו בסיפור, בדברי אגדה. וכמו שמצינו לפעמים בגמרא, אגדות חז"ל המופיעות יחד עם הסוגיות וההלכות הקשות. ומדוע לא נסדרו האגדות בפני עצמן? כי אדרבה, לאחר שלומדים קטע קשה בגמרא והמוח מתעייף וכבד עליו, לומדים איזה דבר אגדתא, וזה כבר משמח ועושה נייחא למוחין, כך שאפשר כבר להמשיך להתעמק. ומזה צריך כל אדם לקחת הדרכה, שכאשר הוא מרגיש שאינו יכול להחזיק את המוח זמן רב מדי (מפני המוחות החלשים שבדורנו) אזי צריך הוא לשמח עצמו בדבר קל יותר, כסיפור, אגדה או שיחה נאה וכיוצא בזה, ולאחר מכן להמשיך בשיעוריו.

אבל בודאי ללא כל ספק, אסור באיסור חמור להפסיק תוך כדי הלימוד בדברי שחוק או דיבורים אסורים או הדומה להם, חלילה וחלילה. כי אז לא רק שהדיבורים הללו אינם עושים נייחא למוחין במטרה שיוכל להמשיך בלימודו, אלא אדרבה כל התורה שלמד עד עתה, נפסקת, וענשו חמור מאד, כמובא בזוהר הקדוש שלפנינו: פגם דברים בטלים בשעת הלימוד (מהזוהר) יש מאמר זוהר נורא ואיום, שמן הראוי שכל אחד ידע ממנו, על כל פנים, עד כמה ועד היכן מגיע חומר העוון והפגם של דברים בטלים באמצע הלימוד.

כי כן איתא בזוהר (פקודי רמ"ט ע"ב, רס"ג ע"ב) שהלומד תורה ומפסיק באמצע בדיבורים אחרים (אמנם שם משמע הכוונה לדיבורים שאינם הגונים, כדיבורים של ניבול פה), ומיד חוזר לתלמודו, אזי מנדים אותו מלמעלה, כלומר מחרימים אותו, למשך ארבעים יום רצופים. וכרוז יוצא והולך בכל העולמות, שהאדם הזה מוטל בחרם לארבעים יום. וכל הארבעים יום הללו בהם הוא מוחרם משמיא, אין מתקבלות תפילותיו. בסיום הארבעים יום יוצא כרוז נוסף שהותר החרם מאותו האדם. זה תוכן דבריו הנוראים של הזוהר הקדוש. ספרי מוסר רבים מעתיקים את דברי הזוהר הנוראים האלו (ראה ראשית חכמה,

שער הקדושה פי"ג). והנה מלשון הזוהר משמע שכל הפגם שבעבורו הוא מנודה מן השמים, הוא דוקא בעבור ש"חזר ללימודו" לאחר שטינף את פיו בדיבורים אסורים. ואם כן צריך להבין, וכי מה יש לו לעשות כאשר נכשל חלילה. וכי בגלל שדיבר דיבורים אסורים יפסיק לגמרי מלימודו?! וכלשון הידוע: "מי שאכל שום וריחו נודף יחזור ויאכל שום?" (ברכות נא ע"א). אלא מה שיש לו לעשות על פי הבנת הזוהר הקדוש הוא, שבטרם יחזור ללימודו, ירגיש את הצער בלבו, ויתחרט על מה ש"דבר ה' בְּזָה" בהפסיקו בדיבורים אסורים ומבוזים תוך כדי לימוד התורה הקדושה. ואם אכן יתאנח ויקבל עליו להזהר מעתה מלהפסיק באמצע הלימוד, בודאי לא ייענש בעונש נורא זה. כי עיקר הפגם הוא שבדיבורו באמצע הלימוד וחזרתו מיד להמשך הלימוד נראה שהלימוד והדיבור הם היינו הך אצלו,

וזה מביא קטרוג גדול חס ושלום : הרי דיברת דיבורים שאינם מהוגנים בעת שאתה עוסק בתורה הקדושה, התחרט לפחות על זה! תן מחאה על כך! הביע את כאבך מהבזיון שבזית את התורה הקדושה שיצאה מפיך אך לפני רגע, ורק לאחר מכן שוב ללימודך. לא להשהות ולהחמיץ את החרטה כי כך צריך להיות דרכו של כל ירא ה', שתיכף ומיד לאחר שנכשל ועשה איזה דבר עוולה, צריך להביע חרטה, להתוודות ווידוי דברים על כך, להתאנח מעמקי לבו על שציער אותו יתברך כביכול ולגמור בלבו להשתדל שלא להכשל עוד. כל זה יעשה מיד לאחר שנכשל חס ושלום בדבר מה, לרצונו ושלא לרצונו. ולא ימתין עד כעבור זמן. ולעניינינו : עוד טרם הוא ממשיך בלימודו הוא כבר צריך לשוב בתשובה, להתאנח ולהתחרט על כך שהפסיק את הלימוד בדברים שאינם הגונים, או בדברים של מה בכך. ורק לאחר מכן יחזור ללימודו. לאחר שכבר נכשל, אין מן הראוי לחשוב שלמחרת, או אפילו לערב, בעת ההתבודדות ושיחה בינו לבין קונו, כשמתוודה על מה שעשה, אז יתחרט על כך מעמקי לבו ויקבל עליו באמת ובתמים שלא לשוב עוד לכיסלה. אלא כבר מיד לאחר המעשה, יביע מחאה וחרטה, על כל פנים במחשבה. וכך צריך האדם להרגיל עצמו, שבכל פעם שהוא נכשל בדיבור שאינו הגון, בראיה או במחשבה אסורה, מיד יביע חרטה על העבר וקבלה על העתיד, על כל פנים בלבו, במוחו ובמחשבתו. אם פגע בך מנוול - משכהו מיד לבית המדרש ובאמת גמרא ערוכה ומפורשת היא (סוכה נ"ב ע"ב) : "אם פגע בך מנוול זה, משכהו לבית המדרש", וכבר דברנו כמה וכמה פעמים ; מה יקרה אם פגש במנוול זה בשעות הצהריים, וסדר ההתבודדות שלו הוא רק בשעת חצות, היינו באמצע הלילה שלאחריו, האם ימתין ולא ימשכהו עד אז לבית המדרש?... לא ולא!

אלא כוונת המאמר היא שימשכהו מיד, במחשבתו, לבית המדרש. כדברי מוהרנ"ת בליקוטי הלכות (ה' תפילת המנחה ה"ז), שבמחשבתו ימשכהו מיד לבית המדרש.

כי כאשר האדם פוגש ביצר הרע, אם הוא פוגע במנוול הזה בדרך, בנסיעה או בהליכה רחוקה, מנין לו שם "בית מדרש" למשכו אליו? ולעומת זאת אנו מצוויים למשכו לבית המדרש מיד כאשר אנו פוגשים בו. אלא הכוונה היא בודאי, שמיד שכאשר הבעל דבר מזדמן לפניו, יחשוב מיד מחשבות טובות של תורה (מחשבות של בית המדרש), ובכך הוא מסיט ומושך את המנוול לכיוון הקדושה. על ידי שברון לב חוזר מיד אל השם יתברך בליקוטי מוהר"ן ישנה תורה קצרה (סי' ק"ח) וזה תוכנה : כשאדם מתפלל בדביקות או מתבודד בינו לבין קונו, ומשיח את לבו לפניו יתברך, אז הוא בבחינת פנים בפנים עם השם יתברך כביכול, כלומר שהקדוש ברוך הוא פונה אליו מכל עסקיו. אולם כאשר באמצע התפילה או ההתבודדות נופל ממדריגתו ומחשבות זרות מציפים את מוחו, נמצא שמחזיר פניו מהשם יתברך, ואם כן, גם השם יתברך מסתיר פניו ממנו. ואז הוא נמצא במצב

של אחר באחר חס ושלו. והעצה היא שמיד ישבר את רוחו בקרבו, ויתבייש ויחשוב איך נפלתי ונשלכתי משמים לארץ, שהייתי במקום גבוה כזה, פנים בפנים עם השם יתברך, כביכול, ועכשיו נפלתי והחזרתי פני מהשם יתברך, השליך משמים ארץ... ונשארתי אחר באחר. ובאמת רחמנות גדולה עליו, כי אין רחמנות גדולה מזו. וצריך לזה נסירה (שברון לב) כמו שהיה אצל אדם הראשון, שנבראו דו פרצופין, אחר באחר (ברכות ס"א) ואחר כך היתה הנסירה, והפך להיות פנים בפנים. והנסירה היא בחינת שם חת"ך... היינו שחותך ומנסר את עצמו. ואיך נעשית הנסירה? על ידי שמשבר את לבו. כי כשמשבר את לבו בודאי מתאנח... והאנחה היא בחינת נסירה. ואז חוזר להיות בבחינת פנים בפנים.

לעובדא ולמעשה...

כאשר האדם יושב ועוסק בתורה הקדושה, הוא צריך להזהר בכל מיני זהירות לא להפסיק חלילה בדברים של מה בכך. וחז"ל הקדושים החמירו מאוד בעוון זה, כ"ש על הפסוק "הקוטפים מלוח עלי שיח" – כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה, מאכילין אותו גחלי רתמים" (ע"ז ג ע"ב) ואם הוא חש עייפות המוח, יחזק עצמו ויתחדש באגדת חז"ל, בשיחה נאה או בסיפור של צדיקים. ואם הוא נכשל באיזה דיבור, אזי מיד יתאנח בשברון לב, עוד לפני שימשיך בלימודו, כדי שחלילה לא יכנס בכלל המוחרמים והמנוודים מהשמים, כדברי הזוהר הנ"ל. דברי הזוהר הנוראים צריכים לעמוד לנגד עינינו תמיד, כי הרי הם דברי חז"ל הקדושים, ועל פיהם אנו חיים, כי הם חיינו. ומכל זה אפשר לעשות שיחה שלימה להתבודדות.

להשתמש בעזר בכלי העזר אכן, דבר חשוב הוא מאד להכין לעצמנו דיבורים נאים להתבודדות, הבנויים על יסודות חז"ל. והם כלי העזר להגיע לקיום העצות הנפלאות שקבלנו מרבינו.

כי הקדוש ברוך הוא נטע באדם כוחות גדולים, מעלות וסגולות נפלאות, ואם האדם רק יחפוץ באמת, הוא יכול להתקרב על ידם ולהיות דבוק בהשם יתברך. אלא שהוא זקוק לעזרת כלי העזר המתאימים, וכלי העזר המה דברי חז"ל והזוהר הקדוש ודברי רבינו ז"ל שעל ידם הוא יכול לעבוד את השי"ת ולהיות דבוק בו כדקא יאות. רבינו נותן גם את העצות וגם את הכלים רבינו אמר: אני יכול לעשות (מכס) כלים נפלאים מאד, רק החסרון הוא שאני מוכרח לעשות בעצמי את כלי העזר והייצור לבנות את הכלים שקורין "גיציג" (ראה חיי מוהר"ן שי"א). כלומר, הכלים הנפלאים הם עצות הצדיק שעל ידן יכולים להיות יהודים יראי ה' כראוי. אבל כדי לקיים את העצות הללו, צריכים עוד עצות. היינו, רבינו נתן לנו את העצה הנפלאה (כלי נפלא) של ההתבודדות, אך כדי שנוכל לקיים את העצה הזאת, צריכים אנו לכלי עבודה ועצות איך להגיע לעצה הנפלאה הזאת. היינו, שנכין לעצמנו רעיונות לדיבורים ראויים בהם נוכל לרצות ולפייס את השם יתברך.

כלומר שרבינו נתן לנו והשפיע עלינו כל כך בשפע וביד רחבה שלא רק את עצם העצות הוא נתן לנו, אלא גם את כלי המלאכה, את ה"גיציג" כיצד לבצע את עצותיו. גם את אלו נתן לנו רבינו בגודל רחמנותו עלינו. לשמור את האוצר הגדול - הזמן אך קודם כל דבר ולאחר כל דבר, צריך לשמור מכל משמר את הדבר היקר מאד מאד מכל יקר שבעולם, והוא הזמן. ידועה לשונו של רבינו (מסיפורי מעשיות מעשה י"ג, מדברי הנשר) "הייבט זיך אן ניצן מיט אייערע אוצרות" – "חיזרו להשתמש באוצרות שלכם". "אוצרות" הכוונה ליראת שמים (אוצר של יראת שמים), אך אנ"ש היו אומרים ש"אוצרות" הכוונה גם על ה"זמן", כי הזמן הוא אוצר יקר שצריך לשמור עליו ולנצל אותו כראוי. כי האוצר הגדול והיקר ביותר הוא הזמן. כי בתוך האוצר הזה של הזמן אפשר לאכסן ולאצור את הכל... מועט המחזיק את המרובה... כאשר שומרים את הזמן כראוי, מתברכים משמים שגם במעט זמן אפשר לרכוש הרבה (בבחינת רש"י ויקרא, כ"ו, ה, בשם תורת כהנים) "אוכל קמעא ומתברך במעיו". שהקדוש ברוך הוא מעניק לו כשרונות מעולים, זכרון ותפיסה וכו'. כי לעתים הזמן אינו מספיק לקנות בו דעת כפי צרכו, על כן מברכים אותו שיהיה בבחינת מועט המחזיק את המרובה, שיוכל גם במעט זמן לקנות אוצרות רבים, שמאירים את מוחו ומשפרים את זכרונו, כי אם הוא שומר את הזמן, משפיעים לו מהשמים פי כמה. שומר הזמן זוכה לאור התורה מצאתי בספר אחד מתלמידי הגר"א, שהגר"א היה אומר, כי רק זה ששומר את הזמן, זוכה שהתורה תאיר לו. כי אם אינו שומר את הזמן, כלומר שהתורה היא זולה בעיניו, שבמקום לחטוף מה שיותר תורה בזמן הפנוי, הוא מבטלה בדברים של מה בכך. לפיכך אין שום סיבה להראות לו את אורה הגדול של התורה המוענק רק לאלו המוקירים ומעריכים אותה.

אם שומרים את הזמן, וגם אם נדמה לנו כי הזמן אינו מספיק ואין האדם יכול למלא את אשר קיבל על עצמו בזמן מצומצם זה, אזי מברכים אותו מהשמים שמעט הזמן הזה יתברך, והוא יצליח לרכוש בו פי כמה וכמה ממה שאפשר לרכוש בדרך הרגילה בזמן קצר... שום זמן בעולם אינו מזומן לדברים בטלים "היום קצר והמלאכה מרובה"... והרי עבודה כה רבה וקשה לפנינו, כי הרי אין בנו מתוס, אפילו אבר אחד שלם כרצון הבורא יתברך... געוואלד, לאיזו פינה שאני פונה, אני מוצא בעצמי חסרונות ופגמים ועלי לתקן את כולם בטרם יבוא היום ויחשיך... ומהיכן נשאר לנו זמן להתבטל?...

אמנם יש זמני ירידת המוחין שקשה ללמוד ולהתעמק בהם, לעת כזאת, אפשר לעיין בדברי אגדה או בדברי תורה קלים יותר להבנה. אבל לדבר דברים בטלים - לזה אין שום היתר ואין שום זמן שבעולם שהוא מיועד לכך!...

הכל מוכן - גש ואכול

בחסדי ה' הכל מוכן לפנינו, לא בשמים היא... לפנינו פרושה התורה שבנגלה, משניות, גמרא, מדרש, שולחן ערוך. את כלי המלאכה הכינו לפנינו הצדיקים ביד רחבה, טול ועבוד... השולחן ערוך לפנינו, טול ואכול... האוצרות פתוחים לרווחה, מלא חפנד מהם... אך הבעל דבר הוא כה חזק, הוא עומד כחומה בצורה למנוע מלגשת לאוצרות הפתוחים. הוא מערים עלינו כל מיני מניעות, ומכביד עלינו כל כך עד שגם "כריכת הספר" היא מניעה המקשה עלינו לפתחו, כפי שאמר רבינו "דאס טייוואלע איז המניעה" – "דף הכריכה הוא מניעה". כי כשהספר סגור והאדם צריך לפתוח את הספר, הרי דף הכריכה הוא כבר מניעה...

ה' שפתי תפתח...
פתח פיך ויאירו דבריך. אנו מבקשים מהשם יתברך "ה' שפתי תפתח" רבונו של עולם פתח נא את פי... והקדוש ברוך הוא כביכול עונה לנו: אכן, אפתח את פיך, אבל מה תעשה בו? מה תעשה עם הפה שפתחתי לך? איזה דיבורים תדבר?... ופי יגיד תהלתך!...
משה רבינו אמר לפני הקדוש ברוך הוא שהוא "כבד פה וכבד לשון", ועל זה ענהו הקדוש ברוך הוא: "מי שם פה לאדם, או מי ישום אלם או חרש או פיקח או עור הלא אנכי ה'" (שמות ד י"א).
אם אנו נעשה את המוטל עלינו, ובמיוחד נשמור את הזמן שלא ילך לריק, בודאי יעזור ה' בידינו.*

הקדוש ברוך הוא רחום וחנון, ורוצה להיטיב, לתת ולהשפיע, אך אתה עשה מה שמוטל עליך, הכן את הכלים שיוכל למלא אותם מטובו ומהשפעתו.

הצדיק, שהוא הרחמן האמתי, אף מכין את כלי המלאכה עבורך. אבל אתה, גש נא, פתח פיך ויאירו דבריך, ואז תזכה מיד לכל השפע הנשפע מרחמנותו של אבינו שבשמים הטוב ומיטיב.

כו

שיחה

דקשוט

עלמא

(פט)

אות

מוהר"ן

(חיי)

אליו.

מן היושר שנזכור את חסדיו...
כל אחד מחוייב להודות להשם יתברך על החסד הגדול, שלפחות הוא איננו מתנגד לרבינו הקדוש. אך לא להסתפק רק ב"סור מרע", אף על פי שזה עצמו גם טוב, צריך להשתדל יותר ויותר להמשיך את רבינו אל עצמו, "נעמען דעם רבין צו זיך", ללמוד מה שיותר את ספריו הקדושים, ולקיים עצותיו הקדושות, וכאמור, לא להסתפק בכך שברוך השם איננו מתנגדים.

צריך לחזור תמיד בינו לבין עצמו: רבינו הקדוש חשוב אצלי מאד, ועצותיו יקרות לי מאד. וכאשר נזכרים מרבינו ועצותיו נעשים כקטן שנולד, בהתחדשות, כאילו היום ניתנו. כל עצה של רבינו צריכה להיות אצלי כ"אספקלריא המאירה", להרגיש חיות ונעימות בקיומה, כי הרי היא קרש ההצלה שלנו משיני הס"מ, והיא תקותינו להתקרב על ידה להשי"ת, לטוב לנו לנצח.

חבל על לילות הזהב של החורף
כאשר אנו נמצאים עתה בעיצומו של החורף, בעיצומם של ה"ווינטערדיגע נעכט" [לילות החורף], "הייליגע נעכט" [לילות קדושים]. כמה עושר אפשר לרכוש בכל לילה ולילה, רכוש גדול ועצום מצפה לנו אם נדע לנצל את הלילות כראוי.

כל לילה הוא רכוש יקר בפני עצמו, בפרט הלילות הארוכים של החורף, שאפשר להרבות לבקש ולהתחנן על נפשנו. כמה אפשר ללמוד ולרכוש דעת ה' בכל לילה מלילות החורף ללא שיעור. "לילות זהב", כך היה מכנה הרב הקדוש רבי פנחס מקוריץ את לילות החורף. ומוהרנ"ת היה אומר: "בליל שבת חורפי אפשר לפעול למעלה כמו בליל כל נדרי".

גודל הבושה בעלמא דקשוט
על פי כל האמור, מה מאד תגדל הבושה והחרפה כאשר בלילות יקרים מפז ומפנינים כאלו, מבליים בדברי שטות והבל. והבושה הזאת היא כה גדולה, שהיא עצמה כבר נחשבת לגיהנום...

אין לתאר את צער הבושה של כל אחד כאשר יראה עד כמה השליך לריק רכוש גדול ועצום כזה של לילות חורף. הבושה תהיה כה גדולה עד שיהיה מוכן ליפול לגיהנום ולא להתמודד עם בושה וחרפה כזאת... נתאר לנו את הבושה לאחר שבאים לעולם שכולו אמת. שם נפגשים בשכנים, בקרובים, במכרים ובחברים בני אותה החבורה, וכל אחד רואה את האפשרויות הרבות שהיה בידו בעולם הזה, שבאמצעותן היה יכול לצבור לו אוצרות זהב. שם הוא רואה כמה הונה ורימה את עצמו. וכמה תגדל אז הבושה בפני חבירו, שהוא בכל זאת פעל ועשה יותר ממנו. הוא לא נתן לרמות את עצמו, ואני, געוואלד, כמה רימיתי את עצמי?... כי הרי בפנימיות הלב ידעתי גם ידעתי את גודל עושר לילות החורף הארוכים, וכמה טובה רוחנית נצחיית יכול הייתי לצבור בהם. כמה תגדל ותעצם הבושה! אנה אברח ואסתר? אנה אוליך את חרפתי, שם בעלמא דקשוט, בעולם שהוא כולו אמת...

קטון וגדול שם הוא...

בספר איוב מצינו פסוק האומר: "קטון וגדול שם הוא" (איוב ג' י"ח). וזה נאמר על עלמא דקשוט - עולם האמת. ישנם פירושים שונים, והפירוש הפשוט הוא ששם ישנם קטנים וגדולים - כולם נמצאים שם. מוהרנ"ת היה מדגיש בכוונת הפסוק, שרק "שם" בעולם האמת, בעלמא דקשוט, רק שם נדע מי קטון ומי גדול באמת: "קטון וגדול - שם הוא", רק שם! כאן בעולם הזה לא יודעים כלום. לא קטן קטן ממש, ולא גדול גדול ממש... אנשים מרמים את עצמם מאד בזה. לכן היו החסידים ואנשי מעשה מקפידים לא לאמר שבחים על מי שנסתלק והולך מעולם השקר לעולם האמת.

צער הנפטר משבחים מוגזמים

זכורני שפעם אחת נסתלק באומן אברך צעיר לימים, היה זה נכדו של רבי אייזיק'ל מאומן (בנו של ר' פיניע, חתנו של ר' אייזיק'ל). ר' אברהם ב"ר נחמן השתתף בהלוויה ואמר עליו אך זאת: "כשנכנסתי אליו כיבד אותי בכוס תה...".

הוא הוסיף ואמר: "כי על נפטר אין לומר דברי גנאי, כי יש לו צער מזה, על כן צריך לחפש איזה שבח לומר עליו". אך כמובן שגם דברי שבח יתר על המידה אין לומר.

לכן, ההנהגה למעשה היא שצריך לבחור סוג דברים כאלו שאינם גנאי ואינם שבח מוגזם. למשל על דרך שר' אברהם ב"ר נחמן הזכיר מידה טובה של הנפטר והיא נדיבות לבו, שבדאי תהיה לו טובה מזה בעולם האמת.

כי כמו שלנפטר יש צער מדברי הגנאי שאומרים עליו כן יש לו גם צער משבח מיותר.

שם הוא הרי עלמא דקשוט, עולם האמת, וכאשר אומרים כאן על הנפטר שבח מוגזם, שהיה כך וכך וכו' וכו', מה יש לו מזה. הרי שם בעולם האמת יודעים היטב מהי האמת ומהי ההגזמה. ואיך מעיזים לפתוח את הפה ולדבר דברי רהב או שקר מיותרים. אמנם גנאי אסור לדבר, אך שבח מוגזם גם הוא מזיק, ויתכן שלא פחות מגנאי.

שם יש רק אמת...

כפי שהזכרנו, לימד אותנו ר' אברהם ב"ר נחמן: שכמו שאסור לדבר בגנותו של הנפטר, משום שמצערם אותו, כן אסור להגזים בשבחו, כי גם זה גורם לו צער בעלמא דקשוט, שהדבר השנוא ביותר שם הוא השקר.

אלא אם בכל זאת רוצים לדבר משבח הנפטר, כדי שהחיים ילמדו ממנו, יש לקחת לדוגמא מידה טובה שהיה להנפטר, ואפשר מעט להאריך בה, כדי שהחיים יקחו מוסר ממנו, כגון את מידת נדיבות הלב, את ההכנסת אורחים וכיוצא בזה. אבל לדבר סתם דברים מופלגים, זה ודאי לא כדאי, ומי צריך זאת בכלל, והרי "קטון וגדול שם הוא", שם הרי יודעים את האמת, ואיזה פנים יש לדיבורים מוגזמים מול המציאות האמתית, הנגלית שם לעין כל.

החשיבות שם היא רק האמת הזכה והצרופה. בכמה מן האמת עשה את

מעשיו יודע רק הקדוש ברוך הוא לבדו, ואם כן, מדוע להגזים ולהפריז?
ועל כן אמר ר' אברהם: הוא מזג לי כוס תה, וחטל. כי הוא גם אמת וגם
מידה טובה...

כמו כן אפשר להוסיף ולומר שהיו לו נקודות טובות; הוא היה מקורב
לרבינו, ולא היה מתנגד, וכיוצא בזה. מי שחושב שעושים טובה להנפטר בגוזמאות, טועה מאד. אדרבה,
גורמים לו רק צער. הנפטר רוצה כבר את האמת, והוא פוחד מאד משקר.
על כן כאשר מספידים אותו בהפלגות ובגוזמאות, עושים את ההיפך
ממש מרצון הנפטר.

צוואתו של הרב מטשעהרין (שנדפסה בספר כוכבי אור), שבין היתר
ידועה צוואתו הנוראה של הרב מטשעהרין (שנדפסה בספר כוכבי אור), שבין היתר
ציוה לא לבוא לציונו בשנה ראשונה לפטירתו. הוראה זו התייחסה גם
לבניו, שגם הם לא יעיזו לבוא על קברו עד כלות השנה הראשונה, ורק
לאחר השנה התיר בדוחק לבניו לפקוד את קברו. אך לזולתם לא התיר
לבוא לעולם. והדגיש שאין אומר הוראה זו משום שהוא גדול בעיני עצמו,
אלא אדרבה, הצדיקים הגדולים בכוחם היה לסבול את כל מי שבא
לקברם, יהיה מי שיהיה, אבל מי שאינו צדיק גדול, יתכן שיש לו צער

מזה. (וזה לשונו של הרב מטשעהרין בצוואתו (אות ט"ו): "ורצוני שלא יבא שום אדם על קברי, גם איזה שנים
אחר פטירתי, כי ידעתי את מכאובי, אם לא מבני ויוצאי חלצי, אם ירצו, וגם זה לאחר שנים עשר חודש, ובאופן
שיהיו טהורים טבולי יום. וגם בזה לא ניחא לי כל כך. וזה שאני מבקש שיהיו טהורים דייקא - לא בגין רמות
רוחא והתפארות בטהרת קדושת קברי חס ושלו, רק אדרבה מגודל שברון לבי ושפלות מדרגתי בעולם הזה חושש
אני ביותר... וגם אז בקשתי שיעמדו מרחוק ארבע אמות"). כלומר שאינו רואה כל צורך לבוא
לציונו, כי אני נמצא אי שם במקום רחוק מחיזו דהאי עלמא, מעניני
העולם הזה, ואין לי כלום ממה שבאים אלי...
הם ידעו מה זה "עלמא דקשוט"...

מי לנו גדול מהגאון הצדיק מטשעהרין שהיה צדיק ולמדן, ובפרט שהיה
מקובל גדול וידע מהותו של עלמא דקשוט, היינו מהותו של עולם הבא...
ר' נפתלי כהן (חותנו של רבי אברהם ב"ר נחמן. אשר בסוף ימיו חי בירושלים), התפלל פעם:
מצוואת הרב מטשעהרין בולטת מאד יראתו וחרדתו של הרב מטשעהרין.
מכל קטע רואים עד כמה חרד מפני העולם הבא. ממה הוא ירא? אם הוא
"ברסלבר חסיד" אין לו ממה לירא... מה הוא מפחד כל כך?...
לעומתו השיב ר' אלחנן ספקטור (שבעצמו היה מקובל), האם ידע ר' נפתלי כהן
מה זה "עלמא דקשוט"? אילו ידע לא היה מקבל זאת בקלילות כזו...
ה"ויזה" בעולם האמת...

יש כאלו שאמנם סיימו גמרו את העולם הזה בצדקות, אף על פי כן מיד
כאשר הם מגיעים לשם, זקוקים הם לקבל "פיתקא" ("ויזה").
וכשמשיכים בדרך, צריכים להוציא את הפיתקא ולהראותה לממונים
שם, ורק על ידה נפתחת הדרך (כמובא בזוהר פ' חיי שרה דף קכ"ג ע"ב).
ואם חלילה לא הצליח האדם להוציא פיתקא כזאת, מי יודע מה יהיה
נעשה עמו?... געוואלד במי המדובר? בצדיקים. האם יש לנו השגה מה זה
עלמא דאתי... דאתי?

הגאון מטשעהרין היה מקובל גדול, צדיק ולמדן מופלג ובוודאי "ברסלבר
חסיד", ומאד הללוהו ושבחוהו על קדושתו הגדולה. הוא ידע מה זה
עלמא דאתי, הוא ידע מה לצוות אם לבוא על קברו או לא לבוא, ומי ראוי

לבוא. הוא לא נתפעל כלל מהמנהג הנפוץ שהבנים פוקדים את הקבר מדי פעם, אם לא ראה ענין שיבואו, הוא מצוה אותם שלא יבואו. אבל בכל זאת הם בניו אין הוא יכול למנוע מהם לגמרי לבוא, אך לפחות בשנה הראשונה, ביקש, שלא יבואו בכלל. כך ציוה, והוא ידע מדוע... שם זה הרי עולם האמת... האמת בטהרתה. כלום יש לנו השגה איך נראה מקום שכל כולו הוא אמת, אחת טהורה, שאין שם דבר מאוס מהשקר! את זה ידעו הצדיקים הגדולים, ולכן חרדו ורעדו מהאמת הטהורה הזאת שכאן בעולם השקר אין לנו אפילו השגה בה. "עלמא דקשוט" ו"עלמא דכדיבי" העולם הזה נקרא בזוהר הקדוש "עלמא דכדיבי" (עולם השקר, הכוזב) ועולם הבא נקרא "עלמא דקשוט", עולם האמת (וראה ויקרא רבה פי כ"ו, ז'). כי שם הכל אמת, הכל אמת צלולה וברורה. כל התככים הקטנים, הערמומיות, "מורה ההיתר" והמעשה'לך של עלמא דכדיבי, אין תופסים מקום שם כלל.

נחזור על זה שוב ושוב: אין לך דבר המאוס יותר בעולם "האמת" מאשר ה"שקר", שהוא היפך עצם ומהות העולם הבא - "עולם האמת". וממילא מיד כאשר האדם מגיע לשם, רואה איך שכולם רימו את עצמם, אם מעט ואם הרבה.

האדם יראה מיד שכל ההיתרים שהורה לעצמו, כגון: "זה אני מוכרח לדבר" "זה מותר לי" וכו' וכו', "זה לא נורא" - "דאס איז נישט געפערליך" וכיוצא בזה - הכל הבל הבלים, שקר ואין בהם מועיל. כל החשיבות שיש להם כאן הוא רק משום שאנחנו שרויים עדיין בעלמא דכדיבי, עולם השקר, אבל שם הם יתגלו במלוא מיאוסם. כמה שוה רעיון אמת בעולם השקר אולם כאשר השם יתברך בעזרנו, וזוכים כאן בעולם הזה לקשר כלשהו עם עלמא דאתי, כגון באמצעות רעיון אמיתי או אפילו מחשבה מעלמא דאתי, לזה יש חשיבות, וזה עדיף מכל מנעמי העולם הזה. ובכוחם לשנות את האדם מהקצה אל הקצה - מהשקר המאוס, לאמת הטהורה, כמובן, כל אחד לפי דרגתו, ולפי דרגת האמת שבו. זכרון בעלמא דאתי

וכן כתב רבינו (בסי' נ"ד): "כך ראוי להיות מנהג יראי ה', תיכף בבוקר בהקיצו, קודם שיתחיל שום דבר, יזכור מיד בעלמא דאתי". זה מכוונה אצל רבינו "הזכרון הכללי". ולאחר מכן, במשך כל שעות היום, יפעיל את ה"זכרון הכללי" על ה"זכרון הפרטי". היינו שילביש את זכרון העלמא דאתי בכל פרטי מעשיו ומחשבותיו שבמשך כל היום. ר' אברהם ב"ר נחמן מבאר ענין זה (בספרו ביאור הליקוטים, סי' נ"ד אות ב'), מדוע צריך לחשוב מעלמא דאתי "מיד בקומו משנתו"? כי רבינו מביא בתורה זו ש"שינה" היא מעלמא דאתי, לכן, מיד כאשר פותח את עיניו משנתו, צריך להשתדל לא להנתק לגמרי מהאמת של עלמא דאתי, ומיד צריך להזכיר לעצמו שיש עוד עולם, עלמא דאתי, עלמא דקשוט, ולהמשיך את בחינת העלמא דאתי ששם היה בעת שנתו, למשך היום. "עולם התוהו"

ואף גם זאת צריך לדעת ולזכור, שיש גם "עולם התוהו", עולם הדמיון והבלבול. והיינו, כפי מה שהאדם בעולם הזה, כן הוא שם אחר פטירתו, וכמו שהוא מסובב כאן בבלבולים בלי ישוב הדעת וכו', ולפעמים עד כדי טרוף ובהלה, ה' ירחם, כן הוא ממשיך להיות שם, עם פטירתו. ועד שהוא זוכה לדעת בכלל שהוא נפטר, הוא עלול להמשיך לשוטט בעולמות של דמיון ותוהו זמן רב, מבלי לדעת שהוא כבר עזב את העולם הזה. וזו רעה גדולה לנפש הרוצה להגיע למנוחתה לדבק בשורשה העליון. וזה לשון מוהרנ"ת בחיי מוהר"ן (סי' ק"א): "כי בודאי אפילו אחר פטירת האדם, כל זמן שאינו זוכה עדיין לבוא למקום מנוחתו בשלימות, עדיין אינו בעלמא דקשוט, אדרבה, עיקר עניו ויסורים ע"י מחבלים שמוליכין אותו בעולם התוהו, ונדמה לו כאילו עדיין הוא בזה העולם ומטעים אותו בכמה הטעאות כמפורסם בספרים".

*

ידוע הסיפור שסיפר הרב מטשעהרין בשם רבינו ז"ל (ונמצא כתוב בכתב ידו, נדפס בסוף ספר כוכבי אור) על אותו רב ששוטט עשרים ושמונה שנים בעולם התוהו עד שידע היכן הוא נמצא בכלל. געוואלד, מי יוכל להעלות על מחשבתו דבר נורא כזה.

כלומר שהבלבולים הקשים שלעתים מטריפים דעתו של אדם, נמשכים שם רחמנא ליצלן, מבלי לראות שום מוצא ופתח לישועה. וכך הוא הסיפור הנורא שסיפר רבינו: בעיר אחת היה רב שנקשר בקשרי ידידות עם אחד מבעלי הבתים של העיר. הם נתקשרו ביניהם בתקיעת כף שכל מי שישתלק קודם, יבוא ויספר לחבירו מהנעשה עמו. הרב מת תחילה. עשר שנים עברו ולא הופיע אצל בן בריתו. הגיעה עת הסתלקות בעל הבית. סיפר את הדבר לבנו ומסר לו את כוח התקיעת כף. ונשתתה עשר שנים נוספות, ונסתלק הבן, ומסר את כוח התקיעת כף לבנו. ועברו עוד שמונה שנים. ואז בא הרב לנכד בעל הבית כדי לקיים התקיעת כף וסיפר לו הכל מה שעבר עליו, וכן מדוע לא קיים את הבטחתו עד עבור עשרים ושמונה שנים. ובכן, פתח הרב את סיפורו: בעת שהניחו אותו בקבר, נדמה היה לו שהוא חזק ובריא בכל אבריו, ולא הבין מדוע עשו עמו עוול כזה לקברו חיים. אבל לא ידע מה לעשות. אחר כך בא על דעתו לנסות את עצמו אולי יוכל לעלות מקברו. וכן עשה. הרים את הגולל עם עפר הקבר ויצא מקברו, רק איך יוכל להכנס לעיר בתכריכין? לכן המתין עד רדת לילה, ואז נכנס לעיר. והכיר את ביתו, אך לא רצה להכנס ולהפחיד את בני ביתו בתכריכיו. בינתיים פגש ברוכל העוסק במכירת מלבושים, והיה לו גם מלבושי רבנים. וביקש שיחליף עמו ויתן לו מלבוש רבני מכובד, תמורת תכריכיו הכמעט חדשים, בני יום אחד בלבד. הרוכל הסכים. כשנכנס לעיר ראה שטעה ואין זו עירו. בכל זאת נכנס ומצא "בית תבשיל" שהיה מואר, מחמת רעבונו נכנס להשיב את לבו. כאשר ביקש לאכול דרשו הם ממנו תשלום עבור האוכל, וכשהשיב שאין לו, גרשוהו בפחי נפש. כשהאיר היום ראה שני אנשים מתווכחים ביניהם, והציע עצמו לפשר ביניהם, ופסק להם דין תורה אמיתי (כך הדגיש רבינו). וקיבל עבור זה שני זהובים. נכנס לבית התבשיל וביקש אוכל. מזגו לו

קצת יי"ש ורצה לשתות, בתוך כך באו שני שליחים והזמינו אותו לבוא עמם לבית דין. כשבא לבית הדין צעקו עליו, מדוע באת לכאן איש זר, לפסוק דין תורה אמת? כי כמה זמן ממתנינים הם לזה שיוכלו לפסוק דין תורה אמת, ועכשיו בא הוא ולקח זאת מהם. וציוו לחפש בכליו אולי לקח שוחד, ומצאו אצלו את שני הזהובים. ופסקו להוריד ממנו מלבושיו ולסלקו מהבית, וכך עשו. והיה לו צער גדול מזה, ושב בדעתו כי כבר עדיף לחזור לקברו, כי המות טוב מחיים כאלו, אבל איך יחזור ואין לו תכריכים? בתוך כך התחיל אחד לטעון בשבילו, עד מתי יצערו אותו כל כך, יביאו אותו למשפט, יקבל את דינו וייפטר (ורבינו אמר: מסתמא הזכויות שלו טענו כן בשבילו). ואז השיבו כי אי אפשר עדיין להביא אותו למשפט, מחמת תקיעת כף שנתן בזה העולם, ומוכרח תחילה לילך ולהודיע ולהפטור מהתקיעת כף. על כן הגיע עתה אל נכדו של בעל הבית, לספר לו מהנעשה אתו לאחר ששוטט כ"ח שנה ללא מנוחה!...

לדעת שהוא מת (סיפור הגלגול)
מסופר על 'דיבוק' אחד שהתגלגל ונכנס באשה. ובא להאר"י הקדוש לקבל תיקונו. שלחו האריז"ל לרבי חיים ויטאל. שאלו לשמו, ונתברר שהוא אדם מורס מעם, אלא שהוא עבר איזו עבירה. הפלא היה כי כבר עבר יותר משנה מהסתלקותו, ועדיין לא בא למנוחתו. רבי חיים ויטאל שאל את הגלגול על כך, מדוע עדיין לא בא לתיקונו, והרי המשפט הוא רק לשנים עשר חודש (כמו שאמרו בעדיות פ"ד: משפט רשעים בגיהנום י"ב חודש), והשיב: אם כן נעלם ממך מה שכתוב, שהזמן הקצוב של שנים עשר חודש מתחיל רק לאחר שהוא כבר יודע שהוא מת... שאז יש שנת גיהנום, אבל עד שזוכים לדעת זאת, אפשר לנדוד ולשוטט שנים רבות, ה' ירחם.

*

לכן נהגו באומן ללחוש באזני נפטר: תדע שאתה מת, אתה נפטר, ותדע ששם יש מלאכי חבלה, ויש גם מתנגדים לרבינו שימנעו אותך מלגשת לרבינו, באמרם: וכי רביים מעט יש לך שאתה מוכרח לבוא דוקא אליו?...

לכן צריך לאזור עוז ולא ליתן לרמות עצמו, ולחזור ולשנן היטב כבר בזה העולם, ולשמור הזכרון של עלמא דאתי, על ידי תפילה, שעל ידי זה יזכה לבוא מהרה למנוחתו - לאחר אריכות ימים ושנים טובות בגשמיות וברוחניות.

וללא כל ספק כאשר הולכים בעצות רבינו, זוכים לזכרון שכל כך חשוב וחיוני שם בעלמא דאתי, עלמא דקשוט. ואמנם, רבינו הקדוש אמר (חיי מוהר"ן תקל"ח), שהוא השקיע בנו הרבה אמת. ואנו צריכים להתחזק ולקחת חיות מהנקודה של רבינו שהיא אמת. ואם דבקים באמת אזי סוף כל סוף ניתן להגיע להאמת, ונזכה לתיקון השלם ללא צער ועגמת נפש בזה ובבא, אמן כן יהי רצון.

ה' - עמך - אל - תפחד

(חיי מוהר"ן מוהר"ן אות פו)
 תקס"ט. חלם לו, שהיה קיבוץ אחד של יהודים עם מנהיג אחד, שהיה גדול מאד בעולם. וגזרו גזירה להרוג את כל היהודים, והמנהיג נפל על עצה, שצריכין לשנות עצמו לערל. והלך וקרא אומן, וגילח לו הזקן עם הפיאות, ואחר כך נתברר שהוא שקר, שלא נגזר כלל הגזירה הנ"ל. כמה בושה הגיע לאותו מנהיג, בודאי לא היה אפשר לו להתראות לפני העולם, והוצרך לעקור ולברוח. ואיך יוצאים מן הפתח, ואיך שוכרים עגלה [לברוח] וכיוצא בזה, בודאי היתה לו בושה וכלימה גדולה מאד, אשר אי אפשר לבאר. ובודאי הוצרך לישב איזה זמן אצל ערל עד שיצמח זקנו וכו'.

ה' עמך אל תפחד
 עיקר ההוראה למעשה מסיפור זה (מ"חיי מוהר"ן) היא, שלא לפחד כלל. "שרעקט זיך נישט"! כמו שרבינו אמר למוהרנ"ת עקב כל מה שעבר עליו ומה שעלול היה לעבור עליו: "ה' עמך - אל תפחד" "גאט איז מיט דיר - שרעק זיך נישט"! והוא דיבור חשוב ונצרך מאד לכל הנכנס בעבודת השם יתברך, ורוצה להשאר שם. "ארורה זרש אשת מפחיד" על הנאמר בזמר "שושנת יעקב" - "ארורה זרש אשת מפחיד" מובא מהאר"י הקדוש שיש קליפה הנקראת "זרש", שהיא מביאה פחד בלב האדם, והופכת את האדם ל"פחדן", ועל זה אומרים: "ארורה זרש אשת מפחיד" - ארורה היא הקליפה שמפחידה את האדם (נראה בספר "נתיב צדיק" מכתב קכ"ח).

העצה - אל - פחד!
 פעמים רבות מונע האדם עצמו לעשות פעולות של קדושה מחמת פחד, ועקב הפחד הזה הוא מפסיד הרבה. ובדרך כלל הפחד הוא מפני דברים שאינם קיימים במציאות. אך ממעשה בעל דבר ומתכיו הוא, להטיל על האדם פחד, ובכך הוא מונע עצמו מהרבה עשיות דקדושה. כאשר האדם קובע לעצמו סדרי עבודה בעבודת השם יתברך, אם הוא רוצה שיהיה להם קיום, הוא צריך תחילה להתאזר עם כוחות של "אל פחד" - "שרעק זיך נישט".

*

רבינו עצמו אמר פעם שאם היה לו בן יחיד, היה משלחו יחידי בלילה לשדה להתבודדות ושיחה בינו לבין קונו, ולא היה מפחד משום דבר. הוא אמר זאת לכל אדם, שאין לו לפחד כלל משום דבר (ראה כוכבי אור, אנשי מוהר"ן,

שיחות ממוהרנ"ת אות טו).

דבר זה נוגע לכל אדם בכל סוגי עבודת השם שהוא מקבל על עצמו. כאשר האדם מחליט לקום בהשכמה, להמעיט בשנתו, מיד מפתה אותו הפחד, איך יוכל לעמוד בזה, זה יפריע לו לבריאותו וכיוצא בזה. כנגד זה בא רבינו להזהירנו: אל תפחד! שרעק זיך נישט! אתה עשה מה שמוטל עליך, ואם נכנס בלבך חשש כזה או אחר, בטח בה', סמוך על השם יתברך, ולא רק שבפועל לא יקרה לך מאומה, אלא גם הפחד ייעלם. צוואת מוהרנ"ת: "ולא אפחד!"

בשבת האחרונה לחיי מוהרנ"ת (פרשת מקץ תר"ה. כאשר הסתלקותו היתה בערב שבת קודש שלאחריו, פרשת ויגש) היה כבר חלוש מאד, אף על פי כן התגבר ואמר בעת סעודה שלישית הלכה אחת מליקוטי הלכות לפני אנשי שלומינו. אחר כך נחלש ביותר, ומחמת חלישותו שמע רק "ברכו" בבית הכנסת, ומיד נכנס להתפלל תפילת ערבית בביתו. בדרך הילוכו פגש באחד מאנשיו בשם רבי יעקב, וקרא לעברו: "יענקל, א יא גא-ט פירט אויס"? - נכון שהשם יתברך מנצח תמיד? כלומר שעל אף חלישותו זכה בעזרתו יתברך לומר תורה לפני אנשי שלומינו. ובזה רימז לו שאין דבר העומד בפני הרצון, וכאשר מתחזקים ולא מפחדים משום דבר, עוזר השי"ת ואפשר לבצע הכל. לאחר מכן כשהבדיל על היין לפני בני ביתו והתחיל "הנה א-ל ישועתי", אמר מוהרנ"ת בהדגשה רבה: "ולא אפחד!" וחזר על כך פעמים רבות: "ולא אפחד!" "ולא אפחד!" היה בזה מעין הסכמה על דברי רבינו שאמר לו בתחילת התקרבותו: "שרעק זיך נישט", ובכוחו הלך עד יומו האחרון עלי אדמות.

"אל תפחד" - הוראה לכל הוראה זו: "אל תפחד", טובה ומועילה מאד עבור כל אחד ואחד. כאשר האדם מתחיל ללכת בדרך הישרה, ומקבל על עצמו כמה מיני עבודות ועשיות דקדושה, מיד מתלווה אליו הבעל דבר, והוא מנסה להטותו מהדרך בכל מיני טענות ומענות: כיצד אתה יכול לקבל זאת על עצמך? הרי לא תוכל לעמוד בזה מצד ה"בני בית", מצד חולשות שונות, מצד בריאותך, מצד חבריך... הוא מערים עליו כל מיני הוכחות שאין הוא יכול להמשיך בדרך שבחר לעצמו. ואז זקוק האדם לחיזוק זה: "שרעק זיך נישט!" אל תפחד!

תריס המגן בשנות הקומניזם מה היה ברוסיה הקומוניסטית? לא תקום פעמיים צרה, הם גזרו גזירות רוחניות קשות על ישראל, וכפו את הצעירים ללכת ללמוד בבתי הספר שלהם, אשר היה כרוך בחילול שבת ובאפיקורסות. כאן ראו בעליל: אלו שפחדו מהעתיד ותמיד חששו מן העלול לקרות, שלחו את צאצאיהם לבתי הספר שלהם, ומה נשאר מהם? ה' ירחם. אבל היו כאלו שללא חשבונות ומחשבות מיותרות, שלחו את בניהם ללמוד תורת ה', יהיה מה שיהיה: "אין ממה לפחד". זה מה שהנחה אותם. ודיבור זה הציל נפשות ישראל רבות. זכורני שגם אנשים גדולים היו אומרים שלא כדאי להלחם נגדם, כי לא נוכל לנצח אותם.. והיו אומרים לנו: "מה תרויחו? אתכם יגרשו לסיביר

ואת צאצאיכם יקחו לשמד... מוטב תשלחו אותם לבתי הספר שלהם וכך תצילו לפחות את עצמכם" ועוד טענות כאלו. וזאת משום שלא קלטו לקרבם את הדיבור הפשוט הזה של רבינו: "שרעק זיך נישט" – "אל תפחד!"

כאמור, שורש פחד זה הוא מהקליפה של "אשת מפחידי", הזורעת פחד בלבבות. והעצה כנגדה היא: אל תפחד, בפשיטות. כוחו של מוהרנ"ת - מהדיבור "אל תפחד!"

כשחלם פעם מוהרנ"ת בסוף ימיו חלום שחשש ממנו (ראה בשיש"ק, ח"ב תרס"א), נזכר גם אז בדברי רבינו אליו: "ה' עמך אל תפחד!" ומיד נתחזק. ודיבור זה, "ה' עמך אל תפחד" נתן במוהרנ"ת את הכוח והעצמה לעמוד בכל מה שעבר עליו בלי בימי חייו.

כי הרי מוהרנ"ת זקוק היה לכוחות על אנושיים לעמוד בכל מה שעבר עליו. הוא סבל מרדיפות איומות על כל צעד ושעל, וגם רבים וגדולים לחמו נגדו. וכן נרדף על צווארו מנגידי עמך, עשירים וסתם גברי אלימי. כאשר הוא עצמו היה אדם חלוש וידוע חולי, בפרט בשנותיו האחרונות (משנת תקצ"ה ואילך) שהן היו שנות רדיפותיו הקשות ביותר.

בשנים ההם סבל מאד ממחלת מעיים, שהחלישה אותו כליל, וכך בחלישותו היה צריך לעמוד כצור איתן להתגונן ממבקשי נפשו, עד כדי רציחה ממש, שהיו גדולים וחזקים ממנו הרבה (כמו שמופיע רבות במכתבים משנת תקצ"ה ואילך). ואיך עמד ללא חת? רק בכוח רבינו הקדוש, שאמר אליו:

יעבור עליך מה, אבל ה' עמך אל תפחד! הדיבור המחזק בכל המצבים

דיבור זה שנאמר בשעתו למוהרנ"ת, נאמר לכל אחד ואחד מאתנו. ההולך בדרך רבינו, צריך תמיד לדיבור זה, כדי שיהיה חזק בדעתו לא ליפול ולא להתפעל משום דבר, וימשיך ללכת ולהתקדם (כמובן שתמיד צריך

להזהר מהריסה ומריבוי אור, ולהרבות בישוב הדעת, היינו בשיחה בינו לבין קונו...) ולמול כל מניעה, תהיה איזה שתהיה, צריך להזכר בדיבור רבינו "אל תפחד".

כי המניעות הבאות על האדם, אינן בשביל להפחידו ולרחקו, אלא אדרבה, הן כקרש קפיצה עבורו להתקדם.

המניעות להגביר החשק

רבינו כותב מפורש (ליקו"מ סי' ס"ו) שהמניעות הבאות אל האדם אינן אלא כדי להגביר את החשק. שעל ידי המניעה מתגעגעים יותר. וכמשל שמראין לתינוק דבר הנחמד לו, ותיכף ומיד חוטפין ממנו ומחביאין ממנו, אזי הוא חושק יותר לזה ורודף לקבל זאת. וכל מה שמחביאים יותר, הוא רוצה יותר, כן הדבר לגבי המניעות, שכל כולן הן להגביר החשק. וממילא מה שהדבר גדול יותר אזי המניעה גדולה יותר וממילא החשק גדול יותר. וכשיודע זאת האדם, ממילא הוא מתחזק כנגד המניעות, וממילא הפחד אינו תופס מקום אצלו. וכך הוא יכול להגיע לדרגות גבוהות בעבודתו יתברך, דייקא על ידי המניעות והפחדים המקיפים אותו.

לא לראות בקלקלת חברו

חיי מוהר"ן אות פז
 תקס"ד. ליל שבת קודש אחר הקידוש. וארא בחלום, והייתי בתוך עיר, ונדמה לי בחלום שהעיר היתה גדולה מאד, ובא לשם צדיק גדול מצדיקים הישנים, שהיה מוחזק לצדיק גדול, והלכו הכל אליו, וגם אני הלכתי אליו. וראיתי, והיו כולם עוברים אצלו בצדו ולא נתנו לו שלום, והיה נראה שעושין זה בכוונה, ותמהתי מאד, שהיה להם עזות כזה, כי ידעתי שהוא צדיק גדול. ושאלתי על זה, איך יש להם עזות כזה לבלי ליתן לו שלום בכוונה כנ"ל. והיה התירוץ, כי באמת הוא צדיק גדול, אך יש לו גוף מלוקט מכמה מקומות, שהוא בחינת מקומות המטונפים, אבל הוא בעצמו אדם גדול, וקיבל על עצמו שהוא יתקן זה הגוף, וי"אין שואלים בשלום חברו במקומות המטונפים" (ויקרא רבה פ"ט ט"ו). על כן לא נתנו לו שלום.

לספר בפרטות - רק להשם יתברך היוצא לנו מדברי רבינו, שאחד לא יכול להסתכל על חברו, כי כל אחד הוא "עולם" בפני עצמו, אפילו שני חברים אין להם להתערב אחד בענייני השני...

כך רואים אנו מהשיחה שאמר רבינו הקדוש לחסיד רבי יהודה אליעזר שהיה מקורב מאד למוהרנ"ת (וכעבור שנים, אף היה מלווהו בנסיעתו של מוהרנ"ת לארץ ישראל). וכך אמר לו פעם רבינו, שאכן ראוי שידבר וישוחח עם מוהרנ"ת בעבודת ה' באופן כללי, אך "לא יספר לו", היינו שלא יספר לו בפרטות ממה שעובר עליו "אבער זאלסט אים נישט דערציילן" - היה לשון רבינו אליו

ראה בכוכבי אור, שיחות וסיפורים נ"ו.
 אמנם צריך לדבר עם חברים "שיחות חברים", שאף היא היתה מאז ומקדם אחת העצות היסודיות בדרך רבינו, לחזק אחד את חברו, אך לספר ולהתוודות וידוי דברים על כל מה שעובר עליו - זה אסור לפני חברים. מנהג זה - אך ורק לפני השי"ת וצדיק האמת. ויודוי דברים לפני הצדיק אדם מן השורה, או אפילו אדם גדול, משפיע ומחנך, ודאי אינו יכול לשמוע בפרטות את מה שעובר על המספר, כי הדבר יכול להזיק למספר, ואף יגרום להתרחקות בין המספר לשומע, מחמת התביישותו ממנו,

וכדומה.

אמנם הצדיק האמיתי יכול לשמוע מאנשיו את כל העובר עליהם בפרטות, ואף על פי כן לא יתהווה שום שינוי במספרים, וגם לא יתרחקו מחמת בושה מזה שהצדיק שומע את כל טפשות מעשיהם. אלא אדרבה, לצדיק יש כוח כזה, שכאשר מתוודים לפניו ובוכים על מעשיהם אזי לא רק שאין מתרחקים מהצדיק מחמת הבושה, אלא אף מקבלים חיזוק ממנו על ידי שמיעתו את שיח לבבם. אך כוח זה יש רק ליחידים. וגם אצל צדיק האמת שיש לו הכח הזה, אין הנהגה זו נוהגת אצלו תמיד, כפי הנודע אצל רבינו הקדוש בעצמו, שעד תקופת נסיעתו לעיר למברג היה נהוג להתוודות לפניו "וידוי דברים", ואילו לאחר שחזר מנסיעתו ללמברג, לא נהג עוד רבינו ז"ל לשמוע וידוי דברים מטעמים הכמוסים עמו (ראה כוכבי אור "שיחות וסיפורים" אות נו ועוד). אבל לחברים מן השורה, אסור לספר את מה שעובר עליו. אמנם אם נכשל חלילה בדבר מה, רשאי לקבל מחבירו חיזוק, אך לעולם לא יספר בפרטות מחטאיו. כמו שנאמר (ישעיהו מ"א ו') "איש את רעהו יעזור ולאחיו יאמר חזק". ובפסוק זה לא מרומז כלל שידע אחד מהנעשה אצל חבירו. זה צריך לדבר רק לפני הקדוש ברוך הוא. נפלה נא ביד ה' - כי רבים רחמיו בזהר הקדוש (פנחס רל"א ע"א, ש"ט ע"א) מובא שמי שזוכה שהקדוש ברוך הוא בעצמו ישפוט אותו, הוא יוצא זכאי בדין. ומי הוא, אכן, הזוכה לכך שהקדוש ברוך הוא כביכול בכבודו ובעצמו ישפוט אותו? מי שהיה לו וידוי דברים לפני השם יתברך. כלומר שהשיח לפניו את כל לבו וכל העובר עליו, וגם גילה את חטאיו, וכמובן תוך כדי הבעת חרטה עמוקה. אדם כזה הוא הזוכה המאושר שהדיין שלו יהיה הקדוש ברוך הוא, אב הרחמים, בעצמו. הרי לנו מעלה נוספת בהתבודדות ו"וידוי דברים" לפני השי"ת, שרבינו כל כך הרבה לדבר בחשיבותה. תיקון העוון על ידי וידוי דברים בזהר ויקרא (דף י"ג ע"א) על הפסוק "ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה וגו' אם לא יגיד ונשא עונו" (ויקרא ה' א') מובא: "ונפש כי תחטא", כאשר האדם חוטא, הקב"ה מתמיה עליו ואומר: "ונפש כי תחטא?" "ושמעה קול אלה", והרי שמעה את קול האלה והשבועה שהשביעו אותה קודם ירידתה לעולם, וכן הולך ומפרש כל המשך הפסוק. אמנם, התיקון לזה הוא "וידוי דברים" כמו שמפרש את המשך הפסוק: "אם לא יגיד", אם לא יהיה לו וידוי דברים, אם לא יתוודה לפני קונו על חטאו - "ונשא עונו", אז ייחשב לו הדבר לחטא ועוון. כלומר שהתיקון על החטא הוא רק בוידוי דברים לפני השם יתברך, אבל רק לפני השם יתברך או צדיק האמת. כי זעירין אינון שיכולין לשמוע את וידוי חטאיו של הזולת ולא יגרום הדבר לחלישות הדעת אצל המתוודה כשהוא עצמו רואה איך חטאיו ופשעיו נערכים לנגד עיניו, ובפרט כאשר הזולת שומע אותם. מי לנו גדול ממוהרנ"ת, שכל כך רגיל היה בוידוי דברים ובשיחה לפני

קונו, ואף חיבר ספר שלם מלא וגדוש בתפילות ותחינות, ריצויים, פיוסים ווידוי דברים לכל סוגי האנשים, אף על פי כן היה מונע את האנשים מלבוא ולהתוודות לפניו, והיה שולח את כולם להשי"ת.

לא לחטט בפצעי הזולת וזאת צריך לדעת, שלשתף את חברו בעניניו הפרטיים, ובמיוחד בחטאיו ועוונותיו, הוא קלקול גדול.

אמנם מן הראוי שחברים יחזקו זה את זה ויעודדו זה את זה בדיבורים משיבי נפש, אך חלילה מלחטט אחד בעוונות חברו, גם אם כוונתו לטובה. ודבר זה אסור באיסור מוחלט.

ובגמרא (ברכות ל"ד ע"ב) מכונה אדם כזה המפרסם לזולת את חטאיו: "חצוף" - "חציף עלי מאן דמפרש חטאיה". ודורשים זאת מהפסוק "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה" (תהלים ל"ב).

ומדוע מכנים אותו "חצוף"? שכאשר האדם מגלה בפני חברו את חטאיו, הוא מראה שאינו מתבייש בהם, ולכן הוא חצוף. אלא את כל לבו יספר רק להשם יתברך.

ולא פעם נוכחים בזאת שאנשים מחטטים בפצעי הזולת. צריך לדעת שזה פגם נורא מאד. השייכות בין חברים צריכה להיות רק בחיזוק, בדברי שמחה, בדיבורים טובים ומעודדים, דיבורי תורה ומעשים טובים ולחפש נקודות טובות זה בזה, אך את הדברים הרעים אסור לאף אחד לדעת, זולת השם יתברך לבד.

ואדרבה, לפני השם יתברך צריכים לקבוע כל יום זמן מיוחד להתוודות לפניו, כי מי שלא מספר, עליו נאמר "אם לא יגיד ונשא עוונו" (כפי דברי הזהר ה"ל), אבל זולתו אסור לאיש לדעת מנבכי לבו.

אל תראהו בשעת קלקלתו התנא אומר במשנה באבות (פ"ד, כ"ג) "ואל תשתדל לראותו בשעת קלקלתו". זו הוראה לכל אחד ואחד, שכאשר אדם חוטא - ישתדל לא לראותו ולא להיות נוכח באותה שעה.

אכן אם אתה יכול להצילו ולמנוע אותו שלא יחטא, מחוייב אתה לעשות זאת, ואין לך רשות להתחמק מכך. אולם כאשר הוא כבר חוטא, הסט עיניך ממנו, כי לפעמים במבט אחד עליו בשעת החטא הוא מסכן את חייו. כידוע מעשה מאחד שמת מצער כאשר מישהו ראהו בחטאו. ומה הרויח מזה? שהלה מת ללא תשובה. ומי אשם בזה? אותו האיש שלא רצה לקיים את המשנה שלא לראות את חברו בשעת קלקלתו.

חזק! אחי ומכל המאמרים הללו רואים אנו, שכל הקשר בין ריעים וידידים צריך להיות רק באופן של "איש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק".

גם כשהולכים בדרך התורה, אך עדיין לא זכו להתנקות ולהזדכך מתאוות ומידות רעות, ועובר על כל אחד מה שעובר - אסור להסתכל ולהתבונן בפרטי אורח חייו של השני. רק לחזקו ולעודדו בכלליות - אחי חזק! - ולהתחזק יחד בקיום עצותיו של רבינו הק' ובלימוד דעתו הקדושה.

אני הולך בדרכי, והוא ילך בדרכו, אין לי שום ענין לבדוק ולראות ולעקוב

אחריו כיצד הוא מנהל את חייו הפרטיים, ומה שיש לי לאמר לו, הוא רק זאת:

אחי חזק! אחוז עצמך ואל תיפול משום דבר! כן נהוג היה אצלנו, שהאחד היה עוזר לזולתו, חיזק אותו ועודדו, והלשון "אחי חזק" (כלשון רבינו בליקוטי מוהר"ן ח"ב תורה מ"ח) "ברודער שטארק זיך", היה שגור על לשונם של אנשי שלומינו. אך לא יותר מכך. הדיבור עם זולתו - רק לקבל נקודתו הטובה כל ענין השיחה עם חברים הוא, כמו שכתב רבינו בתורה ל"ד: "צריך כל אדם לדבר עם חבירו ביראת שמים, כדי לקבל התעוררות בלבו מהנקודה שיש בחבירו יותר ממנו וכו' והנקודה הזאת היא בחינת צדיק לגבי חבירו, והנקודה הזאת מאיר ללב חבירו".

*

זה כל מטרת הדיבור בין חברים, לגלות ולהאיר את הנקודות הטובות שיש בחברו שבזה הוא עדיף עליו, לקבל זאת ממנו, ולהשפיע עליו את נקודתו המיוחדת, אך לא יותר מכך. דרך זו צריכים להנהיג אצלנו: לא לרצות ולא לחשוק לדעת מה נעשה אצל חבירו, שכל זה אינו אלא ממעשי היצר ותעתועיו, וזה היפך הגמור של המטרה של קשר בין חברים. הן הדברים הטובים שעושים אסור לגלות לחברים, וגם חלילה הדברים הרעים, צריכים להיות מכוסים מהזולת, ורק הקדוש ברוך הוא צריך לדעת מהם, באמצעות הוידוי דברים והתבודדות הקבועה היומית שלו. כי אין בינינו מי שיש בו את הכוח הזה שיוכל לשמוע צפונות הזולת מבלי שהמספר ישאר נבוכ ומוכלם, ויגרום לו לחלישות הדעת, ונמצא יצא הפסדו בשכרו.

ה"שען" שחזר בתשובה בטעפליק היה יהודי רחוק מאד מיהדות, שען במקצועו. כשפרצה מלחמת העולם הראשונה, רצו לגייסו לצבא. הוא ברח והסתתר אצלנו בקלויז באומן. חיפשו אחריו ולא מצאוהו. תוך כדי הסתרתו, כתוצאה ממרירותו הקשה, מבדידותו ומהפחד שהיה שרוי בו, נתעוררו בו הרהורי תשובה. ורצה מאד להשיח לבו בפני אחד מאנשי שלומינו, כדי שיתן לו דרך תשובה. אך הלה נרתע, סירב והתעקש מאד ואמר: אסור לי לשמוע ממך שום מילה של וידוי דברים. אם רצונך להשיח לבך, עלה אל ציון רבינו הקדוש ושם תשפוך את לבך כטוב בעיניך.

הלה קיבל את העצה, והחל לעלות לציון והשיח לבו בבכיה. ככה נהג כמה וכמה פעמים, עד שנעשה לבעל תשובה גמור, ממש צדיק ואיש קדוש. כי זה היה חרות בלב החסידים אנשי שלומינו, שאסור באיסור חמור לדעת את הנעשה אצל חבירו. הן מהטוב שלו, שצריך שיהיה בצנעה, "והצנע לכת עם אלקיך", וכל שכן שאסור לדעת מהרע, חס ושלו. אלא לדבר עם חבירו בדרך של ישוב הדעת, לחזקו ולעודדו, וכך אפשר להתייחס לכולם בשווה לבלי להעדיף אחד על חבירו. כי הרי נקודה טובה יש לכולם, ומהרע אין צורך לדעת, ואם כן הכל שוים. כך אפשר לאהוב

ולכבד כל איש מישראל, והתועלת מכך היא רבה. להתייחס ככולם בשוה
אצל רבינו היו באים אנשים שונים, מכל סוגי המדריגות, הן צדיקים גדולים ונוראים, תלמידי חכמים וגם בעלי בתים מן השורה, וכן גם אנשים פשוטים מאד, כי הלא רבינו הקדוש אינו מייאש אף אחד. רבינו ידע היטב את ההבדלים בין מדריגות האנשים השונים שבאו אליו, אבל בפועל ממש, כלפי חוץ, לא הראה שום חילוק בהתייחסותו אליהם.

*

ידוע המעשה בראש השנה האחרון של רבינו ז"ל, שרבי אהרן, רבה של ברסלב, לא השתתף בקיבוץ. וכמו כן לא השתתף יהודי פשוט מהעיר ויניצא בשם ר' בערל.
לאחר מכן אמר רבינו "אהר'לה איז נישטא און בער'לה איז נישטא" – "אהרן איננו ובער'לה איננו" – כלומר שרבינו השוה כאן בין ר' אהרן רבה של ברסלב, שהיה ידוע לאיש קדוש במיוחד, מבחירי תלמידי רבינו, לבין אותו "בער'לה" שהיה יהודי פשוט מאד. כי כל יהודי חשוב היה בעיניו, ובפרט כלפי תיקונו הנורא של רבינו של "ראש השנה", היו שניהם בשוה. המנין של פשוטי העם שבקע רקיעים היה זה בתחילת התקרבותו של מוהרנ"ת לרבינו. לבו בער כאש יוקדת באהבתו להשם יתברך. בעירו נמירוב התקבצו סביבו אנשים פשוטים מוכרי סירים ("טעפער'ס"). הם היו מתאספים לדבר מרבינו הקדוש, ומוהרנ"ת היה מלהיבם מאד בעבודת ה'. היה להם מנין קבוע, וגם חבירו של מוהרנ"ת, רבי נפתלי מנמירוב ועוד כמה מגדולי החסידים, נמנו על המנין הזה. כל אימת שבאו אל רבינו, היה רבינו שואל ומתעניין על המנין הזה. במשך הזמן, בראות מוהרנ"ת שעם כל דיבוריו איננו רואה שום שינוי אצלם, ואין לו עם מי לדבר, על כן נתרשל מלדבר עימם, עד שנתבטל המנין לגמרי.

עבר זמן, ומוהרנ"ת הגיע אל רבינו. הוא הגיע בשעה שרבינו לא היה בחדרו. כשנכנס מוהרנ"ת לחדר, כבר ראה פיתקא על השולחן, עליה נכתב כדברים הבאים: "מה אומר לכם, המנין שלכם היה בוקע רקיעים" (ראה חיי מוהר"ן שלי"א, שישיק ח"ה פ"ד).

*

כי זאת לדעת שכאשר קורה ואדם גדול מתוועד עם אדם פשוט, אין זה במקרה שאפשר גם להתחמק מזה, אלא טמון בזה ענין נעלה, שמשמים הובילו שהקטן יבקש מהגדול לדבר עמו. יש כאן ענין עמוק בשורש, גם אם נראה לו לגדול שהאדם הפשוט נוטל מזמנו היקר. במעלות "פשוטי ישראל" קדושים וטהורים באומן היה יהודי פוחז ובעל עבירה בשם "משה צדוק'ס" (משה בן צדוק). אביו, "צדוק", היה יהודי פשוט, בעל עגלה. אמנם יהודי הגון שהיה ממתפללי בית מדרשנו. וכדרך פשוטי העם שבשנים ההם, היה קם בהשכמה לומר כמה פרקי תהלים וכדומה. כשנפטר צדוק לבית עולמו, הגיע בנו משה, שכאמור היה פושע ופוחז,

לבית מדרשנו. משאר בתי הכנסיות באומן סילקו אותו, עקב "מעשיו הטובים", כי באמת היה אדם מסוכן ביותר. כי היה שותף לכנופיות המסוכנות ביותר, וגם הקומוניסטים רצו להרגו על מעשיו הנבזים (ואין כאן המקום להאריך בזה). אולם אצלנו הרי לא דוחים ולא מרחקים שום יהודי, יהיה מי שיהיה.

ובכן, נכנס משה לבית הכנסת שלנו, אמר קדיש, והלך לו. מעולם לא התפלל וגם לא הניח תפילין. ניגש אליו רבי יענקל זיטאמיר, עליו השלום, ואמר לו: "משה! אם אתה כבר נכנס, הנח כבר גם תפילין!" משה צדוק'ס הסכים מיד, ואכן הניח תפילין. וכך שלב אחר שלב החל להתפלל ולקיים מצוות נוספות עד שהפך לבעל תשובה גמור, ואף גידל זקן ופיאות כאחד הכשרים. פעמים רבות פגשו אותו מתמוגג בדמעות חמות על ספר התהלים ועל הליקוטי תפילות.

*

כשסגרו אנשי שלטון הרשע הקומוניסטי את המקוואות, אמרתי לו: "משה, אתה יודע היטב מה שפעלת בחייך... ראה ועשה שיהיה לנו מקוה, ויהיה זה תיקון גדול לנפשך!" (בבחינת תשובת המשקל). היה זה משום מסירות נפש בפשיטות, בשנים ההם של שלטון הקומוניזם בכל עוצמתו, שאחת מהעבירות החמורות ביותר היתה החזקת מקוה. אך ר' משה לא היסס, הוא קיבל את המשימה על עצמו, ומיד נכנס לפעולה. בהיותו בעל עגלה, הלך וחפר באורוותו הגדולה חפירה עמוקה, עד שמצא מעין כשר של מים, ועשה מקוה. כמובן שלחמם את המקוה לא היה שייך, כי אז עלולים היו הקומוניסטים לעלות על עקבותיה, מגילוי העשן, ולכן היה זה מקוה קר מאד.

זכורני שצריך היה לרדת מדריגות רבות מאד עד שהגיעו למעין. המים קפואים היו כקרח, עד שקשה היה לצאת לאחר הטבילה... בכל אופן, משה צדוק'ס, הפושע הנורא בעבר, זיכה את אנשי שלומינו ואת תושבי העיר, במקוה למשך כמה שנים. באחד הימים מסרו שונאי ישראל לשלטון את דבר קיומה של המקוה בביתו.

אבל כשנכנסו אנשי הק.ג.ב. לחפש את המקוה,, לא מצאו מאומה, כי הוא הסווה זאת באומנות יתירה, היינו שמעל המקוה היה משטח גדול עליו התהלכו הסוסים, כך שלא היה בדעת מישהו לחשוך שתחת קרקע האורווה מסתתרת מקוה טהרה כשרה ומהודרת.

*

ר' משה צדוק'ס חזר אל אלקיו בתשובה שלמה. הוא הקים דור של צאצאים יראים ושלמים, ונספה על קידוש השם בשנות השואה, הי"ד. יצויין אגב, כי בתחילה היו אנשי העיר מדברים בזלזול על חסידי ברסלב, שהם נותנים דריסת רגל אצלם לאדם פושע מסוכן כזה שאין שום סיכוי שיחזור בתשובה, אבל לאחר שזיכה את התושבים במקוה, מתוך

מסירות נפש ממש, וכן הקים בית הכנסת אורחים, בביתו המפואר, ועניים באו לשבור רעבונם אצלו, או אז נוכחו בצדקת דרכם של חסידי ברסלב, המקרבים יהודים כל זמן ששם יהודי נקרא עליהם, ואין שום יאוש כלל, ולא ידח ממנו נידח.

*

כי אכן, על ידי עצות רבינו הקדוש אפשר להתהפך מן הקצה אל הקצה, וגם רשעים גמורים מסוגלים להפוך לצדיקים גמורים. כמו שבעינינו ראינו פעמים רבות. מי יוכל להעריך ערכה של נפש מישראל כי כאמור בשורש הענינים הכל שוים, וצריכים להתייחס לכל נפשות ישראל בשוה - כקטן כגדול. מי יוכל לשער ולהעריך גודל יקר ערך נשמה מישראל, גם אם בחיצוניותה היא נראית פשוטה וריקנית.

*

כמו כן אנו רואים גם בהלכה: אין הבדל לענין רציחה בין אם הוא הורג צדיק גדול ביותר או רשע גדול ביותר. בשניהם נקרא רוצח במידה שוה ואף עונשו בהלכה, שוה בשניהם. האהבה המופלאה שבין אנשי הצדיק רבינו אמר פעם: "העולם יתמהו על האהבה שבין אנשיי" (חיי מוהר"ן רצ"ב). ולשונו היה: "די וועלט קער זיך פארוואונדערן אויף די אהבה וואס איז דא צווישן מיינע מענטשן". כלומר שהלשון "די וועלט קער" ביאורו שמן הראוי היה שיהיה כך, שיתפלאו מהשלום שישרור בינינו. ודבר זה יוצא לפועל רק כאשר אחד אינו יודע את הנעשה בפרטיות אצל זולתו, אלא רק מחזקו ומעודדו, ולא יותר מכך. אם הולכים בדרך הזה, אפשר להגיע לכך שהעולם אכן יתמהו על האהבה השוררת בינינו. שהקשר בין אנשי הצדיק הוא רק בזה שאיש מחזק את רעהו, מראה לו פנים שוחקות ומסבירות כמי שהוא מוכן תמיד לתמוך בו, לחזקו לשמחו ולעודדו. וכמובן שצריך להזהר מאד ולהשמר בכל משמר שלא להביע שום תנועה של תרעומת והתרחקות. כי לעתים אפשר להרוג אדם על ידי תנועה של רוגז, כעס או זלזול. והנה זה בזה, מקיים רצון רבינו, וגורם לאהבה לשרור בינינו באופן מופלא שהעולם יתמהו על כך, כי כן ראוי שהעולם יתמהו על האהבה הגדולה השוררת בין אנשי הצדיק. התמימות - חוט השני בין כל עצות רבינו ובאמת אפשר להגיע לכל הטוב, כאשר הולכים בתמימות ובפשיטות מוחלטת בעצות רבינו. כי כאשר הבעל דבר רוצה לרחק את האדם לגמרי, הוא נוטל ממנו את התמימות ואז הוא נופל לגמרי בידו, ה' ירחם. ואנו אכן צריכים לקבל על עצמנו ללכת בדרך רבינו בתמימות ובפשיטות, ללא שום חכמות כלל. ללא כל הוספה של ערמומיות והתחכמות. רבינו העשיר אותנו באוצר גדול של עצות, אך לכל עצה צריכה להתלוות גם התמימות. כל עצה היא טובה ומועילה, אך צריכה לתמימות ופשיטות, ורק על ידי כך יגיע לשלמות העצה, כי על ידי שינוי קל, על ידי

הוספת "קנייטש" (קמט) אחד, הרי זה כבר שינוי העלול לשנות את כל הענין מהקצה אל הקצה (ועיין בהקדמת מוהרני"ת לליקוה"ל, ד"ה והנה אף אם אמנם). ידועה אנחתו של רבינו הקדוש, בשבת נחמו האחרון לחייו, לאחר שכבר השיג ההשגות הגדולות ביותר שאי אפשר לשערם במוח: "אוי פראסטיק" - כמה נעלה היא הפשיטות! ליפול לרפש וטיט גם עבור מנהג ישראל בראש השנה שנת תק"ע דיבר רבינו (ליקו"מ ח"ב תורה ה): מעבודת ה' בפשיטות ושצריך להתגלגל ברפש וטיט לעשות נחת רוח להשם יתברך, לא רק בשביל מצוה ממש אלא אפילו בשביל מנהג ישראל. ואז מקודם אמירת התורה הלך רבינו לומר תשליך (שהוא מנהג ישראל). ובדרכו מעד ונפל לתוך רפש וטיט, ובגדיו התרפשו מעט. ואחר כך נכלל זאת בדרך מופלא, שצריך להשליך ולגלגל עצמו בכל מיני רפש וטיט כדי לעשות נחת רוח לאביו שבשמים, אפילו בשביל מנהג, ומה שזוכין עי"ז עין לא ראתה (חיי מוהר"ן מ"א).

*

כך כל דבר אצל רבינו, אסור ללכת עם חכמות, אלא בפשיטות ובתמימות. לא להכניס שום "חכמה'לך" ופשט'לך בעצות רבינו. רק תמימות ופשיטות, כי רק על ידי כך הולך לבטח דרכו, כאשר נרו של רבינו עלי ראשו.